

การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน:ศึกษากรณี องค์การ
บริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

เพ็ญนภา คำมัจฉา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2564

การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน:ศึกษาระณี องค์การ
บริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุรณรัมย์ จังหวัดขอนแก่น
เพื่ณญา คำมัจฉา
คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.จำลอง โพธิ์บุญ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมิตร)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จำลอง โพธิ์บุญ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์)

..... คนบดี
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัคพงศ์ พจนารณ)

____/____/____

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์

การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน:
ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์
จังหวัดขอนแก่น

ชื่อผู้เขียน

เพ็ญนภา คำมัจฉา

ชื่อปริญญา

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

ปีการศึกษา

2564

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการและผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง นักจัดการงานทั่วไป ผู้ช่วยนักวิชาการสุขาภิบาล ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการสังเกตการดำเนินการจัดการขยะและสภาพพื้นที่ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของ Balanced Scorecard วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายโดยใช้ทฤษฎี SWOT Analysis และวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้เทคนิค TOWS Matrix

ผลการศึกษา พบว่า มิติด้านประสิทธิผล องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีการจัดทำแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างต่อเนื่อง และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามแผนงาน/โครงการ มิติด้านบริหารจัดการ ได้มีการจัดสรรหน่วยงานและผู้รับผิดชอบในงานด้านการจัดการขยะที่ชัดเจน โดยการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในกำจัดขยะมูลฝอยได้ การจัดสรรทรัพยากรด้านงบประมาณยังไม่เพียงพอเท่าที่ควร มิติด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการจัดทำโครงการด้านการจัดการขยะตั้งแต่การจัดทำประชาคม การมีส่วนร่วมในการทำโครงการ/กิจกรรม รวมถึงมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ และประชาชนส่วนใหญ่พึงพอใจกับโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบล มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มีการพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการขยะที่

ประสบความสำเร็จ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ คือ ผู้นำขององค์กรและบุคลากรที่มีความตระหนักถึงปัญหาขยะและมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนได้ มีการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่และการสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก ปัญหาและอุปสรรคคือ บุคลากรระดับปฏิบัติงานยังมีไม่เพียงพอและงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ

แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เร่งดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างที่อยู่ภายในพื้นที่ เร่งจัดทำแผนงาน/โครงการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชาชน รวมถึงประชาสัมพันธ์อาศัยอยู่ในพื้นที่ สร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ตำบลข้างเคียงเรื่องการไม่ทิ้งขยะตามถนนหนทาง และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบกิจการค้าของเก่าในพื้นที่เข้าร่วมประมวลการรับซื้อขยะรีไซเคิลจากธนาคารขยะรีไซเคิล

ABSTRACT

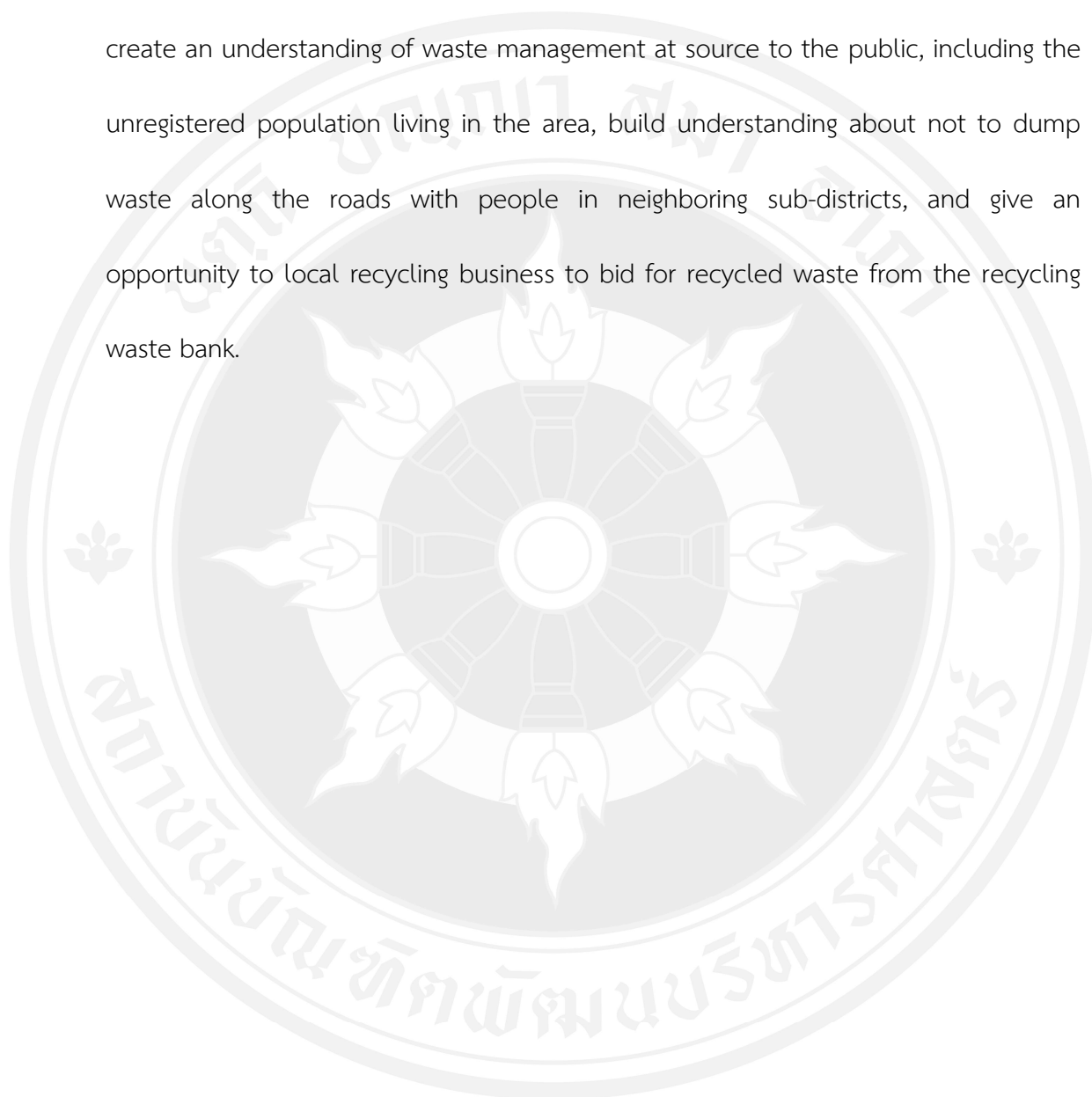
Title of Thesis	Evaluation of Municipal Solid Waste and Hazardous Waste Management: A Case Study of Ban Dong Sub-District Administrative Organization, Ubolratana District, Khonkaen Province
Author	Pennapa Khammadcha
Degree	Master of Science (Environmental Management)
Year	2021

The purposes of this study were 1) to investigate the community solid waste and hazardous waste management and the management performance, and 2) to analyze factors affecting the success of community waste management in Ban Dong Sub-District Administrative Organization, Ubolratana District, Khonkaen Province. This study was a qualitative research. Data were collected from related documents, interviews with key informants, namely the Mayor, Deputy Mayor, Permanent Secretary, Deputy Permanent Secretary of Ban Dong Sub-District Administrative Organization, general operator assistant to sanitation officer, community leaders and people in the area, as well as observing waste management operations and area conditions. The data were then analyzed based on the concept of the Balanced Scorecard. Factors affecting the success of solid waste and hazardous waste management were analyzed using SWOT Analysis. Solid waste and hazardous waste management strategies were analyzed as a guideline for local administrative

organizations using TOWS Matrix technique.

The findings indicated that the effectiveness dimension of Ban Dong Sub-District Administrative Organization has been characterized by consistently developed plans/projects related to solid waste and hazardous waste management, achieving the success to meet the set objectives of plans/projects. For the management dimension, a clear assignment of agencies and responsible persons for waste management was established; implementing solid waste and hazardous waste management plans/projects could reduce the burden of solid waste disposal costs; while budget resource allocation was insufficient. For stakeholder dimension, local people have participated in waste management projects from projects/activities, to evaluation of the projects; most people were satisfied with the projects/activities on solid waste and hazardous waste management of the Sub-District Administrative Organization. For learning and development dimension, personnel development was conducted through field study in areas with successful waste management. Key factors affecting the success included the organization's leaders and personnel with their awareness of waste problems and knowledge and understanding of waste management and could convey knowledge to the public; continuous public relations about projects/activities, cooperation from community leaders and local people; and knowledge and budget support from external agencies. The problems and obstacles were insufficient number of personnel at the operation level and insufficient budget.

The proposed solid waste and hazardous waste management strategies for local administrative organizations include accelerate the disposal of accumulated solid waste within the area, urgent preparation of work plans/projects to educate and create an understanding of waste management at source to the public, including the unregistered population living in the area, build understanding about not to dump waste along the roads with people in neighboring sub-districts, and give an opportunity to local recycling business to bid for recycled waste from the recycling waste bank.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุธรัตน์ จังหวัดขอนแก่น สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วย คำปรึกษาด้านวิชาการและการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.จำลอง โพธิ์บุญ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ รวมทั้งตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอกราบขอบพระคุณ รอง ศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมรกต และรองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ ที่ให้เกียรติเป็น ประธานและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และช่วยตรวจสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมให้คำแนะนำที่เป็น ประโยชน์ให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักๆ ท่านที่สละเวลาให้ข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการศึกษาใน ครั้งนี้ และขอขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ที่ให้กำลังใจในการศึกษามาโดยตลอด สุดท้ายขอขอบคุณ กัลยาณมิตรทุกท่านที่ให้การสนับสนุนให้การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เพ็ญนภา คำมั่งฉา

มกราคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....ค	
ABSTRACT.....จ	
กิตติกรรมประกาศ.....ช	
สารบัญ.....ณ	
สารบัญตาราง..... 1	
สารบัญภาพ..... 1	
บทที่ 1 บทนำ..... 1	
1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย..... 1	
1.2 คำถามงานวิจัย..... 2	
1.3 วัตถุประสงค์งานวิจัย..... 3	
1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ..... 3	
1.5 ขอบเขตในการศึกษา..... 3	
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 4	
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 5	
2.1 สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน..... 5	
2.2 แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนตามหลักวิชาการ..... 13	
2.3 กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ..22	
2.4 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน..... 33	
2.5 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การ..... 39	
2.6 ทฤษฎี SWOT Analysis..... 54	
บทที่ 3 กรอบแนวคิดและวิธีดำเนินการศึกษา..... 58	

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา	58
3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	60
3.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)	60
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	61
3.5 วิธีตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล	68
บทที่ 4	70
4.1 ข้อมูลทั่วไป	70
4.2 การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง	75
4.3 การวิเคราะห์การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน	81
4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis	93
4.5 การวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ TOWS Matrix	100
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	102
5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	102
5.2 ข้อเสนอแนะ	112
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	118
ภาคผนวก ก	119
ภาคผนวก ข	125
ประวัติผู้เขียน	130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์แบบ TOWS Matrix.....	55
ตารางที่ 3.1 การกำหนดประเด็นคำถาม.....	64
ตารางที่ 4.1 รายชื่อหมู่บ้านภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง.....	72
ตารางที่ 4.2 ปริมาณขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง.....	84
ตารางที่ 4.3 ปริมาณขยะอินทรีย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง.....	85
ตารางที่ 4.4 ปริมาณขยะรีไซเคิลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง.....	86
ตารางที่ 4.5 ปริมาณขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง.....	87
ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน.....	97
ตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก.....	99
ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดย TOWS Matrix.....	100

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แนวทางในการจัดการของเสียอันตราย	20
ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	59
ภาพที่ 4.1 แผนที่ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น	72
ภาพที่ 4.2 เสวียนสำหรับทิ้งเศษอาหาร เศษใบไม้	77
ภาพที่ 4.3 ภาชนะสำหรับคัดแยกขยะรีไซเคิล	78
ภาพที่ 4.4 ถังขยะสำหรับทิ้งขยะทั่วไป	78
ภาพที่ 4.5 โรงไฟฟ้าพลังงานขยะ จังหวัดขอนแก่น	79
ภาพที่ 4.6 ถังสำหรับคัดแยกขยะอันตราย	79
ภาพที่ 4.7 การจัดการขยะแต่ละประเภทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น	80
ภาพที่ 5.1 สรุปผลการศึกษา	111

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการจัดการขยะ ทั้งขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ปัญหามลภาวะทางอากาศ ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาการจัดการน้ำและน้ำเสีย ภัยพิบัติต่างๆ รวมไปถึงปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้สาเหตุหลักล้วนเกิดมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมก็นำมาสู่การอพยพประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมทำให้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านการจัดการขยะ ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรนี้ส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยและขยะอันตราย สถานการณ์ขยะมูลฝอยที่ผ่านมาของประเทศไทย พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยของประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ในปีพ.ศ. 2563 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทย 25.37 ล้านตัน หรือประมาณ 69,322 ตันต่อวัน ซึ่งในปี พ.ศ.2562 และ พ.ศ.2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 28.71 และ 27.93 ล้านตัน ตามลำดับ (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) จากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทุกแห่ง ประสบปัญหาที่มีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บและกำจัดสูงขึ้น พื้นที่สำหรับการกำจัดขยะมูลฝอยหายากขึ้น เนื่องจากประชาชนต่อต้านการมีสถานที่กำจัดในชุมชนใกล้บ้าน และพื้นที่ฝังกลบที่ถูกหลักสุขาภิบาลที่มีอยู่ในปัจจุบันมีพื้นที่จำกัด จึงต้องมีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ขยะมูลฝอยหรือของเสียที่เกิดขึ้นถูกกำจัดหรือทำลายได้หมดอย่างถูกวิธี เพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านอื่น ตามมา การจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบจะต้องเริ่มตั้งแต่แหล่งกำเนิดไปจนถึงการนำไปกำจัด ทำลาย

จังหวัดขอนแก่นเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ประสบวิกฤตปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนมีปริมาณมาก โดยในปี พ.ศ. 2563 พบว่าจังหวัดขอนแก่นมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน 1221.40 ตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2563) และจากนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติเมื่อปี 2557 ระบุให้การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนต้องดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศ เพื่อให้

การดำเนินการเป็นไปได้อย่างถูกต้องและลดมลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่มีการดำเนินการอย่างไม่ถูกต้อง รวมทั้งทางจังหวัดขอนแก่นได้มีแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ทั้งในระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางให้การดำเนินการด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 15 หมู่บ้าน ประชากร 10,454 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง, 2563) โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ได้มีการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน รวมไปถึงขยะอันตรายที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยกำหนดให้การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเป็นวาระของตำบล โดยให้ทุกหมู่บ้านดำเนินการลดปริมาณขยะมูลฝอย และดำเนินการคัดแยกขยะตั้งแต่ระดับครัวเรือนไปจนถึงระดับชุมชน รวมถึงรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนมีการคัดแยกและกำจัดขยะมูลฝอย โดยได้ดำเนินจัดตั้งโครงการการบริหารจัดการขยะ เช่น โครงการธนาคารขยะ รีไซเคิล โครงการบริหารจัดการขยะอันตรายเพื่อการป้องกันโรคร้าย โครงการหมู่บ้านน่าอยู่ หน้าบ้าน นามอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการขยะครบวงจร จากการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ได้รับเกียรติบัตรจากจังหวัดขอนแก่น ในการผลักดันให้เกิดการจัดตั้งชุมชนต้นแบบการจัดการขยะต้นทางตามแนวทางฉาปนกิจสงเคราะห์ สนับสนุนโครงการจังหวัดสะอาด และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานร่วมขยายผลสู่ชุมชนอื่นของจังหวัดขอนแก่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป

1.2 คำถามงานวิจัย

1.2.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นมีการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นอย่างไร ประสพผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

1.2.2 มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.3 วัตถุประสงค์งานวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการจัดการและผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบวิธีการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.4.2 ทราบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.4.3 เป็นแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป

1.5 ขอบเขตในการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย

ศึกษารูปแบบการจัดการ ผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านดง เจ้าหน้าที่ และผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

1.5.4 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาคั้งนี้ใช้เวลาตั้งแต่เดือนกันยายน 2561 ถึงเดือนกันยายน 2562

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ขยะมูลฝอย หมายถึง คือ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร แก้ว วัสดุสัตว์ ซากสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ยกเว้น วัสดุที่ไม่ใช้แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน (กรมควบคุมมลพิษ, 2548)

ขยะอันตราย หมายถึง ของเสียใดๆ ที่มีองค์ประกอบหรือปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิดต่างๆ ซึ่ง ได้แก่ วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุ กัมมันตรังสี วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อนที่ทำให้ระคายเคือง วัตถุ อย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือ สิ่งแวดล้อม (กรมควบคุมมลพิษ, 2548)

ความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีการ จัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายตั้งแต่แหล่งกำเนิดอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงปัจจัยทั้งภายในและ ภายนอกต่างๆ ที่ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนประสบความสำเร็จ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน จึงได้มีการทบทวนวรรณกรรมในหัวข้อดังต่อไปนี้

- 1) สถานการณ์และการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน
 - 2) แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนตามหลักวิชาการ
 - 3) กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน
 - 4) แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 5) แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การ
 - 6) แนวคิดและทฤษฎี SWOT Analysis
- โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน

สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน มีปริมาณเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น การขยายตัวของชุมชนเมือง และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมืองในหลายพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้เร่งรัดให้มีการดำเนินการตามแผนการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน โดยส่งเสริมแนวคิด 3R มุ่งเน้นการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนตั้งแต่ต้นทาง โดยการมีส่วนร่วมจากทางภาครัฐและภาคประชาชน

2.1.1 สถานการณ์ขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน

2.1.1.1 สถานการณ์ขยะมูลฝอยในชุมชน

ในปี 2563 มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 25.37 ล้านตัน เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 มีปริมาณลดลงร้อยละ 12 หรือประมาณ 69,322 ตัน/วัน ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในช่วงตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2563 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2563 พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งและพื้นที่กรุงเทพมหานครบางเขตมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนลดลง เนื่องจากการควบคุมการเดินทางของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ และมีมาตรการกำหนดให้ปฏิบัติงานที่บ้าน (Work From Home) ทำให้ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นลดลง เมื่อพิจารณาในด้านภาพรวมของการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนปี พ.ศ. 2563 พบว่า ขยะมูลฝอยจะถูกคัดแยก ณ ต้นทางและนำกลับไปใช้ประโยชน์ จำนวน 8.36 ล้านตัน (ร้อยละ 33 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) (ลดลงจากปี 2562 ร้อยละ 33) เนื่องจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งไม่อนุญาตให้ประชาชนเข้าไปคัดแยกขยะมูลฝอยในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชน เพราะห่วงเกรงการแพร่ระบาดของเชื้อโรคจากการลักลอบทิ้งขยะที่มีเชื้อโรคในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชน และวิกฤตการณ์เศรษฐกิจตกต่ำจากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้ร้านรับซื้อของเก่าหลายแห่งต้องปิดตัวลง ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ลดลง ซึ่งส่งผลให้ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการกำจัดไม่ถูกต้องประมาณ 7.88 ล้านตัน (ร้อยละ 31 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น) (เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ร้อยละ 24) ทำให้ขยะมูลฝอยชุมชนที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องมีปริมาณ 9.13 ล้านตัน (ร้อยละ 36 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) (ลดลงจากปี 2562 ร้อยละ 7)

ปี 2563 สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนที่เปิดดำเนินงาน มี 2,246 แห่ง ลดลงจากปี 2562 ร้อยละ 16 และสถานียขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชน มี 28 แห่ง เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ร้อยละ 12 (ปี 2562 มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่เปิดดำเนินการ 2,666 แห่ง และสถานียขนถ่ายขยะมูลฝอยชุมชน 25 แห่ง) เมื่อพิจารณาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่เปิดดำเนินการ พบว่า สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการถูกต้อง ได้แก่ การฝังกลบอย่างถูกหลักวิชาการ การฝังกลบแบบกึ่งใช้อากาศ เตาเผาผลิตพลังงาน เตาเผาที่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศ การหมักทำปุ๋ย และการผลิตเชื้อเพลิงจากขยะมูลฝอย (RDF) มี 355 แห่ง (ปี 2562 มี 409 แห่ง) เมื่อเทียบอัตราส่วนของสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการถูกต้อง ในปี 2563 พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง ได้แก่ การเทกอง การเผากลางแจ้ง และเตาเผาไม่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศ มี 1,891 แห่ง (ปี 2562 มี 2,257 แห่ง) (กรมควบคุมมลพิษ, 2563)

2.1.1.2 สถานการณ์ขยะอันตรายในชุมชน

ของเสียอันตรายจากชุมชนที่เกิดขึ้นในปี 2563 มีปริมาณ 658,651 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ร้อยละ 1.6 เป็นซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 428,113 ตัน (ร้อยละ 65) และร้อยละ 35 เป็นของเสียอันตรายจากชุมชนประเภทอื่นๆ เช่น แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย ภาชนะบรรจุ

สารเคมี กระบองสปเรย์ จำนวน 230,538 ตัน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากปัจจุบันประชาชนมีความต้องการและนิยมใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น และจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า พฤติกรรมในการบริโภคของประชาชนในประเทศมีความต้องการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการประกอบอาหารเพิ่มขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนอุปกรณ์บ้อยขึ้นเพื่อให้ทันต่อเทคโนโลยี การนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพต่ำทำให้อายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ไม่ยาวนานและก่อให้เกิดเป็นของเสียอันตรายชุมชน จากนโยบายของรัฐที่มีการสนับสนุนให้มีการวางระบบการจัดการของเสียอันตรายจากชุมชน ถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบูรณาการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยจัดตั้งจุดรวบรวมของเสียอันตรายในชุมชนและกำหนดให้มีศูนย์รวบรวมระดับจังหวัด ทำให้ของเสียอันตรายได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องเพิ่มมากขึ้นประมาณ 121,695.39 ตัน (ร้อยละ 18.48) แต่ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากประชาชนบางส่วนยังขาดความตระหนักเกี่ยวกับอันตรายจากซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และผลกระทบที่มีต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ทำให้ไม่มีการแยกขยะ โดยทิ้งของเสียอันตรายจากชุมชนปะปนกับขยะมูลฝอยทั่วไป และเก็บรวบรวมเพื่อนำไปกำจัดยังระบบที่ถูกต้อง นอกจากนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีกฎหมายที่จะนำมากำกับดูแลให้ภาคเอกชนรับผิดชอบในการจัดการซากผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาสารพิษจากของเสียอันตรายที่กำจัดไม่ถูกต้องตกค้างและปนเปื้อนในแหล่งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน (กรมควบคุมมลพิษ, 2563)

2.1.2 คำนิยามและความหมาย

พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้อธิบายไว้ว่า มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ขากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้อธิบายไว้ว่า ของเสีย หมายถึง ขยะ สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสารหรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกากตะกอนจากสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่อยู่ในสภาพของแข็งของเหลว หรือก๊าซ

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ได้อธิบายไว้ว่า มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

กรมควบคุมมลพิษ (2548) อธิบายว่า ขยะมูลฝอย หมายถึง คือ เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช้แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

กรมควบคุมมลพิษ (2548) อธิบายว่า ของเสียอันตราย หมายถึง ของเสียใดๆ ที่มีองค์ประกอบหรือปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิดต่างๆ ซึ่งได้แก่ วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกำมันตรังสี วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุติดกร่อนที่ทำให้ระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม

กรมควบคุมมลพิษ (2548) อธิบายว่า ของเสียอันตรายจากชุมชน หมายถึง ของเสียอันตรายที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนและสถานประกอบการพาณิชย์กรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น อู่ซ่อมรถ สถานีบริการน้ำมัน ร้านล้างอัดขยายภาพ ร้านซักแห้ง ท่าเรือ สนามบิน โรงพยาบาล ห้องปฏิบัติการ พื้นที่เกษตรกรรม

ต่อมากรมควบคุมมลพิษ (2559) อธิบายว่า ของเสียอันตรายชุมชน หมายถึง ของเสียที่เป็นพิษหรืออันตรายที่มาจากครัวเรือนและแหล่งธุรกิจ เช่น โรงแรม สนามบิน ปั้มน้ำมัน ร้านถ่ายรูป และร้านซักแห้ง ของเสียอันตรายจำพวกนี้ได้แก่ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟฟ้า ภาชนะบรรจุสารเคมี และซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2559a)

ไพบูลย์ แจ่มพงษ์ และศิวพันธ์์ ชูอินทร์ (2560) ได้ให้ความหมายของขยะมูลฝอยอันตรายไว้ว่า ขยะมูลฝอยอันตรายหรือของเสียอันตราย หมายถึง ขยะทุกประเภททั้งที่อยู่ในรูปของของแข็ง ของเหลว และก๊าซ อาจเป็นสารชนิดเดียวกันหรือของผสมระหว่างสารหลายชนิดซึ่งไม่มีคุณค่าที่จะใช้ทางเศรษฐกิจได้อีกต่อไป และหากถูกทิ้งจากแหล่งกำเนิดสู่สิ่งแวดล้อมโดยปราศจากการบำบัดที่เหมาะสมแล้ว จะมีศักยภาพที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ พืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

โดยสรุปแล้วขยะมูลฝอย หมายถึง เศษผ้า ถุงพลาสติก ภาชนะสำหรับใส่อาหาร สิ่งของที่ไม่ใช้แล้วที่ไม่สามารถนำมาแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ได้

ขยะอันตราย หมายถึง ของเสียที่เป็นพิษหรือเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ กระป๋องสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ขวดสเปรย์ กระป๋องสี ขวดผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างห้องน้ำ และซากอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์

2.1.3 ประเภทของขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอย สามารถแบ่งตามลักษณะทางกายภาพของขยะได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) ขยะย่อยสลาย (Compostable waste) หรือมูลฝอยย่อยสลายคือขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่จะไม่รวมถึงซากหรือเศษของของพืช ผัก ผลไม้ หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ

2) ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) หรือวัสดุเหลือใช้ ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ เศษพลาสติก กล่องเครื่องดื่มแบบ UHT กระป๋อง เครื่องดื่ม เศษโลหะ อะลูมิเนียม ยางรถยนต์ เป็นต้น

3) ขยะอันตราย (Hazardous waste) หรือมูลฝอยอันตราย คือ ขยะที่มีองค์ประกอบหรือปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิดต่างๆ ซึ่งได้แก่ วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุธรรมชาติ วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคลสัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อม เช่น ถ่านไฟฉาย หลอดฟลูออเรสเซนต์ แบตเตอรี่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาชนะบรรจุสารกำจัดศัตรูพืช กระป๋องสเปรย์บรรจุสีหรือสารเคมี เป็นต้น

4) ขยะทั่วไป (General waste) หรือมูลฝอยทั่วไป คือ ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใสขนม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ของบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร โฟมเปื้อนอาหาร พอลียูรีเทนอาหาร เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2551)

2.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอย

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอย มีด้วยกันหลายประการ ดังนี้

1) ศักยภาพของชุมชนและความพร้อมของชุมชน

ศักยภาพของชุมชนและความพร้อมของชุมชนเป็นปัจจัยตั้งต้นที่สำคัญอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน หากชุมชนใดมีศักยภาพและความพร้อมมากเพียงพอโอกาสที่ชุมชนนั้นจะประสบความสำเร็จย่อมมีมาก และหากชุมชนใดมีศักยภาพและความพร้อมน้อยโอกาสที่ชุมชนนั้นจะประสบความสำเร็จก็ลดน้อยลงตามไปด้วย

2) ปัจจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์

ปัจจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะสนับสนุนชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ปัจจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์จะทำหน้าที่จูงใจเป็นตัวแรงให้ชุมชนเห็นถึงคุณค่าของขยะได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ทราบว่ายขยะบางอย่างเป็นสิ่งที่มีค่าสามารถ

แลกเปลี่ยนเป็นเงินได้ จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน พบว่าเมื่อชาวชุมชนรับทราบและเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกและขายขยะรีไซเคิลแล้ว ก็จะทำให้ความร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างดี และจากจุดนี้จึงพัฒนาไปสู่การมีศักยภาพและความพร้อมในการเป็นผู้ส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน

3) ปัจจัยทางด้านการจัดการ

จากการศึกษาพบว่า ถ้าระบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เป็นระบบการจัดการที่ง่าย สะดวก ไม่ซับซ้อน มีความชัดเจน และชุมชนสามารถเข้าถึงได้ ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และเกิดการมีส่วนร่วมได้ง่าย ดังเช่น การดำเนินงานของคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนบางกะปิ ซึ่งอาศัยระบบการซื้อขายแบบธรรมดา และขั้นตอนที่ง่าย คือ เมื่อชุมชนทำการคัดแยกขยะแล้วก็นำมาที่ศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชนหรือนำมาฝากที่ธนาคารขยะ เมื่อรับฝากขยะจากชุมชนแล้วก็นำมาขายที่ศูนย์วัสดุรีไซเคิลและสุดท้ายศูนย์วัสดุรีไซเคิลก็จะนำวัสดุรีไซเคิลไปขายยังโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตต่อไป

4) ปัจจัยด้านนโยบายของภาครัฐ

ปัจจัยที่เกี่ยวกับนโยบายของภาครัฐเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อการช่วยเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวเป็นได้ทั้งข้อจำกัดและโอกาสที่จะเอื้ออำนวยหรือขัดขวางกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนได้

พญกษพงศ์ วิสุทธิ์ดวงดุขติ (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลของการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย และศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลแม่สายไม่สามารถดำเนินการเก็บรวบรวม เก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งชุมชนยังขาดความสามารถในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด นอกจากนี้การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สายยังขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม ส่งผลให้เทศบาลตำบลแม่สายไม่สามารถแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย ประกอบด้วย สมรรถนะองค์การด้านการจัดการขยะมูลฝอย สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง การมีส่วนร่วมของประชาชน พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชน นโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยและเทศบาลตำบลแม่สาย กฎหมายและสภาพบังคับทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย (พญกษพงศ์ วิสุทธิ์ดวงดุขติ, 2550)

วรุณิ ดวงมาลา (2551) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมของประชาชน ชีตความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบลและการติดตามประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในระดับสูง ทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในระดับสูงและองค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชยมีขีดความสามารถในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับสูง แต่ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยด้านการติดตามและประเมินผลมีประสิทธิผลต่อความสำเร็จการจัดการขยะมูลฝอยในระดับต่ำ การศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชยดำเนินการจัดเก็บขยะมูลฝอยให้สม่ำเสมอและตรงเวลา

ดิษฐพล ใจซื่อ และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาสถานการณ์ขยะและการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ขยะและการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน เขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านขยะที่เกิดขึ้นในครัวเรือนที่ต้องกำจัด ต่อ 1 วัน พบว่า ขยะส่วนใหญ่เกิดจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ เศษใบไม้ กิ่งไม้ ขวดและกล่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 2) ด้านการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้วิธีการกำจัดโดยกองขยะบนพื้นแล้วเผา น้อยสุดคือ การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง นอกจากนั้นยังพบว่าส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เศษขยะปลิวกระจัดกระจาย สุนัขคุ้ยขยะ มีสัตว์แมลงและพาหะนำโรค ขยะอุดตันร่องระบายน้ำ ทั้งขยะตามไร่นา สวน และพื้นที่สาธารณะ 4) ด้านความต้องการการสนับสนุนและปัญหาอุปสรรค พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการเรียนรู้วิธีการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างถูกวิธีและต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนด้านทรัพยากรและร่วมกับหมู่บ้านในการกำหนดนโยบายการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างชัดเจน ปัญหาและอุปสรรค พบว่า ขาดการดำเนินการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างต่อเนื่องและถูกวิธีและประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการจัดการขยะที่ต้นทางอย่างเหมาะสม

พิรยา วัชรทัย (2556) ได้ศึกษาการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง โดยมีวัตถุประสงค์ 1) การบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลเมืองแกลง และ 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลเมืองแกลง พบว่า กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเริ่มต้นจากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ มีการส่งเสริมให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องในองค์กรพัฒนาศักยภาพตนเอง ด้านการจัดการขยะ มีการวางแผนเป้าหมายในด้านการจัดการ

ขยะมูลฝอย ซึ่งมียุทธศาสตร์และโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์เป็นตัวขับเคลื่อน ใช้ระบบ ISO14001 ในการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เป็นตัวแทนกลางประสานการทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลเมืองแกลง พบว่าผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ มีการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้น มีความชำนาญด้านการจัดการระบบขยะมูลฝอย แต่ยังขาดแคลนบุคลากรระดับปฏิบัติการ มีการแบ่งงานตามหน้าที่อย่างชัดเจน การนำระบบมาตรฐาน ISO14001 มาใช้ในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม นโยบาย/แผน/โครงการยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ หลายทางเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน มีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับเทศบาล การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกพบว่า ผู้นำชุมชนและประชาชน มีความกระตือรือร้น และมีจิตสำนึกในด้านการสิ่งแวดล้อม แต่ยังมีประชาชนแฝงที่ไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม หน่วยงานของรัฐและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาช่วยสนับสนุนการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล (พิริยา วชิโรทัย, 2556)

จำลอง โพธิ์บุญ (2551) ได้ศึกษาองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกับการจัดการขยะที่ดี ศึกษากรณีเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี โดยมีวัตถุประสงค์ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบส่วนท้องถิ่น ตัวอย่างที่มีการจัดการขยะที่ดีในด้านผลสำเร็จ การดำเนินการจัดการและบทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน 2) ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น พบว่า เทศบาลตำบลเทพกระษัตรี ดำเนินโครงการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นด้วยการรณรงค์ให้ประชาชนคัดแยกขยะ โดยมีชุมชน บ้านก่อกรวดที่จัดการขยะรีไซเคิลและเศษอาหารได้เป็นอย่างดี มีโรงปุ๋ยอินทรีย์ ต่อมาเทศบาลจัดทำโครงการถนนปลอดถังขยะ โดยขอความร่วมมือจากประชาชน ให้เก็บขยะไว้ในบ้านแล้วนำเวลาไปเทศบาลในการจัดเก็บขยะ การดำเนินโครงการดังกล่าวได้ผลดี ประชาชนให้ความร่วมมือ สามารถลดถังขยะที่ตั้งบนถนนสายหลักไปได้เกือบหมด อย่างไรก็ตามชุมชนที่ดำเนินการจัดการขยะได้อย่างเป็นรูปธรรมมีเพียงชุมชนบ้านกรวดเท่านั้น ความสำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากปัจจัยที่สำคัญ คือความสนับสนุนช่วยเหลือจากมูลนิธิเอกการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพลังงานในการทำความเข้าใจ ให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้อย่างทั่วถึงกับประชาชนในพื้นที่ การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ความร่วมมือของชุมชนและความเอาใจใส่ของผู้บริหารของเทศบาล อย่างไรก็ตามยังไม่มีการพัฒนาด้านบุคลากร การปรับปรุงกระบวนการทำงาน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ชัดเจน

ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนประสบความสำเร็จได้แก่ ผู้บริหารของแต่ละพื้นที่ที่มีวิสัยทัศน์ที่ดีในการจัดการขยะ มีความมุ่งมั่นในการกำหนดนโยบาย กำหนดแผนงาน/โครงการต่างๆ รวมไปถึงการติดตามผลการดำเนินงานและการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีการพัฒนาอยู่เสมอ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนใน

พื้นที่ก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การจัดการขยะในแต่ละพื้นที่ประสบความสำเร็จ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในการจัดการขยะมีความกระตือรือร้น ความชำนาญในการปฏิบัติงาน และการได้รับการสนับสนุนการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายจากหน่วยงานภายนอกก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญด้วยเช่นกัน

2.2 แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนตามหลักวิชาการ

การจัดการขยะมูลฝอยประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญหลายๆขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 การลดและการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด

เป็นการดำเนินการกับขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดต่างๆ ได้แก่ บ้านเรือน อาคาร สำนักงาน สถานศึกษา ตลอดจนสถานที่สาธารณะทั่วไปเพื่อเก็บขน การรวบรวมและการนำไปกำจัดทำลาย ซึ่งการดำเนินการกับขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดนี้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของบุคคลหรือเจ้าของบ้านเรือนอาคารสถานที่ต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการแก้ไขใน 2 ลักษณะ คือ การลดขยะ ณ แหล่งกำเนิดและการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด

2.2.1.1 การลดขยะ ณ แหล่งกำเนิด ซึ่งดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น

- 1) การปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ที่จะสร้างปัญหาขยะ (Refuse)

แนวทางนี้สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่

- (1) หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้บรรจุภัณฑ์ที่ห่อหลายชั้น
- (2) หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าชนิดใช้ครั้งเดียวหรือผลิตภัณฑ์ที่มีอายุการใช้งาน

ต่ำ

(3) ในการเลือกสินค้าต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน น้ำยาทำความสะอาด ผงซักฟอก ฯลฯ ให้เลือกซื้อเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดบรรจุใหญ่กว่า เนื่องจากบรรจุภัณฑ์น้อยกว่าเมื่อเทียบกับหน่วยน้ำหนักของผลิตภัณฑ์

(4) หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ซึ่งมีส่วนประกอบของขยะที่เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น กล่องโฟม ถุงพลาสติก

2) การเลือกใช้สินค้าที่สามารถส่งบรรจุภัณฑ์คืนแก่ผู้ผลิตได้ (Return) แนวทางนี้สามารถดำเนินการได้ดังนี้

(1) เลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผู้ผลิตมีการเรียกคืนซากบรรจุภัณฑ์หลังการบริโภคของประชาชน

(2) เลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีระบบมัดจำและคืนเงิน (Deposit refund system) เช่นสินค้าประเภทขวดน้ำอัดลมหรือขวดน้ำดื่มบรรจุขวด เป็นต้น

(3) เลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ หรือรีไซเคิลได้ หรือมีส่วนประกอบวัสดุรีไซเคิลต่างๆ

3) การใช้ซ้ำ (Reuse) หมายถึงการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีการใช้งานแล้วกลับมาใช้งานอีก โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือรูปแบบใดๆ เช่น

(1) เลือกซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีการออกแบบมาให้ใช้ได้มากกว่า 1 ครั้ง เช่น แบตเตอรี่ชนิดเติมประจุไฟฟ้าใหม่ได้ (Rechargeable battery) ฯลฯ

(2) เลือกสินค้าชนิดเติม (Refill) เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาด ฯลฯ

(3) ซ่อมแซมเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ (Repair) ให้สามารถใช้งานได้ต่อไปอีก หรือบำรุงรักษาให้มีอายุการใช้งานนานขึ้น

(4) นำบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้อื่นๆ กลับมาใช้ประโยชน์อีก เช่น การใช้ผ้าถูพื้น ถูกระดาด ถูพลาสติก ถูกล่องกระดาษ และขวดแก้วต่างๆ ฯลฯ

(5) ยืมหรือเช่าหรือใช้สิ่งของหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้บ่อยครั้งร่วมกัน เช่น เครื่องดูดฝุ่น อุปกรณ์ทำความสะอาดบ้านต่างๆ ฯลฯ

2.2.1.2 การคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด

เป็นขั้นตอนการดำเนินงานภายหลังจากที่มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมเริ่มต้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำขยะที่มีศักยภาพในการนำมาใช้ใหม่ไม่ถูกปนเปื้อนด้วยขยะอื่นๆ ที่มีความสกปรกหรือขยะเปียกต่างๆ จนทำให้คุณภาพของขยะที่จะนำกลับมาใช้ประโยชน์ด้อยลงไปหรืออาจทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการล้างทำความสะอาด หรือทำการคัดแยกเพิ่มเติมก่อนที่จะส่งเข้าสู่โรงงานแปรรูปต่อไป ข้อดีประการหนึ่งของการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดก็คือ เป็นการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดขั้นสุดท้ายยังสถานที่ฝังกลบขยะให้เหลือน้อยลง อันเป็นการส่งผลกระทบต่ออายุการใช้งานของสถานที่ฝังกลบให้สามารถใช้งานได้ยาวนานกว่าเดิมและยังเป็นการประหยัดงบประมาณจำนวนมหาศาลของรัฐบาลที่จะต้องลงทุนเพื่อกำจัดขยะอีกด้วย

2.2.2 การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย

เป็นการเก็บขนขยะมูลฝอยที่ถูกทิ้งไว้ในภาชนะรองรับขยะซึ่งได้วางไว้ตามสถานที่ต่างๆ ได้แก่ บริเวณที่พักอาศัย สถาบันการศึกษา ตลาดสด ป้ายรถโดยสารประจำทาง และสวนสาธารณะ ฯลฯ เพื่อนำมารวบรวมไว้ยังจุดพักขยะก่อน แล้วจึงทำการขนถ่ายใส่รถเก็บขยะ เพื่อที่จะได้ขนส่งต่อไปยังสถานที่ฝังกลบสำหรับขยะที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก แต่เป็นขยะรีไซเคิลที่ได้มีการ

คัดแยกไว้ในภาชนะรองรับขยะ ซึ่งขยะเหล่านี้จะถูกรวบรวมและส่งไปแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ต่อไป

ขยะมูลฝอยเมื่อถูกเก็บรวบรวมจากภาชนะรองรับขยะที่อยู่ตามแหล่งกำเนิดต่างๆ แล้วจะถูกขนถ่ายโดยรถเก็บขนขยะเพื่อนำไปกำจัดทำลายยังสถานที่ฝังกลบให้เร็วที่สุด เพื่อป้องกันการเน่าเหม็นของขยะรวมทั้งเพื่อให้มีขยะตกค้างยังสถานที่ต่างๆ ให้น้อยที่สุด ดังนั้นขยะมูลฝอยเหล่านี้จึงไม่จำเป็นต้องมีการกักเก็บ (Storage) ณ จุดใดจุดหนึ่งก่อนนำไปกำจัดหรือทำลาย ยกเว้นในส่วนของอันตรายหรือของเสียอันตรายต่างๆ ที่จะต้องทำการเก็บกักให้มีจำนวนมากพอก่อนที่จะส่งไปกำจัดอย่างถูกวิธีและปลอดภัย สำหรับการเก็บรวบรวมขยะเป็นหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้นหน่วยงานดังกล่าวจะต้องมีการวางระบบและแบบแผนในการเก็บรวบรวมขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละวันอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้มีขยะตกค้างอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ในปริมาณมากและนานเกินไปในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจำเป็นต้องแยกประเภทของขยะมูลฝอยเพื่อง่ายต่อการนำไปกำจัด หรือนำขยะบางชนิดที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ นำมาแปรรูปหรือใช้ประโยชน์อีกครั้ง ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยนี้ควรมีถึงรองรับขยะมูลฝอย ดังนี้

1) ขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ให้ถึงลงถังที่มีสีเขียว ซึ่งรองรับขยะมูลฝอยที่เน่าเสียและย่อยสลายได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำมาทำปุ๋ยหมักได้ เช่น ผัก ผลไม้ เศษอาหารและใบไม้ ฯลฯ

2) ขยะมูลฝอยรีไซเคิล ให้ถึงลงถังที่มีสีเหลือง ซึ่งรองรับขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติกและโลหะ ฯลฯ

3) ขยะมูลฝอยมีพิษให้ถึงลงถังที่มีสีส้มหรือสีแดง ซึ่งรองรับขยะมูลฝอยที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ขวดยา ถ่านไฟฉาย กระป๋องสี สเปรย์ และกระป๋องบรรจุสารฆ่าแมลง ฯลฯ

4) ขยะมูลฝอยทั่วไปให้ถึงลงในถังรองรับที่มีสีฟ้า ซึ่งรองรับขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ยาก ไม่เป็นพิษ และไม่คุ้มค่าต่อการรีไซเคิล เช่น พลาสติกห่อขนม ถุงพลาสติกใส่อาหาร และโฟมใส่อาหาร ฯลฯ

การคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมี 4 รูปแบบ (พิริยุตม์ วรรณพุกษ์, 2553: หน้า 32 อ้างถึงใน ไพบุลย์ แจ่มพงษ์, 2560) ดังนี้

1) การคัดแยกโดยครัวเรือนเป็นการแยกเพื่อนำกลับมาใช้ซ้ำหรือการนำไปขายต่อ เช่น ขวดน้ำ กระดาษหนังสือพิมพ์

2) การคัดแยกโดยคนรับซื้อขยะมูลฝอยหรือโดยชาเล้ง

3) การคัดแยกโดยพนักงานเก็บขนขยะมูลฝอย

4) การคัดแยกโดยคนในพื้นที่หรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย

การคัดแยกทั้ง 4 รูปแบบในชุมชนเป็นการคัดแยกโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือการนำขยะมูลฝอยไปขายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง

การคัดแยกขยะมูลฝอยสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะนำไปกำจัดต่อและทำให้มีการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง โดยแยกขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ออกมาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) หรือนำไปผ่านกระบวนการนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) ในปัจจุบันสามารถดำเนินการในรูปแบบของธนาคารขยะมูลฝอย

2.2.3 การขนส่ง

เป็นการนำขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมจากแหล่งกำเนิดต่างๆ ภายในชุมชนถ่ายไปยังสถานที่ฝังกลบหรือสถานที่กำจัดขยะที่ตั้งอยู่ห่างออกไปไกลจากชุมชนหรืออาจเป็นการขนถ่ายขยะไปสู่กระบวนการแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่อีก ในการขนส่งขยะมูลฝอยไปยังสถานที่ฝังกลบนั้นจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมขยะภายในชุมชนเสร็จแล้ว

2.2.4 การแปรรูป

เป็นวิธีการที่จะทำให้ขยะมูลฝอยที่เก็บรวบรวมจากชุมชนอยู่ในสภาพที่เกิดความสะดวกต่อการเก็บขนไปกำจัดหรือทำลาย หรือนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการแปรรูปขยะจะมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ คือ

1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบจัดการขยะโดยการอัดขยะให้เป็นฟ่อนหรือเป็นก้อนๆ ซึ่งจะช่วยลดพื้นที่การเก็บขนขยะและลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปยังสถานที่ฝังกลบให้น้อยลง นอกจากนี้การอัดขยะก่อนทำการฝังกลบจะช่วยทำให้สถานที่ฝังกลบมีอายุการใช้งานนานขึ้น กล่าวคือ ขยะที่อัดแน่นโดยการมัดเป็นฟ่อนหรือเป็นก้อนจะมีปริมาตรลดลงเมื่อเทียบกับขยะที่เป็นขยะธรรมดา เมื่อนำไปฝังกลบสามารถรองรับปริมาณขยะได้มากขึ้นและนานขึ้น

2) เพื่อนำวัสดุที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ในกระบวนการแปรรูปจะมีการแยกส่วนประกอบหรือคัดแยกขยะออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ เหล็ก ฯลฯ ซึ่งขยะเหล่านี้สามารถนำไปยังโรงงานแปรรูป เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตสินค้าใหม่ได้ ส่วนขยะที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้เมื่อถูกคัดแยกออกมาแล้วก็จะทำการขนส่งไปกำจัดหรือทำลายยังสถานที่ฝังกลบต่อไป

3) เพื่อนำผลผลิตที่เกิดจากขบวนการแปรรูปมาใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อทำการแปรรูปขยะด้วยการย่อยสลายทางชีวภาพแล้วก็ได้ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยอินทรีย์มาใช้ในการเพาะปลูก หรือทำการย่อยสลายขยะทางชีวภาพเพื่อให้ได้ก๊าซมีเทนมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในด้านต่างๆ เช่น การหุงต้ม การปั่นกระแสไฟฟ้า ฯลฯ

การแปรรูปขยะมูลฝอยสามารถกระทำได้หลายวิธีด้วยกัน คือ การแปรรูปด้วยการบด (Grinding) การอัดให้แน่น (Compaction) การแยกส่วนประกอบ (Separation) และการย่อยสลายทางชีวภาพ (Biodegradation)

2.2.5 การกำจัดหรือทำลายขยะมูลฝอย

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ซึ่งเมื่อมีการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ แล้ว ขยะที่ไม่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ได้อีกก็จะถูกขนส่งไปยังสถานที่ฝังกลบเพื่อนำไปกำจัดต่อไป ปัจจุบันวิธีการกำจัดหรือทำลายขยะมีหลายวิธี ประกอบไปด้วยการเทกองพื้น (Open dumping) การฝังกลบอย่างถูกสุขาภิบาล (Sanitary landfill) การฝังกลบด้วยวิธีพิเศษ (Secure landfill) และการเผาในเตาเผา (Incineration) เป็นต้น

2.2.5.1 การเผา

การเผา หมายถึง กระบวนการทำลายขยะมูลฝอยที่เป็นของแข็ง ของเหลว หรือก๊าซให้เกิดการสันดาปด้วยกระบวนการเผาไหม้ แปรรูปเป็นเถ้า ไอเสีย หรือสิ่งที่ไม่สามารถเผาได้อีก การเผาไหม้ที่สมบูรณ์จะต้องได้อุณหภูมิประมาณ 650-1,200 องศาเซลเซียส เพื่อป้องกันการเกิดควันดำและสารไดออกซิน (สารไดออกซินเกิดขึ้นได้หากมีการเผาสารที่มีองค์ประกอบของคลอรีน และมีอุณหภูมิในการเผาน้อยกว่า 800 องศาเซลเซียส) โดยเตาเผาที่มีประสิทธิภาพสูง กระบวนการเผาจะเกิดขึ้นเองจึงจำเป็นต้องกำจัดต่อไปด้วยกระบวนการหมักที่ลุ่ม หรือปรับระดับพื้นดิน เป็นต้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในกระบวนการเผา คือ กลิ่นรบกวนและมลพิษทางอากาศ

ระบบการเผาขยะมูลฝอยในปัจจุบันมี 3 รูปแบบคือ การเผาไหม้โดยตรง (Combustion system) การเผาไหม้แบบอัดอากาศ (Pyrolysis systems) และการเผาไหม้แบบก๊าซแตกตัว (Gasification systems)

1) การเผาโดยตรง (Combustion system) เป็นการเผาไหม้ด้วยการให้ความร้อนโดยตรงแก่ขยะมูลฝอย สะดวกในการนำมาใช้ในการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน การเผาไหม้โดยตรงเกิดจากปฏิกิริยาออกซิเดชัน โดยมีการให้อากาศ (ออกซิเจน) ตามปริมาณสมมูล หรือมากเกินไปเกิดการเผาไหม้เป็นก๊าซต่างๆ เช่น ก๊าซไฮโดรเจน (H_2) ก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน (NO_x) ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) ฯลฯ

2) การเผาแบบอัดอากาศ (Pyrolysis systems) เป็นการเผาไหม้ในสภาวะที่ไร้อากาศ (ปราศจากออกซิเจน) เป็นปฏิกิริยาดูดความร้อน เกิดการแตกตัวของส่วนประกอบต่างๆ และเกิดการควบแน่นสุดท้าย เกิดเป็นก๊าซ ของเหลว และกาก ซึ่งประกอบด้วย

(1) ก๊าซชนิดต่างๆ ได้แก่ ก๊าซไฮโดรเจน (H_2) ก๊าซมีเทน (CH_4) ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) และก๊าซอื่นๆ ขึ้นกับองค์ประกอบของขยะมูลฝอยที่ถูกเผา

(2) ของเหลวชนิดต่างๆ ได้แก่ น้ำมันดิบ กรดอะซิติก เมทานอล และสารประกอบไฮโดรคาร์บอนชนิดต่างๆ

(3) เหม่าที่มีองค์ประกอบของคาร์บอนและสารอื่นๆ ที่ไม่สามารถติดไฟได้

3) การเผาไหม้แบบก๊าซแตกตัว (Gasification systems) เป็นการเผาไหม้โดยการป้อนอากาศในปริมาณที่น้อยกว่าปริมาณสมมูล เพื่อให้เกิดก๊าซ ซึ่งได้แก่ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ก๊าซไฮโดรเจน (H_2) ก๊าซไฮโดรคาร์บอน (HC) และก๊าซมีเทน (CH_4)

2.2.5.2 การทำปุ๋ยหมักจากขยะมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษ (2547, อ้างถึงใน ไพบุลย์ แจ่มพงษ์, 2560) ระบุว่า การทำปุ๋ยหมัก (Composting) จากขยะมูลฝอย หมายถึง การย่อยสลายอินทรีย์สารที่ได้จากขยะมูลฝอย โดยอาศัยกระบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์เป็นตัวทำการย่อยสลายให้เป็นแร่ธาตุที่มีลักษณะค่อนข้างคงรูป มีสีดำ ค่อนข้างแห้ง และมีคุณค่าที่สามารถจะใช้เป็นการปรับปรุงคุณภาพดินได้

การทำปุ๋ยหมักเป็นการหมักขยะมูลฝอยให้เป็นปุ๋ยโดยอาศัยกระบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ในการย่อยสลายอินทรีย์วัตถุที่มีอยู่ในขยะมูลฝอยให้เป็นสารที่ไม่สามารถย่อยสลายได้อีก และเป็นธาตุอาหารของพืช เช่น ธาตุไนโตรเจนและธาตุคาร์บอน เป็นต้น จุลินทรีย์ที่ใช้ในการย่อยสลายอินทรีย์วัตถุเป็นจุลินทรีย์ที่อาศัยออกซิเจนในการดำรงชีวิต กระบวนการย่อยสลายจะต้องอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม เช่น ความชื้น อุณหภูมิ ปริมาณ ออกซิเจน และอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนต่อไนโตรเจนที่เหมาะสม ฯลฯ เพื่อให้กระบวนการทำงานของจุลินทรีย์มีประสิทธิภาพ

2.2.5.3 การฝังกลบขยะมูลฝอยตามหลักสุขาภิบาล

การฝังกลบขยะมูลฝอยตามหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) เป็นการกำจัดขยะมูลฝอยโดยวิธีฝังกลบ เป็นการนำขยะมูลฝอยมาเทกองในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้สำหรับการฝังกลบโดยเฉพาะ ซึ่งจะมีการวางระบบต่างๆ เพื่อป้องกันมิให้มีการปลดปล่อยมลสารต่างๆ ออกสู่พื้นที่ภายนอก แล้วใช้เครื่องจักรกลเกลี่ยและบดอัดให้ยุบตัวลง หลังจากนั้นใช้ดินกลบทับและบดอัดให้แน่นอีกครั้ง เป็นลักษณะนี้จนเต็มพื้นที่ฝังกลบ เพื่อป้องกันปัญหาในด้านกลิ่น แผลง สัตว์พาหะ น้ำฝนชะล้างขยะมูลฝอย และเหตุรำคาญอื่นๆ สารอินทรีย์ที่มีอยู่ในขยะมูลฝอยจะถูกย่อยสลายตามธรรมชาติโดยจุลินทรีย์ในกระบวนการสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic Decomposition) ทำให้ขยะมูลฝอยยุบตัว เกิดก๊าซมีเทน และน้ำเสียขึ้นในชั้นของขยะมูลฝอย นอกจากนี้การดำเนินการฝังกลบขยะมูลฝอยจะต้องมีมาตรการในการบำบัดน้ำเสียที่เกิดขึ้น การระบายก๊าซออกจากบริเวณฝังกลบ และการติดตามการรั่วซึมของน้ำชะมูลฝอยออกนอกพื้นที่ ซึ่งพื้นที่ที่จะใช้ในการฝังกลบนี้จะต้องมี

การศึกษาความเหมาะสมและการออกแบบรายละเอียดโครงสร้างทางวิศวกรรมที่เหมาะสม และอาจจะใช้พื้นที่ที่มีได้ใช้ประโยชน์อย่างอื่นที่มีขนาดกว้างใหญ่เพียงพอและอยู่ห่างไกลชุมชน เช่น พื้นที่เสื่อมโทรมหรือเป็นพื้นที่ที่มีด้อยคุณค่าทางการเกษตร ชุมเมืองแอ่งเก่า เป็นต้น (สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย, 2552)

ประเภทการฝังกลบขยะมูลฝอยตามหลักสุขาภิบาล มี 3 วิธีดังนี้

1) วิธีฝังกลบบนพื้นที่ราบ (Area Method) เป็นการฝังกลบที่เริ่มจากระดับดินเดิมโดยไม่มีการขุดดิน ทำการบดอัดขยะมูลฝอยตามแนวราบก่อน จากนั้นทำการบดอัดทับในชั้นถัดไปสูงขึ้นเรื่อยๆ จนได้ระดับตามที่กำหนด การทำการฝังกลบโดยวิธีนี้จำเป็นต้องทำคันดิน (Embankment or Berm) ตามแนวขอบพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่เป็นผนังหรือขอบยันการบดอัดขยะมูลฝอย และป้องกันการไหลของน้ำชะมูลฝอยออกนอกพื้นที่ และทำหน้าที่ป้องกันน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากการย่อยสลายของขยะมูลฝอยไม่ให้ซึมออกด้านนอก ลักษณะของพื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้วิธีนี้คือ ที่ราบลุ่มหรือที่มีระดับน้ำใต้ดินอยู่ต่ำกว่าผิวดินเล็กน้อย (ไม่เกิน 1 เมตร) ซึ่งไม่สามารถขุดดินเพื่อกำจัดด้วยวิธีฝังกลบแบบขุดร่องได้ เพราะอาจทำให้เกิดการปนเปื้อนของน้ำเสียจากขยะมูลฝอยลงสู่ดินได้ง่าย การกำจัดด้วยวิธีนี้จำเป็นต้องจัดหาดินที่อื่นเพื่อมาทำคันดิน ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูงขึ้น

2) วิธีฝังกลบแบบขุดร่อง (Trench Method) เป็นการฝังกลบมูลฝอยที่เริ่มจากการขุดดินลึกเป็นร่องลึกตามระดับที่กำหนดแล้วจึงเริ่มบดอัดขยะมูลฝอยที่ด้านล่างก่อนแล้วจึงบดทับกันหนาขึ้นเรื่อยๆ จนได้ระดับตามที่กำหนด โดยทั่วไปความลึกของการขุดร่องจะถูกกำหนดด้วยระดับน้ำใต้ดินอย่างน้อยระดับกันร่องหรือพื้นล่างควรจะอยู่สูงกว่าระดับน้ำใต้ดินไม่น้อยกว่า 1 เมตร โดยยึดระดับน้ำในฤดูฝนเป็นเกณฑ์ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปนเปื้อนต่อน้ำใต้ดิน การฝังกลบแบบขุดร่องไม่จำเป็นต้องทำคันดิน เพราะสามารถใช้ผนังของร่องขุดเป็นกำแพงยันขยะมูลฝอยที่จะบดอัดได้ ทำให้ไม่ต้องขนดินมาจากข้างนอก และยังสามารถใช้ดินที่ขุดออกไปแล้วกลับมาใช้กลบขยะมูลฝอยได้อีก

3) วิธีฝังกลบแบบหุบเขา (Canyon Method) เป็นการฝังกลบบนพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นแอ่งขนาดใหญ่ ซึ่งอาจเกิดตามธรรมชาติหรืออาจเกิดจากการขุด เช่น หุบเขา ห้วย บ่อเหมือง ฯลฯ วิธีการในการฝังกลบและอัดขยะมูลฝอยในบ่อแต่ละแห่งอาจแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศของพื้นที่นั้นๆ เช่น ถ้าพื้นที่ของบ่อมีสภาพค่อนข้างราบ อาจใช้วิธีการฝังกลบแบบขุดร่องหรือแบบที่ราบ แล้วแต่กรณี

2.2.6 การบำบัดและกำจัดขยะอันตราย

ของเสียอันตรายหรือขยะมูลฝอยอันตรายในปัจจุบันมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ขยะมูลฝอยอันตรายมีหลายชนิด เช่น ขยะมูลฝอยที่ปนเปื้อนด้วยโลหะ

หนัก ขยะมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม ขยะมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาลชิ้นส่วนของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แบตเตอรี่ของโทรศัพท์ ฯลฯ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เหลือทิ้งจัดเป็นของเสียหรือขยะมูลฝอยอันตรายที่มีปริมาณมากในปัจจุบันและมีแนวโน้มสูงขึ้น การกำจัดขยะมูลฝอยอันตรายเริ่มจากการแยกขยะมูลฝอยอันตรายออกจากขยะมูลฝอยธรรมดา และต้องมีความระมัดระวังในการกำจัด ซึ่งสามารถกำจัดได้โดยการเผา การทำให้เป็นกลาง และหรือสุดท้ายทำการฝังกลบแบบปลอดภัย

ภาพที่ 2.1 แนวทางในการจัดการของเสียอันตราย

แหล่งที่มา: ไพบูลย์ แจ่มพงษ์ และศิวพันธ์ ชูอินทร์, 2560

โดยวิธีการบำบัดหรือกำจัดขยะอันตรายมีดังนี้

1) การกำจัดโดยกระบวนการทางเคมี

เป็นการใช้ปฏิกิริยาทางเคมีในการเปลี่ยนโครงสร้างทางเคมีขององค์ประกอบของของเสียอันตรายให้มีความเป็นพิษน้อยลงหรือไม่มีความเป็นพิษเลย เป็นการทำให้เสถียรเพื่อมิให้ของเสียอันตรายไปทำปฏิกิริยากับสารอื่นได้อีก

2) การกำจัดโดยกระบวนการทางกายภาพ

เป็นการจัดการโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางเคมีของของเสียอันตราย ได้แก่ การแยก (Separation) การดูดซับ (Absorption) โดยใช้สารที่มีรูพรุน (เช่น ถ่านกัมมันต์) ไปยึดเกาะ

กับของเสียอันตราย เหมาะกับสารที่มีความเข้มข้นน้อย การเปลี่ยนสถานะ (Transition) ของตัวทำละลาย โดยใช้ความร้อนช่วย เช่น การกลั่น การระเหย การทำให้แห้ง ฯลฯ ให้ตัวทำละลายที่สามารถระเหยได้ง่ายกว่าระเหยจนหมด เหลือเพียงตัวถูกละลายซึ่งเป็นสารอันตรายตกค้างอยู่ในภาชนะ การใช้ความร้อน (Thermal Methods) เป็นการใช้วิธีการทำลายของเสียอันตรายโดยการเผาด้วยเตาเผาอุณหภูมิสูง (Furnace/Incineration) วิธีนี้มักก่อให้เกิดก๊าซพิษ เช่น การเผาน้ำมันทิ้ง การเผาขยะติดเชื้อ ฯลฯ

3) การกำจัดโดยกระบวนการทางชีววิทยา

เป็นการใช้กระบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ในการย่อยสลายของเสียอันตรายที่สามารถย่อยสลายได้ แต่อาจใช้ระยะเวลานาน เหมาะสำหรับการกำจัดกากตะกอนและคราบน้ำมัน และสารไฮโดรคาร์บอนชนิดต่างๆ

4) การทำให้ของเสียอันตรายคงตัวและทำให้เป็นก้อน

เป็นการเตรียมของเสียอันตรายให้มีสภาพที่เหมาะสมในการนำไปกำจัดด้วยวิธีอื่นต่อไป เช่น การนำไปฝังกลบ ของเสียอันตรายที่สามารถนำมาทำให้คงตัวได้ เช่น กากตะกอนที่มีองค์ประกอบของโลหะหนัก เศษชิ้นส่วนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แก้วเหลือจากการเผาไหม้ในเตาเผา เป็นการลดความอันตรายของของเสียลง

จุดประสงค์การทำให้ของเสียอันตรายให้มีความคงตัว มีดังนี้

- (1) เพื่อลดความเป็นพิษของของเสียอันตราย
- (2) เพื่อลดอัตราการเคลื่อนตัวของของเสียอันตราย มิให้กระจายในสิ่งแวดล้อม
- (3) เพื่อลดอัตราการละลายของของเสียอันตรายเมื่อสัมผัสกับน้ำหรือของเหลวอื่นๆ
- (4) เพื่อลดอัตราการชะล้างสารอันตรายออกสู่สิ่งแวดล้อมเมื่อมีฝนตก
- (5) เพื่อเพิ่มความแข็งแรง และการรับแรงอัด ของแข็งที่จะนำไปฝังกลบ
- (6) เพื่อลดพื้นที่ผิวของของเสียอันตรายที่จะสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม

วิธีการทำได้โดยเติมสารที่สามารถยึดเกาะกับของเสียอันตรายได้ดี ได้แก่ ซีเมนต์ ปูนขาว ดินเหนียว ดัดแปลง พอลิเมอร์อินทรีย์ และพลาสติก เป็นต้น

5) การเผา

การเผาของเสียอันตรายด้วยอุณหภูมิสูง เป็นการเผาที่อุณหภูมิ 1,000 หรือ 2,000 องศาเซลเซียส โดยถ้าที่เกิดขึ้นจะนำไปฝังกลบแบบปลอดภัยต่อไป ซึ่งการเผาที่อุณหภูมิสูงโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- (1) เพื่อกำจัดสารอินทรีย์ต่างๆ ที่เป็นของเสียอันตรายและไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก เช่น สารเคมีที่หมดอายุ สารเคมีที่เสื่อมคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ที่เสื่อมคุณภาพ ฯลฯ

(2) เพื่อกำจัดของเสียอันตรายที่ยากต่อการบำบัดด้วยวิธีการทางกายภาพ เคมี และชีวภาพ

(3) เพื่อกำจัดของเสียอันตรายที่ติดเชื้อ เช่น ของเสียจากโรงพยาบาล ของเสียอันตรายจากโรงฆ่าสัตว์ ฯลฯ

ของเสียอันตรายที่กำจัดโดยการเผาที่อุณหภูมิสูง ได้แก่ น้ำมันและไขมันที่ย่อยสลายยาก สารกำจัดศัตรูพืช สารเคมีที่เสื่อมคุณภาพ พลาสติก ยาง ของเสียจากปิโตรเคมีและโรงกลั่นน้ำมัน ฯลฯ ของเสียอันตรายที่ไม่ควรนำมาเผา คือ ของเสียอันตรายที่ระเบิดได้ ของเสียอันตรายที่ปนเปื้อนด้วยสารกำมะถันตรังสี และของเสียอันตรายที่ปนเปื้อนด้วยสารโลหะหนัก

6) การฝังกลบอย่างปลอดภัยตามหลักสุขาภิบาล (Secure Landfill)

เป็นวิธีการสุดท้ายในการกำจัดของเสียอันตราย โดยการนำของเสียอันตรายที่ผ่านกระบวนการลดความอันตรายและการทำให้คงตัวมาแล้ว ฝังกลบในหลุมฝังกลบเหมือนกับการทำการฝังกลบขยะทั่วไป แต่ต้องระมัดระวัง และมีการป้องกันการรั่วซึมของน้ำชะขยะมูลฝอยและสารอันตรายที่มีความรั่วซึมมากกว่า โครงสร้างของหลุมฝังกลบจะต้องสามารถป้องกันการรั่วซึมของน้ำชะขยะมูลฝอยได้อย่างดี โดยกันหลุมจะมีการบดอัดด้วยดินเหนียวซึ่งมีอัตราการไหลซึมของน้ำต่ำก่อนที่จะปูด้วยแผ่นยางหรือแผ่นพลาสติกชนิดความหนาแน่น (HDPE) และทำการวางท่อเพื่อรวบรวมและสูบน้ำชะขยะมูลฝอยออกจากหลุมฝังกลบขยะมูลฝอย จากนั้นทำการฝังกลบของเสียอันตรายที่มีการทำให้คงตัวและเป็นก้อนแล้ว โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานเช่นเดียวกับขยะมูลฝอยทั่วไป

2.3 กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน

2.3.1 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

มาตรา 18 การเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ราชการส่วนท้องถิ่นอาจร่วมกับหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นดำเนินการภายใต้ข้อตกลงร่วมกันก็ได้ แต่ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยส่วนรวม รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงโดยคำแนะนำของคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการดำเนินการร่วมกันได้

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใดดำเนินการตามวรรคหนึ่ง แทนภายใต้การควบคุมดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น หรืออาจอนุญาตให้บุคคลใดเป็นผู้ดำเนินการ รับทำการเก็บ ขนหรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามมาตรา 19 ก็ได้

บทบัญญัติตามมาตรานี้ และมาตรา 19 มิให้ใช้บังคับการจัดการของเสียอันตรายตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน แต่ให้ผู้ดำเนินการโรงงานที่มีของเสียอันตราย และผู้ดำเนินการรับทำการเก็บขนหรือกำจัดของเสียอันตรายดังกล่าว แจ้งการดำเนินการเป็นหนังสือต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น

มาตรา 19 ห้ามมิให้ผู้ใดดำเนินการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

มาตรา 20 เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดระเบียบในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อบัญญัติท้องถิ่นดังต่อไปนี้

- (1) ห้ามการถ่าย เท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นในที่หรือทางสาธารณะและสถานที่เอกชน
- (2) กำหนดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามที่หรือทางสาธารณะและสถานที่เอกชน
- (3) กำหนดวิธีการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยหรือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารหรือสถานที่ใดๆ ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามสภาพหรือลักษณะการใช้งานอาคารหรือสถานที่นั้นๆ
- (4) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่นหรือบุคคลอื่นที่ราชการส่วนท้องถิ่นมอบให้ดำเนินการแทน ในการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้การจะกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมการกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยของราชการส่วนท้องถิ่นนั้นจะต้องดำเนินการให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (5) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย เพื่อให้ได้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 ปฏิบัติ ตลอดจนกำหนดอัตราค่าบริการขั้นสูงตามลักษณะการให้บริการที่ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 จะพึงเรียกเก็บได้
- (6) กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้ถูกต้องด้วยสุขลักษณะ

2.3.2 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2560

มาตรา 34/1 การเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในเขตพื้นที่ของส่วนราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น แต่ไม่รวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ราชการส่วนท้องถิ่นจะมอบหมายให้หน่วยของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นรวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเอกชนเป็นผู้ดำเนินการหรือทำร่วมกับราชการท้องถิ่นก็ได้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ การมอบให้เอกชนดำเนินการหรือร่วมดำเนินการดังกล่าว มิให้ถือว่าเป็นการร่วมลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ แต่หลักเกณฑ์ว่าด้วยวิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดดังกล่าว ต้องคำนึงหลักเกณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐประกอบด้วย

สิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่จัดเก็บได้ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น รวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเอกชนที่ได้รับมอบหมายตามวรรคสอง ซึ่งดำเนินการจัดเก็บย่อมมีอำนาจนำไปดำเนินการใช้หรือหาประโยชน์ได้ตามข้อตกลงที่ทำไว้ระหว่างกัน และตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดตามวรรคสอง

ในกรณีที่ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับมอบหมายจากราชการส่วนท้องถิ่นให้เป็นผู้ดำเนินการตามวรรคสอง มิให้ถือว่าเป็นการทำกิจการนอกเขตตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เป็นหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นที่จะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจากผู้ที่เกี่ยวข้องตามอัตราที่กำหนดในข้อกำหนดของท้องถิ่นซึ่งต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการของเสียอันตรายและของเสียไม่อันตรายตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่ในกรณีที่มีของเสียอันตรายหรือของเสียไม่อันตรายปนอยู่กับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดเก็บ ให้ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นรวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเอกชนได้รับมอบหมายให้จัดเก็บแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานมาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานต่อไป ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวต้องเริ่มดำเนินการภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง เมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวหากพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นยังมิได้ดำเนินการ ให้ราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น รวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือเอกชนที่ได้รับมอบหมายให้จัดเก็บดำเนินการกับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยนั้นตามที่เห็นสมควร และให้สันนิษฐานว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม

กฎหมายว่าด้วยโรงงานที่ได้รับแจ้ง จงใจละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด

การเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือมาตรฐานไว้เป็นการเฉพาะให้เป็นหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือมาตรฐานนั้นด้วย

มาตรา 34/2 ผู้ใดประสงค์จะดำเนินการรับทำการเก็บ ขน กำจัด หรือหาประโยชน์จากการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย โดยทำเป็นธุรกิจหรือโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนด้วยการคิดค่าบริการต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ทั้งนี้ การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อกำหนดของท้องถิ่น

ใบอนุญาตที่ออกให้ตามวรรคหนึ่งให้มีอายุดังนี้

(1) ใบอนุญาตการรับทำการเก็บและขนสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้มีอายุหนึ่งปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(2) ใบอนุญาตการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้มีอายุห้าปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

(3) ใบอนุญาตการหาประโยชน์จากการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยให้มีอายุห้าปีนับแต่วันที่ออกใบอนุญาต

ผู้ใดได้รับใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งแล้วให้ถือว่าได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขแล้ว

มาตรา 34/3 เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสะอาดและการจัดการระเบียบในการคัดแยกเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ออกข้อกำหนดของท้องถิ่นดังต่อไปนี้

(1) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยในสถานที่เอกชนที่เปิดให้บริการประชาชนเข้าไปได้

(2) กำหนดวิธีการคัดแยก เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย

(3) กำหนดค่าธรรมเนียมในการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นมอบหมายให้ดำเนินการแทน ในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

(4) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตตามมาตรา 34/2 ไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

(5) กำหนดการอื่นใดที่จำเป็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย เพื่อถูกต้องด้วยสุลักษณะ

การปฏิบัติหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นในการคัดแยก เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ราชการส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดของท้องถิ่นตามวรรคหนึ่งด้วย ทั้งนี้ ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยตามที่สาธารณะและสถานสาธารณะ ให้เพียงพอและถูกสุขลักษณะ

มาตรา 34/4 ให้เป็นหน้าที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่จะเสนอแนะ แนะนำ และช่วยเหลือราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนงานโครงการในการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ซึ่งต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด และในกรณีที่มีความจำเป็นต้องได้รับการอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเสนอความเห็นในการจัดตั้งงบประมาณเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย

ในการจัดทำแผนงานโครงการตามวรรคหนึ่ง ต้องมีขั้นตอนและกระบวนการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อให้คำแนะนำและกำกับการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นในการดำเนินโครงการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง โดยคณะกรรมการดังกล่าวต้องประกอบด้วยผู้แทนกรมควบคุมมลพิษ ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง ผู้แทนกรมโรงงานอุตสาหกรรม ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้แทนกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และผู้แทนกรมอนามัย ในการนี้ จะตั้งผู้แทนจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยก็ได้

ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัด เพื่อให้คำแนะนำและกำกับการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นในการดำเนินโครงการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมาย

2.3.3 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560

ข้อ 4 การจัดการขยะมูลฝอยตามประกาศนี้ ให้ราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยจัดให้มีระบบจัดการและกำจัดมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้

ข้อ 5 ราชการส่วนท้องถิ่นต้องรณรงค์สร้างความรับรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลดปริมาณ และคัดแยกมูลฝอย เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ มีความตระหนักรู้ และรับผิดชอบในการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำหนดมูลฝอย รวมตลอดทั้งเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ

ข้อ 6 การเก็บ ขน และกำจัดมูลฝอยให้ดำเนินการตามความในหมวดนี้ และในกรณีที่มีกฎหมาย กฎหมาย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือมาตรฐานไว้เป็นการเฉพาะ ราชการส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือมาตรฐานนั้นด้วย

ข้อ 7 ให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยไว้ในที่สาธารณะและสถานสาธารณะให้เพียงพอและเหมาะสมกับประเภท ปริมาณมูลฝอย และกิจกรรมในสถานที่นั้นโดยอย่างน้อยต้องมีภาชนะรองรับมูลฝอยทั่วไปและมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ราชการส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่เอกชนที่เปิดให้ประชาชนเข้าไปได้จัดให้มีภาชนะรองรับมูลฝอยตามวรรคหนึ่ง

ข้อ 8 ภาชนะรองรับมูลฝอยตามข้อ 7 ต้องมีลักษณะที่เหมาะสมกับการใช้งาน โดยมีสัณเฑาะสำหรับรองรับมูลฝอยแต่ละประเภท หรืออาจกำหนดข้อความหรือสัญลักษณ์อื่นซึ่งแสดงถึงมูลฝอยประเภทนั้นไว้อย่างชัดเจนที่ภาชนะรองรับมูลฝอยแทนก็ได้

- (1) สีน้ำเงิน สำหรับมูลฝอยทั่วไป
- (2) สีเขียว สำหรับมูลฝอยอินทรีย์
- (3) สีเหลือง สำหรับมูลฝอยนำกลับมาใช้ใหม่
- (4) สีส้ม สำหรับมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน

เพื่อความปลอดภัยอาจจัดภาชนะรองรับมูลฝอยตามวรรคหนึ่งให้มีลักษณะโปร่งใสก็ได้

ข้อ 9 ให้ราชการส่วนท้องถิ่นประกาศกำหนดวัน เวลา สถานที่ และเส้นทางในการเก็บและขนมูลฝอยให้แก่ผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยรับทราบล่วงหน้าเป็นเวลาพอสมควร ในกรณีมีเหตุผลความจำเป็นทำให้ไม่สามารถเก็บและขนมูลฝอยตามประกาศในวรรคหนึ่งได้ ให้แจ้งผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยทราบล่วงหน้าโดยวิธีหนึ่งวิธีใดภายในเวลาอันสมควร

ข้อ 10 การเก็บและขนมูลฝอยให้บรรจุไว้ในอุปกรณ์หรือยานพาหนะซึ่งกันน้ำและปิดอย่างมิดชิด รวมทั้งจัดการป้องกันไม่ให้น้ำ มูลฝอย น้ำ หรือสิ่งอื่นอันเกิดจากมูลฝอยตกหล่นรั่วไหลออกจากอุปกรณ์หรือยานพาหนะนั้น และต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว โดยระมัดระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ การจราจร สุขภาพ อนามัย หรือคุณภาพชีวิตของประชาชน

ข้อ 11 เพื่อประโยชน์ในการกำจัดมูลฝอย ให้คัดแยกมูลฝอยที่จัดเก็บได้ออกเป็นมูลฝอยที่ย่อยสลายง่าย มูลฝอยที่ย่อยสลายยาก และมูลฝอยที่ไม่ย่อยสลาย ก่อนนำไปกำจัด ทั้งนี้ การกำจัดให้ทำตามความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพและคุณสมบัติของมูลฝอยนั้น หรือสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม และระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ราชการส่วนท้องถิ่นส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมและสามารถพึ่งตนเองในการกำจัดมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด

ข้อ 12 การกำจัดมูลฝอย ให้ดำเนินการตามวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธี ดังนี้

- (1) การฝึกกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล
- (2) การหมักทำปุ๋ยหรือก๊าซชีวภาพ
- (3) การกำจัดด้วยพลังงานความร้อน
- (4) การแปรสภาพเป็นเชื้อเพลิงหรือพลังงาน
- (5) วิธีอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทย หรือคณะกรรมการจังหวัดให้คำแนะนำ

การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการจังหวัดอาจให้คำแนะนำราชการส่วนท้องถิ่นตามที่เห็นสมควร

ข้อ 13 ในกรณีที่ราชการส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการกับหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าที่ราชการส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเอง ราชการส่วนท้องถิ่นอาจร่วมกับหน่วยงานของรัฐ หรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ในการดำเนินการเก็บ ขน หรือกำจัดมูลฝอย โดยให้ปฏิบัติตามแนวทางในประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าด้วยการทำความตกลงร่วมมือกันจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรณีราชการส่วนท้องถิ่นมอบหมายหน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่นจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าการที่ราชการส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเอง ราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐหรือราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ในการดำเนินการเก็บ ขน หรือกำจัดมูลฝอย โดยให้ปฏิบัติตามแนวทางในประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าด้วยการทำความตกลงร่วมมือกันจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอนุโลม

ข้อ 14 เพื่อให้มีระบบจัดการและกำจัดมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้ ในการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นตามข้อ 13 ให้คณะกรรมการจังหวัด หรือคณะกรรมการกลาง แล้วแต่กรณี มีหน้าที่แนะนำและกำกับราชการส่วนท้องถิ่นในการรวมกลุ่มของราชการส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัด ทั้งนี้ ตามแนวทางที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

กรณีราชการส่วนท้องถิ่นไม่อาจดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้ หรือกรณีมีดำเนินการข้ามเขตจังหวัด ให้ราชการส่วนท้องถิ่น โดยคำแนะนำของคณะกรรมการจังหวัด หรือคณะกรรมการกลาง แล้วแต่กรณี ขอทำความตกลงกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมายก่อนดำเนินการ

ข้อ 15 ราชการส่วนท้องถิ่นอาจมอบหมายให้เอกชนดำเนินการหรือร่วมดำเนินการเก็บ ขน หรือกำจัดมูลฝอย หากจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าที่ราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการจะดำเนินการเอง โดยคำนึงถึง

(1) ประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการดำเนินกิจการและการใช้ทรัพยากรของราชการส่วนท้องถิ่น

(2) การยึดถือวินัยทางการเงินการคลัง

(3) ประโยชน์ต่อสังคมและเศรษฐกิจจากการดำเนินการ

(4) ความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้อง

(5) การจัดสรรความเสี่ยงที่เหมาะสมกับการดำเนินการระหว่างราชการส่วนท้องถิ่นกับเอกชน

(6) สิทธิและประโยชน์ของผู้รับบริการและผู้ให้บริการ

(7) การส่งเสริมการแข่งขันอย่างเป็นธรรมระหว่างเอกชนที่ประสงค์จะร่วมกับราชการส่วนท้องถิ่น

ข้อ 16 การมอบหมายให้เอกชนดำเนินการหรือร่วมดำเนินการเก็บหรือขนมูลฝอยให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ

ข้อ 17 ในการมอบหมายให้เอกชนดำเนินการหรือร่วมดำเนินการกำจัดมูลฝอยให้คณะกรรมการจังหวัด หรือคณะกรรมการกลาง แล้วแต่กรณี ให้คำแนะนำราชการส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำข้อเสนอเพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายให้ความเห็นชอบ โดยอย่างน้อยต้องแสดงรายละเอียดหัวข้อการศึกษาและวิเคราะห์ข้อเสนอในเรื่อง

(1) เหตุผล ความจำเป็น และประโยชน์ของข้อเสนอ

(2) ต้นทุนการดำเนินการในภาพรวมและมูลค่าของการดำเนินการ รวมทั้งสัดส่วนการลงทุนของราชการส่วนท้องถิ่นและเอกชนต่อมูลค่าของการดำเนินการ

(3) รูปแบบและระยะเวลาการมอบหมายให้เอกชนดำเนินการหรือร่วมดำเนินการ

(4) ประเมินการผลตอบแทนในด้านต่างๆ ซึ่งอย่างน้อยต้องแสดงให้เห็นอัตราผลตอบแทนทางการเงินและทางเศรษฐศาสตร์ และลักษณะการจัดสรรผลประโยชน์ตอบแทนของการดำเนินการ

(5) ผลกระทบซึ่งครอบคลุมทั้งผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมจากการดำเนินการตลอดจนวิธีป้องกัน ลด หรือแก้ไขเยียวยาผลกระทบดังกล่าว

(6) ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องและแนวทางการบริหารความเสี่ยงของการดำเนินการ

(7) ความพร้อมของราชการส่วนท้องถิ่นผู้จัดทำข้อเสนอ ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดรวมถึงการศึกษาการดำเนินการตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของราชการส่วนท้องถิ่นผู้จัดทำข้อมูล

การจัดทำข้อเสนอตามวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับกับการกำจัดมูลฝอยตามข้อ 12 (1)

ข้อ 18 เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้ความเห็นชอบตามข้อ 17 แล้ว ให้ราชการส่วนท้องถิ่นผู้จัดทำข้อเสนอคัดเลือกเอกชนโดยนำหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและบริหารพัสดุภาครัฐมาใช้บังคับโดยอนุโลม และให้ใช้วิธีการประมูลก่อนโดยพิจารณาจากผลประโยชน์ที่ราชการส่วนท้องถิ่นและประชาชนจะได้รับอย่างเป็นธรรม

ในกรณีที่ไม่อาจดำเนินการด้วยวิธีการประมูลตามวรรคหนึ่ง ราชการส่วนท้องถิ่นผู้จัดทำข้อเสนออาจพิจารณาคัดเลือกเอกชนโดยไม่ใช้วิธีประมูลก็ได้ โดยให้ขอคำแนะนำจากคณะกรรมการจังหวัดหรือคณะกรรมการกลาง แล้วแต่กรณี และเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมายเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนดำเนินการ เฉพาะกรณีดังต่อไปนี้

(1) มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องมอบหมายให้เอกชนดำเนินการหรือหรือร่วมดำเนินการอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดหมายได้ ซึ่งหากใช้วิธีประมูลอาจก่อให้เกิดความล่าช้าและอาจทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะ

(2) เป็นข้อเสนอที่โดยลักษณะและขนาดของการดำเนินการแล้ว หากใช้วิธีการประมูลจะไม่คุ้มค่าสำหรับการดำเนินการ

(3) เป็นข้อเสนอที่ต้องให้เอกชนดำเนินการซึ่งมีคุณสมบัติทางเทคนิคเป็นการเฉพาะ และเอกชนลักษณะดังกล่าวนี้มีเพียงรายเดียว

ข้อ 19 เมื่อได้ผลการคัดเลือกเอกชนแล้ว ให้ราชการส่วนท้องถิ่นผู้จัดทำข้อเสนอลงนามในสัญญาที่ผ่านการตรวจพิจารณาของสำนักอัยการสูงสุด

ข้อ 20 ในระหว่างดำเนินการ หากมีการแก้ไขสัญญาตามข้อ 19 ซึ่งเป็นการแก้ไขสัญญาในส่วนที่มีสาระสำคัญ ให้ราชการส่วนท้องถิ่นคู่สัญญาพิจารณาแล้วดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่เป็นการแก้ไขในสาระสำคัญ ให้ราชการส่วนท้องถิ่นคู่สัญญาเสนอประเด็นที่ขอแก้ไขผลกระทบจากการแก้ไขสัญญา และรายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งร่างสัญญาฉบับแก้ไขที่ผ่านการตรวจพิจารณาของสำนักงานอัยการสูงสุดแล้ว ไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมายเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป

ข้อ 21 การแก้ไขสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญตามข้อ 20 มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

(1) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงลักษณะของการดำเนินการ การเปลี่ยนแปลงขอบเขตของเนื้องานการเปลี่ยนแปลงการใช้บริการ หรือการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการ โดยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อนี้จะต้องทำให้ผลลัพธ์ในเชิงการให้บริการสาธารณะตามเป้าประสงค์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือเป็นการเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่คู่สัญญาฝ่ายเอกชน

(2) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐไม่ว่าในรูปแบบใดๆ ซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ตอบแทนในรูปตัวเงิน หรือส่วนแบ่งรายได้ การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโครงการ และการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท

(3) การเปลี่ยนตัวคู่สัญญา หรือการเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร อันมีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้

(4) การเปลี่ยนแปลงระยะเวลาของสัญญา

(5) การเปลี่ยนแปลงหลักประกันสัญญา

(6) การเปลี่ยนแปลงอัตราค่าบริการ หรือเปลี่ยนแปลงคุณภาพการให้บริการ

2.3.4 บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาพัฒนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีดังนี้

มาตรา 66 องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (3) ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (8) บำรุงรักษาศิลปะ จารีต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควร

2.3.5 บทบาทหน้าที่และหน่วยงานระดับพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย

บทบาทหน้าที่และหน่วยงานระดับพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายตาม แผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559-2564)

ประกอบด้วย จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยดำเนินการดังนี้

1) จังหวัด

- (1) จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัด
- (2) เร่งรัดการดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างภายในจังหวัดให้หมดไป โดย กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการปิด/ และ/หรือปรับปรุงพื้นที่ฝังกลบขยะมูล ฝอยเดิมให้ถูกต้อง
- (3) สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมกลุ่มพื้นที่และจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูล ฝอยรวม (ขนาดใหญ่ (L) ขนาดกลาง (M) ขนาดเล็ก (S)) โดยใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสาน และ ส่งเสริมเอกชนลงทุนการจัดการขยะมูลฝอย
- (4) สนับสนุนให้มีศูนย์รวบรวมของเสียอันตรายชุมชนของจังหวัดหรือองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น
- (5) สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการลด คัดแยกขยะมูลฝอยและของเสีย อันตรายที่ต้นทางให้กับประชาชน และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการลดและคัด แยกขยะมูลฝอยและนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่
- (6) ติดตามและกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการบริหารจัดการขยะ มูลฝอยและของเสียอันตรายภายในจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชาการ และ รายงานผลการดำเนินงาน
- (7) สนับสนุนการจัดหาพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น
- (8) สนับสนุนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยให้ ข้อมูลข่าวสาร และสามารถเข้าร่วมรับรู้ ให้ข้อเสนอแนะร่วมตัดสินใจและร่วมมือในการดำเนิน โครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายตั้งแต่ต้น และรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 หรือระเบียบ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี)

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- (1) ร่วมกับจังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินงานในการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และของจังหวัด
- (2) ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยตกค้างภายในพื้นที่ให้หมดไป โดยดำเนินการปิด และ/หรือปรับปรุงพื้นที่ฝังกลบขยะมูลฝอยเดิมให้ถูกต้อง

(3) ดำเนินการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในพื้นที่และจัดระบบการเก็บรวบรวมขนส่งขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชนแบบแยกประเภทเพื่อส่งกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

(4) รวมกลุ่มพื้นที่และจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวม (ขนาดใหญ่ (L) ขนาดกลาง (M) ขนาดเล็ก (S)) โดยใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสาน และส่งเสริมเอกชนลงทุนการจัดการขยะมูลฝอยและได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่

(5) เตรียมการในการหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อรองรับการจัดการขยะมูลฝอย

(6) ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยภายใต้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 เช่น การคัดแยก การเก็บรวบรวม การเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอยให้เหมาะสม เป็นต้น รวมทั้งกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย

(7) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายในระดับท้องถิ่น

(8) ติดตามและบังคับใช้กฎหมายกับเอกชนผู้รับจ้างจัดการขยะมูลฝอย ให้เอกชนดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่บริการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

(9) ดำเนินการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมรับรู้ ให้ข้อเสนอแนะร่วมตัดสินใจและร่วมมือในการดำเนินโครงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายตั้งแต่นั้น และรับฟังความคิดเห็นประชาชนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 หรือระเบียบ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี)

2.4 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

พัชรี ลิโรส และคณะ (2546) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ปภาวรินทร์ นาจำปา (2557) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เริ่มตั้งแต่กระบวนการคิด

การตัดสินใจ การปฏิบัติหรือการดำเนินการ การร่วมรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น และการติดตามและประเมินผล โดยการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล เพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม ตลอดจนสนับสนุนให้มีการติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด

Davis Kelth (อ้างถึงใน สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่มดังกล่าวด้วย

วชิรวัชร งามละม่อม (2559) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางาน เพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชน และพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพ

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (มปป.) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำกิจกรรมใดๆ ที่ร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ ซึ่งต้องกระทำโดยอาศัยช่วงระยะเวลาที่ถูกจังหวะและเหมาะสม และในการทำกิจกรรมดังกล่าว จะต้องเกิดความรู้สึกผูกพันของบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ปณณพัฒน์ ฤทธิ์เรืองเดช (2559) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า เป็นการให้ข้อมูลแก่ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการที่เจ้าของโครงการได้วางแผนจะดำเนินการ โดยจะมีกระบวนการให้ประชาชนได้มีแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความเป็นกลางและเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่ายทั้งในตัวเจ้าของโครงการและประชาชน โดยมีเป้าหมายในการบรรลุเป้าหมายของโครงการและลดผลกระทบแก่ประชาชนหรือเกิดผลกระทบให้น้อยที่สุด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการกระทำกิจกรรมใดๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรมและตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมนั้นๆ

2.4.2 กระบวนการการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนต้องเข้ามาส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ,

2548: 199-205 อ้างถึงใน สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.)

1) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพแวดล้อม เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมเรียนรู้เกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงานและร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุ ตลอดจนช่วยกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ต้องใช้

3) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ใช้ทรัพยากร การประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

5) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนมีการเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้รับกระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด อาจอยู่ในรูปการประเมินย่อยหรือการประเมินผลรวม เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

2.4.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้จากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุดออกเป็น 7 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม คือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำไปหาสูงสุด

1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแถลงข่าว กรแจข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้

2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และ

ประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น

3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการและการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่อง การมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการใช้อนุญาตตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอม เป็นต้น

5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือ เป็นระดับที่ผู้รับชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการกับประชาชนร่วมดำเนินโครงการเป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6) ร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมิน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ที่ผู้เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถมาคอยติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ได้ รูปแบบของการติดตามตรวจสอบหรือประเมินผลอาจอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลที่มาจากหลายฝ่าย การตรวจสอบประชาชน โดยการทำการสำรวจเพื่อให้ประชาชนประเมิน เป็นต้น

7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง ที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น ข้อสังเกตเกี่ยวกับการลงประชามติ 2 ประการ คือ ประการแรกการลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด อย่างน้อยขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใดและประการที่สองในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม

หลักการของการสร้างการมีส่วนร่วม

1) การให้ความสำคัญกับประชาชน ไม่ว่าโครงการจะมีเป้าประสงค์หรือเป้าหมายอย่างไร ผลประโยชน์ ความจำเป็น และความปรารถนาของประชาชนต้องได้รับการนำไปเป็นประเด็น

หลักในการพิจารณาตัดสินใจและการปฏิบัติในโครงการ ต้องยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเป็นหลักระหว่างการดำเนินงานตลอดทั้งโครงการ

2) การยอมรับความรู้และทักษะของประชาชน โดยมองความรู้และทักษะของประชาชนในฐานะที่มีศักยภาพในการสร้างเชิงบวกต่อโครงการ โครงการที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากความรู้และทักษะของประชาชนไม่เพียงแต่จะทำให้โครงการไม่มีประสิทธิผล ยังเป็นการละทิ้งทรัพยากรที่ทรงคุณค่าไป การมีส่วนร่วมควรแสวงหาความเป็นไปได้ที่จัดกิจกรรมบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อหลีกเลี่ยงการพึ่งพาจากภายนอกและยังช่วยพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญต่อความยั่งยืนของการพัฒนา การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ต้องทำในเรื่องการพัฒนาสมรรถภาพของประชาชน ซึ่งจะบรรลุโดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับความรู้และความเชี่ยวชาญที่ดำรงอยู่ของประชาชน

3) การเสริมสร้างอำนาจให้กลุ่มผู้หญิง เพื่อปรับปรุงความไม่เท่าเทียมทางเพศโดยการให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของผู้หญิงต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้มิใช่เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ ขณะที่ในหลายพื้นที่อาจมีกำแพงหรือสิ่งกีดกันทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของผู้หญิง ผู้จัดการการมีส่วนร่วมต้องแสวงหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและสร้างสถานการณ์ที่ทำให้ผู้หญิงสามารถแสดงความคิดเห็น และเสียงของผู้หญิงต้องได้รับการรับฟัง

4) การสร้างบรรยากาศความมีอิสระ ควรให้มีความเป็นอิสระแก่ประชาชนเท่าที่จะทำได้ตามสภาพความเป็นจริงของโครงการ และหลีกเลี่ยงการควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม สภาพความเป็นอิสระของประชาชนอาจไม่เป็นจริงเสมอไปในบางสถานการณ์ แต่เจ้าหน้าที่ต้องพยายามลดการควบคุมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ขณะเดียวกันต้องสร้างศักยภาพแก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มากที่สุด

5) การสนับสนุนการริเริ่มของประชาชน ผู้จัดการมีส่วนร่วมควรสนับสนุนประชาชนให้ริเริ่มโครงการ ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติอย่างกระตือรือร้น แทนที่จะทำให้พวกเขาตอบสนองอย่างเฉื่อยชาต่อการริเริ่มของผู้อื่น ยิ่งการริเริ่มของประชาชนได้รับการสนับสนุน ก็ยิ่งทำให้พวกเขามีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการพัฒนามากขึ้น

6) การอนุญาตให้บางสิ่งเป็นไปเองในทิศทางของโครงการ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีความหมายตราบเท่าที่มีความเป็นไปได้อย่างสมเหตุสมผล โครงการควรปล่อยให้มีการพัฒนาในเรื่องที่เกี่ยวกับความสามารถของประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ประชาชนแสดงบทบาทเพิ่มขึ้นและเริ่มต้นรับผิดชอบเองในบางเรื่อง โครงการที่มีส่วนร่วมอาจใช้เวลายาวนานแต่ถ้าหากเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะได้ผลลัพธ์ในเชิงบวกและมีความยั่งยืน (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, มปป)

สุวิทย์ พญาประเสริฐ (2551) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษา เทศบาลตำบลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจและจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ระดับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม และปัญหาและข้อคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลกระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ การประกอบอาชีพ สถานภาพในที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาล และแหล่งได้รับข่าวสาร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพบว่าความถี่ที่ได้รับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

สุภารัตน์ พุทธิรักษา (2549) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการปัญหา แนวทางการพัฒนา เปรียบเทียบภาพรวมรวมทั้งภาพรวมแนวโน้มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี โดยได้นำกรอบแนวคิดประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานทั่วไป การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การให้บริการประชาชน และการบริหารคุณธรรม มาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับปานกลาง ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรีสูง สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรจัดให้มีการฝึกอบรมผู้บริหารให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล

ปภาวรินทร์ นาจำปา (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดสรุปได้ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการ

ขยะมูลฝอยของเทศบาลคลองใหญ่ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ในด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ประชาชนให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้ายคือด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย

ปณิพัฒน์ ฤทธิ์เรืองเดช (2559) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดปทุมธานี วัดอุปสงค์เพื่อศึกษา 1) ศึกษาปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดปทุมธานี รวมถึงปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี 4) เสนอแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านการจัดการขยะในจังหวัดปทุมธานีอยู่ในระดับสูง เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีนิคมอุตสาหกรรม ตลาดค้าส่งขนาดใหญ่ และมีประชากรแฝงอยู่ในจังหวัดปริมาณมาก ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ประชาชนไม่ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ เท่าที่ควร เช่นการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ซึ่งประชาชนมีการคัดค้านอย่างรุนแรงแต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยืนยันที่จะดำเนินการต่อ ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทฯ นั้นพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาแต่ยังมีส่วนในการตัดสินใจน้อย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมคือความรู้ความเข้าใจของประชาชน การตอบสนองต่อผู้นำชุมชน การให้ความร่วมมือของประชาชน ตลอดจนนโยบายของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การ

2.5.1 ความหมายของการบริหาร

Peter F. Drucker (อ้างถึงใน ธงชัย สันติวงษ์, 2539, น. 11) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร คือ การทำให้งานต่างๆ ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นทำ (ธงชัย สันติวงษ์, 2539)

วิเชียร วิทย์อุดม (2551, น. 1) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารคือการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ในองค์การอันเป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือร่วมใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่องค์การตั้งเป้าหมายไว้ (วิเชียร วิทย์อุดม, 2551)

เสนาะ ตีเยาว์ (2544, น. 1) ได้กล่าวถึงการบริหารไว้ว่า การบริหารคือกระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2555, น. 1) ได้กล่าวถึงการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้เพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือจุดหมายปลายทางที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าการบริหาร หมายถึง การดำเนินการของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีการใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้

2.5.2 ความหมายขององค์การ

ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 องค์การ หมายถึง ศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในตราสารจัดตั้งซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคม หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ

ศิริรัตน์ ชุนทคล้าย (2558, น. 106) ได้กล่าวไว้ว่า องค์การ หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความตั้งใจที่จะดำเนินภารกิจที่มีขอบเขตของตนเองร่วมกัน กลุ่มคนเหล่านี้จะมีปฏิสัมพันธ์กันและความเห็นพ้องต้องกันถึงยุทธศาสตร์และขั้นตอนการทำงานที่จะให้บรรลุถึงเป้าหมาย

Parsons, 1956 และ Robbins (อ้างถึงใน ศิริรัตน์ ชุนทคล้าย, 2558) ได้ให้ความหมายขององค์การ ไว้ว่า มีขนาดตั้งแต่ระดับเล็กเพียง 2 คน ไปจนถึงขนาดใหญ่จำนวนพัน จำนวนหมื่น จำนวนแสนคน หรือจำนวนล้านคน

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (ม.ป.ป., น. 2) ได้ให้ความหมายขององค์การ ไว้ว่า เป็นหน่วยทางสังคมที่อยู่ภายใต้และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ซึ่งสมาชิกมีค่านิยม และผลประโยชน์ร่วมกัน ในการขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุเป้าประสงค์นั้นจึงต้องมีการออกแบบโครงสร้าง เพื่อรวบรวมกลุ่มงาน กิจกรรม และกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก รวมทั้งมีการสร้างระบบการประสานงานและยุทธศาสตร์เพื่อให้ดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและเคลื่อนตัวได้อย่างราบรื่น

ธงชัย สันติวงษ์ (2539, น. 5) กล่าวว่า องค์การลักษณะสำคัญที่หมายถึง รูปแบบของการทำงานของมนุษย์ที่มีลักษณะการทำงานเป็นกลุ่ม ที่มีการประสานงานกันตลอดเวลา ตลอดจนต้องมีการกำหนดทิศทาง มีการจัดระเบียบวิธีการทำงานและการติดตามวัดผลสำเร็จของงานที่ทำอยู่เสมอ

Edwin B. Flippo (อ้างถึงใน วิเชียร วิทย์อุดม, 2551) ได้ให้ความหมายของการจัดการองค์การไว้ว่า คือ กระบวนการจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ เพื่อให้ส่วนต่างๆ สามารถสัมพันธ์และรวมกันเข้าเป็นหน่วยที่มีประสิทธิภาพ สามารถทำงานสู่เป้าหมายร่วมกันจนเป็นผลสำเร็จ (วิเชียร วิทย์อุดม, 2551)

วิเชียร วิทย์อุดม (2551, น. 68) ได้ให้ความหมายของการจัดการองค์การไว้ว่า การจัดการองค์การเป็นการร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเป้าหมายเดียวกัน

พะยอม วงศ์สารศรี (2548, น. 4) กล่าวว่า องค์การ คือกลุ่มคนที่รวมตัว มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการทำกิจกรรมหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างของกิจกรรมหรืองานนั้นออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อแบ่งงานให้แก่สมาชิกในองค์การดำเนินการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย ลักษณะขององค์การเป็นระบบเปิดที่นำสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นสิ่งนำเข้า (Input) ซึ่งประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ แรงงาน ทุน ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ไปสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Transformation Process) ซึ่งก็คือวิธีการและเทคนิคต่างๆ ในการจัดการเพื่อให้สิ่งนำเข้า (Input) ไปสู่สิ่งส่งออก (Output) ที่พึงประสงค์ และสิ่งส่งออก (Output) ดังกล่าว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Products) หรือการบริการต่างๆ (Services) ขององค์การ

Robins และ Coulter (อ้างถึงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545, น. 27) ได้กล่าวไว้ว่า องค์การเป็นการจัดรวมบุคคลที่ทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่าง

สรุปองค์การ หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีความสัมพันธ์กันภายในองค์การ

2.5.3 ทฤษฎีการบริหารของ Henri Fayol

Fayol มีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่เราจะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร (Administrative sciences) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล (ธงชัย สันติวงษ์, 2539)

Fayol มีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่เราจะศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative Sciences) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล

Fayol ได้สรุปสาระสำคัญตามแนวความคิดของตนไว้ดังนี้

1) เกี่ยวกับหน้าที่การบริหาร (Management Functions) Fayol ได้อธิบายถึงกระบวนการบริหารว่า ประกอบด้วยหน้าที่ (Functions) ทางการบริหาร 5 ประการ คือ

Planning หรือการวางแผน หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้ เพื่อสำหรับเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

Organization หรือจัดการองค์การ หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

Commanding หรือการบังคับบัญชาสั่งการ หมายถึง หน้าที่ในการสั่งงานต่างๆ ของผู้ อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้สำเร็จผลด้วยดีก็โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี ต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์กรที่มีอยู่ และ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมิน โครงสร้างขององค์กรและผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำเสมอ หากโครงสร้างองค์กรที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมแล้วก็จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข

Coordinating หรือการประสานงาน หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของ ทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดหมายเดียวกัน

Controlling หรือการควบคุม คือ ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกัน ได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนงานที่วางไว้แล้ว

2) ผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกาย จิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงาน และประสบการณ์ต่างๆ

Fayol แยกแยะให้เห็นว่าคุณสมบัติทางด้านเทคนิควิธีการทำงานนั้นสำคัญที่สุดใน ระดับคนงานธรรมดา แต่ระดับสูงขึ้นไปกว่านั้น ความสามารถทางด้านการบริหาร จะเพิ่มพูนความสำคัญ ตามลำดับและมีความสำคัญมากที่สุดในระดับผู้บริหารชั้นสูงสุดยอด (Top executive) นอกจากนี้ Fayol ยังเน้นให้เห็นว่าวิชาการบริหารเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้กันได้ และสมควรอย่างยิ่งที่จะนำไป สอนกับผู้ซึ่งจะออกไปทำงานในแทบทุกระดับ นั่นก็คือควรจะได้มีการอบรม (Training) ความรู้ด้าน การบริหารควบคู่กันไปกับความรู้ทางด้านเทคนิคในการทำงาน

3) เกี่ยวกับหลักบริหาร

Fayol ได้วางหลักทั่วไปที่ใช้ในการบริหารไว้ 14 ข้อ (งชชัย สันติวงษ์, 2539, น. 49, วิเชียร วิทยอดม, 2550, น. 19) ซึ่งใช้สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติ (Guides) สำหรับผู้บริหาร หลัก ต่างๆ มีดังนี้

(1) การแบ่งงานกันทำ (Division of work) เน้นให้มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด ความสามารถของสมาชิกในองค์กร เป็นการนำแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการใช้ ประโยชน์สูงสุดจากแรงงาน ซึ่งหลักการนี้ขึ้นอยู่กับจัดการซึ่งเป็นเทคนิคที่สำคัญอย่างหนึ่ง

(2) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) อำนาจ หน้าที่เป็นสิทธิหรืออำนาจในการสั่งการในเรื่องนั้นๆ ส่วนความรับผิดชอบเป็นการทำงานที่ได้รับ มอบหมายให้เสร็จสิ้นตามตำแหน่งต่างๆ ที่มีหน้าที่อยู่ การมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบกับ สมาชิกในองค์กรควรจะมีลักษณะควบคู่กัน ควรคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะทำให้นั้นนั้นประสบ ความสำเร็จ

(3) ระเบียบวินัย (Discipline) หมายถึง การเคารพในข้อตกลง ซึ่งก็คือการเชื่อฟังและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนขององค์การ ระเบียบวินัยเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้องค์การดำเนินไปอย่างราบรื่น แต่การธำรงรักษาไว้ซึ่งระเบียบวินัยนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้นำในองค์การด้วย จะต้องมีการมีข้อตกลงที่ชัดเจนและยุติธรรม และมีการลงโทษอย่างยุติธรรมเสมอหน้ากัน

(4) เอกภาพในบังคับบัญชา (Unity of command) หลักการนี้เน้นว่าผู้ใต้บังคับบัญชาคนหนึ่งควรรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว

(5) เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of direction) เป็นการดำเนินงานที่มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันเข้าเป็นกลุ่มเดียวกันโดยให้อยู่ภายใต้การดูแลของผู้บังคับบัญชาคนเดียว

(6) ประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of individual interest to the general interest) หลักการนี้มุ่งให้เกิดความปรองดองและประสานผลประโยชน์ในกรณีที่มีการขัดแย้งระหว่างบุคคลและองค์การ องค์การจะได้รับการพิจารณาและให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนบุคคลมีความสำคัญเป็นอันดับสองรองลงมา

(7) ค่าตอบแทน (Remuneration) ลูกจ้างควรได้รับผลตอบแทนจากการทำงานให้แก่องค์การ ซึ่งค่าตอบแทนนี้ควรคำนึงหลักความเหมาะสมและความยุติธรรมให้เกิดความพอใจทั้งลูกจ้างและนายจ้าง

(8) การรวมอำนาจ (Centralization) การรวมอำนาจเป็นสาระที่สำคัญของอำนาจหน้าที่ (Context of authority) การรวมอำนาจนี้หมายถึง การที่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับจะต้องรับฟังคำสั่งผู้บริหารเพียงคนเดียว

(9) การจัดสายบังคับบัญชา (Scalar chain) เป็นการจัดสายบังคับบัญชาจากระดับสูงสุดไปสู่ระดับต่ำสุด และในสายของอำนาจหน้าที่จะต้องมีการเชื่อมโยงด้านการติดต่อสื่อสาร

(10) การจัดลำดับ (Order) การจัดการที่ดีต้องมีการจัดลำดับตำแหน่งและหน้าที่ของตำแหน่งต่างๆ ให้ชัดเจน

(11) ความเสมอภาค (Equity) คือการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างยุติธรรม ความเสมอภาคเป็นการผสมระหว่างความเมตตาและความยุติธรรมซึ่งจะทำให้ลูกน้องมีความเคารพเชื่อถือในผู้บังคับบัญชา

(12) ความมั่นคงในการงาน (Stability of tenure) Fayol ได้เน้นให้เห็นว่างานแต่ละงานลูกน้องได้เรียนรู้ ฉะนั้นไม่ควรเปลี่ยนแปลงโยกย้ายงานบ่อย เพราะจะทำให้คนงานรู้สึกวุ่นวายไม่มั่นคง เพราะขาดความสามารถในการทำงานนั้นๆ

(13) ความคิดริเริ่ม (Initiative) Fayol ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีโอกาสแสดงความคิดริเริ่มต่อการปฏิบัติงาน ลูกจ้างจะเกิดความพอใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้รับการยอมรับให้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่องค์การอีกด้วย

(14) ความสามัคคี (Esprit de corps of union is strength) การมีมนุษยสัมพันธ์กัน ในองค์กรก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

2.5.4 กระบวนการบริหาร

Luther Gulick และ Lyndall Urwick นักบริหารชาวอังกฤษ ได้ศึกษาผลงานของ Fayol และอาศัยประสบการณ์ในการทำงานบริหารมาหลายปี ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาแนวความคิดหลักการทางบริหารขึ้นมาในปี ค.ศ. 1937 เขาทั้งสองคนได้ร่วมกันเขียนหลักการบริหารไว้ในหนังสือ “Paper on the Science of Administration” ซึ่งมีหลักการดังต่อไปนี้ (วิเชียร วิทยอุดม, 2551)

1) หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) คืออำนาจที่จะควบคุมสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นของผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว

2) หลักการใช้ที่ปรึกษา (Use of Staff) คือ ควรมีฝ่ายงานด้านวิชาการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาด้านข้อมูลแก่ผู้ปฏิบัติงาน

3) หลักการจัดแบ่งส่วนงานในองค์กร (Departmentation) คือ การจัดแบ่งส่วนงานจะต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ กระบวนการของงาน บุคคลและสถานที่

4) หลักอำนาจและหน้าที่ (Authority) คือ อำนาจหน้าที่ตามตำแหน่งงาน จะต้องสอดคล้องกับระดับความรับผิดชอบตามตำแหน่งงานนั้น

5) หลักช่วงกว้างของการบังคับบัญชา (Span of Control) คือ จำนวนผู้ใต้บังคับบัญชาที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของหัวหน้าคนหนึ่งๆ

6) หลักการบรรจุคนให้เหมาะสมกับโครงสร้างขององค์กร (Fitting people to the Organization structure) คือ การบรรจุคนต้องให้เหมาะสมกับลักษณะของงานตามโครงสร้างขององค์กรนั้นๆ

บุคคลทั้งสองยังได้กำหนดหน้าที่ในการบริหารหรือกระบวนการบริหารไว้ 7 ประการ ซึ่งเป็นหลักการที่นำมาใช้ในการบริหารงานในระบบราชการไทย เรียกว่า “POSDCORB” มีหลักการดังต่อไปนี้ (วิเชียร วิทยอุดม, 2551)

1) การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดวิธีทางที่จะปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญเบื้องต้นที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมี โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) และกลยุทธ์ (Strategies) จัดทำแผนงาน (Programs) ให้ครอบคลุมทุกแง่ทุกมุม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

2) การจัดการองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการกำหนด จัดเตรียม และจัดความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่างๆ ในหน่วยงานขององค์กร เพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง ภาระหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารตัวบุคคล เริ่มด้วยการเสาะหาคัดเลือกตัวบุคคลเข้ามาทำงานในองค์การ และวางตัวบุคคลให้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับลักษณะงานต่างๆ (Put on the right man in the right job) เพื่อความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

4) การอำนวยการหรือการสั่งการ (Directing) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการกำกับสั่งงาน และรู้จักวิธีในการชี้แนะควบคุมบังคับบัญชาให้การทำงานของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

5) การประสานงาน (Co-ordination) หมายถึง การดำเนินการให้หน่วยงานมีสัมพันธภาพในการปฏิบัติงานระหว่างกันเป็นไปอย่างสอดคล้อง เชื่อมโยงระหว่างกันและกัน โดยมีการปฏิบัติงานกันอย่างสมานฉันท์เป็นกลุ่มก้อน ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุถึงวัตถุประสงค์เดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการประหยัด มีผลงานและการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

6) การรายงาน (Reporting) หมายถึง ระบบการรายงานซึ่งหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบการรายงานผลการปฏิบัติงาน ประมวลสถิติของงาน หรือสอดส่องดูแลสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน

7) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง แผนทางการเงินของรัฐบาลที่จัดทำขึ้นเพื่อแสดงรายรับรายจ่ายที่รัฐบาลกำหนดจะจัดทำตามโครงการต่างๆ ในปีต่อไป โดยแสดงวงเงินค่าใช้จ่ายแต่ละโครงการ และวิถีทางหาเงินมาใช้จ่ายตามโครงการนั้นๆ

2.5.5 บทบาทของการบริหารจัดการ

บทบาทของการบริหารจัดการ (Managerial Roles) เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่ถูกกำหนดขึ้นจากความสัมพันธ์กับงานที่สามารถระบุออกมาได้ ซึ่งกำหนดโดย Henry Mintzberg เป็นผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการของผู้บริหาร โดยการแนะนำบทบาทของการบริหารจัดการ (Managerial roles) ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ (ศิริวรรณ เสรริรัตน์ และคณะ, 2545)

1) บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal roles) บทบาทในกลุ่มนี้จะมีเพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลโดยตรงมาจากฐานอำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสมาชิกขององค์การและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ บทบาทด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบ่งออกเป็น 3 บทบาท ดังนี้

(1) บทบาทการเป็นหัวหน้า (Figurehead) ในฐานะเป็นหัวหน้าของหน่วยงานขององค์การ ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ถูกกำหนดแน่นอน ซึ่งเป็นพิธีการตามปกติ เช่น ผู้บริหาร

อาจมีการปรากฏตัวต่อชุมชน การเข้าร่วมงานพิธีทางสังคม หรือการรับประทานอาหารกับลูกค้าคนสำคัญ ในการกระทำดังกล่าวผู้บริหารจึงมีบทบาทเป็นหัวหน้า

(2) บทบาทการเป็นผู้ประสานงาน (Liaison) ผู้บริหารต้องให้บริการในฐานะเป็นผู้ประสานงานขององค์การ ทั้งในการทำงานร่วมกับบุคคลต่างๆ และการทำงานร่วมกับกลุ่มภายในองค์การ รวมทั้งมีการพัฒนาความสัมพันธ์ที่น่าพึงพอใจกับบุคคลภายในองค์การ ผู้บริหารต้องมีความไวต่อปัญหาที่มีความสำคัญต่อองค์การซึ่งสามารถพัฒนาความสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์การ

(3) บทบาทการเป็นผู้นำ (Leader) เนื่องจากผู้บริหารมีความรับผิดชอบอย่างมากต่อความล้มเหลวหรือความสำเร็จของหน่วยงานขององค์การ ผู้บริหารจึงต้องแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำ ในกลุ่มงานของเขาเพื่อนำทีมงานและพนักงานไปสู่เป้าหมายขององค์การ

2) บทบาทด้านข้อมูลข่าวสาร (Information roles) ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่อการแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากความรับผิดชอบด้านการบริหารจัดการนี้ ทำให้ผู้บริหารกลายเป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารในหน่วยงานของเขา และเป็นแหล่งของการติดต่อสื่อสารสำหรับกลุ่มงานต่างๆ ภายในองค์การ บุคคลทั่วทั้งองค์การต้องขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางการบริหารจัดการและผู้บริหารเองต้องทำตัวเป็นผู้กระจายข้อมูล (Disseminate) หรือการจัดหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นสำหรับการทำงานบทบาทด้านข้อมูลข่าวสารแบ่งออกเป็น 3 บทบาท ดังนี้

(1) บทบาทการรับข้อมูล (Monitor) ในฐานะเป็นผู้รับข้อมูล ผู้บริหารต้องมีการกลั่นกรองข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารนั้น ผู้บริหารสามารถค้นหาข้อมูลข่าวสารได้จากผู้ได้บังคับบัญชา และจากการประสานงาน รวมทั้งอาจได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีประโยชน์จากเครือข่ายที่ผู้บริหารติดต่อกับ ซึ่งจากข้อมูลข่าวสารนี้ ผู้บริหารสามารถแสวงหาโอกาสที่มีศักยภาพและระบุอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับกลุ่มงานและองค์การได้

(2) บทบาทการกระจายข้อมูล (Disseminators) ผู้บริหารจะมีการแบ่งปันและกระจายข้อมูลข่าวสารที่เขาได้รับในฐานะเป็นผู้รับข้อมูล และในฐานะการเป็นผู้กระจายข้อมูล ผู้บริหารจะผ่านข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญไปยังทีมงานของเขา รวมทั้งยังส่งข้อมูลข่าวสารจากสมาชิกของกลุ่มงาน สิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารต้องแน่ใจว่า พนักงานของเขามีข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(3) บทบาทการแถลงข่าว (Spokesperson) โดยปกติผู้บริหารต้องสื่อสารข้อมูลข่าวสารไปยังบุคคลภายนอกหน่วยงานและองค์การด้วย เช่น ผู้อำนวยการและผู้ถือหุ้นขององค์การ ต้องได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานทางการเงิน และการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การ กลุ่ม

ผู้บริหารต้องแน่ใจว่า องค์การมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง และข้าราชการต้องมีความพึงพอใจที่องค์การมีความคงอยู่โดยกฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมาจากการแปลงข่าวของผู้บริหารต่อสาธารณชน

3) บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional roles) เป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารในการประมวลผลข้อมูลข่าวสารและสรุปผลออกมา ข้อมูลข่าวสารใดที่ไม่มีความสำคัญก็จะไม่นำมาใช้ในการตัดสินใจ ผู้บริหารต้องสร้างความผูกพันกับกลุ่มงานของเขา เพื่อเป็นวิถีทางปฏิบัติ และจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่จะทำให้แผนต่างๆ ของกลุ่มสามารถถูกนำไปปฏิบัติ บทบาทด้านการตัดสินใจแบ่งออกเป็น 4 บทบาท ดังนี้

(1) บทบาทการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ผู้บริหารจะมีบทบาทเป็นผู้กลั่นกรองสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์การ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจสร้างโอกาสให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน ในฐานะเป็นผู้ประกอบการ ผู้บริหารจะแสวงหาหรือริเริ่มโครงการต่างๆ ที่มีการประเมินโอกาสไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการหรือกระบวนการใหม่

(2) บทบาทการจัดข้อขัดแย้ง (Disturbances handler) ในการปฏิบัติงานต่างๆ อาจมีอุปสรรคเกิดขึ้น ผู้บริหารจึงต้องรับมือกับความขัดแย้งและทำหน้าที่แก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้บริหารต้องเกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่ไม่พึงพอใจต่อสินค้าหรือบริการขององค์การ ต้องเจรจาต่อรองกับผู้ขายปัจจัยการผลิต ตลอดจนขจัดความขัดแย้งระหว่างพนักงาน เป็นต้น

(3) บทบาทการจัดสรรทรัพยากร (Resources allocator) ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดโครงการต่างๆ และจัดสรรทรัพยากรขององค์การ ทั้งในด้านทรัพยากรทางการเงิน หรือทรัพยากรด้านเครื่องมือ เครื่องจักร และทรัพยากรที่สำคัญอื่นๆ เช่น ทรัพยากรด้านเวลาและข้อมูล โดยจัดสรรให้แก่แต่ละโครงการ เพื่อให้สามารถดำเนินไปอย่างประสบความสำเร็จ

(4) บทบาทการเจรจาต่อรอง (Negotiator) การศึกษางานต่างๆ ด้านการบริหารจัดการในทุกระดับจะพบว่า ผู้บริหารใช้เวลาค่อนข้างมากเพื่อการเจรจาต่อรองผู้บริหารอาจต่อรองกับพนักงาน ผู้ขายปัจจัยการผลิต ลูกค้า หรือกลุ่มงานอื่นๆ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องรับผิดชอบต่อการเจรจาต่อรองทั้งหมดที่มีความจำเป็น เพื่อให้แน่ใจว่ากลุ่มและงานของเขามีความเจริญก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ

2.5.6 ทฤษฎี Balanced Scorecard (BSC)

2.5.6.1 ความหมายของ Balanced Scorecard

Kaplan และ Norton (อ้างถึงใน วัฒนา พัฒนพงศ์, 2546, น. 38) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard-BSC) คือ เครื่องมือที่ทำ

หน้าที่เปลี่ยนพันธกิจ (Mission) และกลยุทธ์ (Strategy) เป็นชุดของการวัดผลการปฏิบัติงานที่มีส่วนช่วยกำหนดกรอบของระบบการวัดและการบริหารกลยุทธ์ที่ครอบคลุมประเด็นครบถ้วน ตัวเลขที่ได้จากการวัดผลการปฏิบัติงานขององค์การที่ครอบคลุมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ครบถ้วน เช่น ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกิจการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโตขององค์การ

จำลอง โพธิ์บุญ (2557, น. 353) ได้อธิบายไว้ว่า ดัชนีชี้วัดความสำเร็จแบบสมดุล หรือ Balanced Scorecard ซึ่งนำเสนอโดย Dr.David Norton ที่ปรึกษาด้านการจัดการและ Professor Robert Kaplan ได้เสนอแนวความคิดการประเมินผลองค์การในสี่มุมมอง ได้แก่ มุมมองด้านการเงิน (Financial Perspective) มุมมองด้านลูกค้า (Customer Perspective) มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) และมุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโต (Learning and Growth Perspective) แนวคิดนี้เป็นที่นิยมและใช้กันแพร่หลายในองค์การต่างๆ ทั่วโลก

วัฒนา พัฒนพงศ์ (2546, น. 39) ได้กล่าวว่า ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard-BSC) คือ ตัวชี้วัดผลสำเร็จของการปฏิบัติงานที่กำหนดขึ้นเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การได้ครบทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อความอยู่รอดและการเติบโตขององค์การ เช่น กลุ่มตัวชี้วัดด้านการเงิน (Finance Perspective) เพื่อตอบสนองความต้องการของเจ้าของกิจการและคณะผู้บริหาร กลุ่มตัวชี้วัดด้านลูกค้า (Customer Perspective) เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า กลุ่มตัวชี้วัดด้านกระบวนการภายใน (Internal Business Process) เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานในองค์การ กลุ่มตัวชี้วัดด้านการเรียนรู้และพัฒนา (Learning and Growth Perspective) เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรขององค์การ

2.5.6.2 แนวคิดพื้นฐานของ Balanced Scorecard

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545, น. 633) กล่าวว่าในปัจจุบันการประเมินการประเมินผลองค์การไม่สามารถใช้ตัวชี้วัดทางการเงินได้เพียงอย่างเดียวผู้บริหารต้องพิจารณามุมมองด้านอื่นๆ ประกอบด้วย ซึ่งเป็นที่มาของ Balanced Scorecard ที่ Robert S. Kaplan ศาสตราจารย์ด้านการบริหารธุรกิจประจำมหาวิทยาลัย Harvard และ Dr.David Norton ที่ปรึกษาด้านการจัดการได้เริ่มพัฒนาขึ้นมาในปี ค.ศ. 1992 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลองค์การ โดย Balanced Scorecard ประกอบด้วยมุมมอง 4 ด้าน ได้แก่ 1) มุมมองด้านการเงิน (Financial Perspectives) 2) มุมมองด้านลูกค้า (Customer Perspectives) 3) มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal business Process Perspectives) และมุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโต (Learning and Growth Perspectives) โดยภายใต้แต่ละมุมมองจะประกอบด้วย

1) วัตถุประสงค์ (Objective) ที่สำคัญของแต่ละมุมมอง โดยที่วัตถุประสงค์ตามแนวคิดของ Balance Scorecard คือสิ่งที่ต้องการมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่างๆ เช่น

(1) วัตถุประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองด้านการเงิน ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของรายได้ การลดลงของต้นทุน

(2) วัตถุประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองด้านลูกค้า ได้แก่ ส่วนแบ่งการตลาดที่เพิ่มขึ้น การรักษาลูกค้า การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

(3) วัตถุประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองด้านกระบวนการธุรกิจภายใน ได้แก่ การดำเนินงานที่รวดเร็วขึ้น กระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

(4) วัตถุประสงค์ที่สำคัญภายใต้มุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต ได้แก่ การรักษาพนักงานที่มีคุณภาพ การเพิ่มทักษะของพนักงาน การมีโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี

2) การวัดผล (Measures หรือ Key performance indicators (KPIs)) ได้แก่ ตัวชี้วัดของแต่ละวัตถุประสงค์ในแต่ละด้าน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่จะบอกได้ว่าองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละด้านหรือไม่ เช่น

(1) วัตถุประสงค์ในการเพิ่มรายได้ของมุมมองด้านการเงิน ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ รายได้ที่เพิ่มขึ้นเทียบกับปีที่ผ่านมา

(2) วัตถุประสงค์ในการรักษาลูกค้าของมุมมองด้านลูกค้า ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ จำนวนลูกค้าทั้งหมด จำนวนลูกค้าที่หายไป (Defection rate) ดัชนีวัดความจงรักภักดีของลูกค้า (Customer loyalty index)

(3) วัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพของมุมมองด้านกระบวนการภายใน ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ จำนวนของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต หรือร้อยละของสินค้าที่ผ่านการตรวจคุณภาพ

(4) วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะพนักงานของมุมมองด้านการเรียนรู้และการเติบโต ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ ได้แก่ ระดับความสามารถของพนักงานที่เพิ่มขึ้น (Competencies level) จำนวนวันในการฝึกอบรมต่อปี

3) เป้าหมาย (Target) ได้แก่ เป้าหมายหรือตัวเลขที่ต้องการจะบรรลุของตัวชี้วัดแต่ละประการ เช่น

(1) เป้าหมายของการเพิ่มขึ้นของรายได้ เท่ากับร้อยละ 30 ต่อปี

(2) เป้าหมายของจำนวนลูกค้าเก่าที่ลดลง ต้องไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี

(3) เป้าหมายของจำนวนของเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ต้องไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี

(4) เป้าหมายของจำนวนวันในการฝึกอบรมเท่ากับ 15 วันต่อคนต่อปี

4) การริเริ่ม (Initiatives) ได้แก่แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่องค์กรจะจัดทำเพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมาย โดยในขั้นยังไม่ใช้แผนปฏิบัติการที่จะทำ เป็นเพียงแผนงานโครงการหรือกิจกรรมเบื้องต้นที่ต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เช่น สิ่งที่จะทำเพื่อให้ลูกค้าอย่างน้อยร้อยละ 70 มีความพึงพอใจ ตัวอย่างเช่น การเพิ่มช่องในการให้บริการให้มากขึ้น

พสุ เดชะรินทร์ (2546) อธิบายว่า แนวคิด Balanced Scorecard ได้เริ่มเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในปี ค.ศ.1992 จากบทความของวารสาร Harvard Business Review เรื่อง The Balanced Scorecard-Measures That Drive Performance เขียนขึ้นโดยบุคคล 2 คนคือ Robert S. Kaplan ซึ่งเป็นอาจารย์อยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และ David P. Norton ซึ่งเป็นที่ปรึกษาทางด้านการจัดการ Kaplan และ Norton คิดค้น Balanced Scorecard ขึ้นมาเนื่องจากทั้งคู่เห็นว่าวิธีการที่องค์กรธุรกิจทั่วไปใช้ในการประเมินผลนั้นยึดติดกับการวัดผลด้านการเงินมากเกินไป (financial Indicators) ซึ่งทั้งคู่เห็นว่าการประเมินผลด้านการเงินไม่สามารถวัดสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Assets) เช่น ชื่อเสียง หรือ ภาพพจน์ขององค์กร นอกจากนี้การประเมินผลทางด้านการเงินยังบอกให้เรารู้แต่เฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้วในอดีต โดยไม่สามารถบอกให้รู้ถึงปัญหาหรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จแบบสมดุล เป็นตัวชี้วัดผลสำเร็จของการปฏิบัติงานที่กำหนดขึ้นเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรได้ครบทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อความอยู่รอดและเติบโตขององค์กร ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มหลักดังนี้ (จำลอง โพธิ์บุญ, 2557, น. 354)

กลุ่มตัวชี้วัดด้านการเงิน เพื่อตอบสนองความต้องการของคณะผู้บริหาร

กลุ่มตัวชี้วัดด้านผู้รับบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ เช่น ประชาชน รัฐบาล เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวชี้วัดการบริหาร เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร

กลุ่มตัวชี้วัดด้านการเรียนรู้และการพัฒนา เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรขององค์กร

นอกจากนี้ดัชนีชี้วัดความสำเร็จแบบสมดุล ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จแบบยั่งยืน โดยพิจารณาถึงสมดุลในการบริหารงานหรือผลการดำเนินการใน 4 ลักษณะ คือ สมดุลระหว่างการวัดผลงานด้านการเงิน และด้านที่ไม่ใช่การเงิน สมดุลระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ภายนอกและภายใน สมดุลระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต และสมดุลระหว่างทรัพย์สินที่จับต้องได้ และทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ เช่น องค์กรความรู้ต่างๆ

2) การประยุกต์ใช้ Balance Scorecard กับระบบราชการไทย

ในส่วนของภาครัฐ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ก็ได้มีการนำหลักการและแนวทางการประเมินผลของ Balanced Scorecard มาประยุกต์ใช้ตามกรอบการประเมินผลการปฏิบัติการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ โดยมีหลักการและที่มา ดังนี้ (จำลอง โพธิ์บุญ, 2557)

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 บัญญัติว่า “การบริหารราชการต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน มีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน การปรับปรุงคุณภาพการให้บริการจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญยิ่ง เพื่อให้บริหารราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อผู้ปฏิบัติราชการ การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติราชการ ทั้งนี้ตามเหมาะสมของแต่ละภารกิจ”

นอกจากนี้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 12 กำหนดว่า เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการ โดยวิธีการจัดทำความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร หรือโดยวิธีการอื่นใด เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อผู้ปฏิบัติราชการ และมาตรา 45 กำหนดให้ส่วนราชการจัดให้มีคณะผู้ประเมินอิสระดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ ความคุ้มค่าในภารกิจ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่ ก.พ.ร. กำหนด

ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการจึงได้กำหนดกรอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการ โดยส่วนราชการจะต้องดำเนินการจัดทำคำรับรอง และประเมินผลการปฏิบัติราชการเพื่อรับสิ่งจูงใจตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ภายใต้กรอบการประเมินผลทั้ง 4 มิติ รายละเอียดของกรอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการแยกตามรายมิติมีรายละเอียดดังนี้

มิติที่ 1 ด้านประสิทธิผล แสดงผลงานที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนปฏิบัติราชการตามที่ได้รับงบประมาณมาดำเนินการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชน

มิติที่ 2 ด้านคุณภาพการให้บริการ แสดงการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการในการให้บริการที่มีคุณภาพ สร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ

มิติที่ 3 ด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ แสดงความสามารถในการปฏิบัติราชการ เช่น การบริหารงบประมาณ ประสิทธิภาพของการใช้พลังงาน การรักษามาตรฐานระยะเวลาให้บริการ เป็นต้น

มิติที่ 4 ด้านการพัฒนาองค์กร แสดงความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อสร้างความพร้อมในการสนับสนุนแผนปฏิบัติราชการ

3) การประยุกต์ Balanced Scorecard กับการประเมินผลแผนและโครงการด้านสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากหลักการและแนวทางของ Balanced Scorecard นั้น พิจารณามิติในการประเมินองค์กรได้อย่างสมดุลใน 4 มิติ คือ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และเติบโต ซึ่งภาครัฐ คือ ก.พ.ร. ก็ได้ประยุกต์หลักการและแนวทางของ Balanced Scorecard มาใช้ในการประเมินผลปฏิบัติราชการของหน่วยราชการต่างๆ ใน 4 มิติ คือ ด้านประสิทธิผล ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ และด้านการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้อยู่บนฐานคิดที่ว่า หน่วยงานภาครัฐมีใช้องค์กรแสวงหากำไร ดังนั้นผลลัพธ์สุดท้ายที่ต้องการคือผลสำเร็จของการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์/แผนของหน่วยงานนั้นๆ ในด้านลูกค้าก็พิจารณาว่าประชาชนเป็นผู้รับบริการสำคัญ เป็นต้น ฐานคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์กับการประเมินผลแผน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมได้ เช่นเดียวกัน โดยสามารถกำหนดเป็น 4 มิติของการประเมินผลไว้ดังนี้

มิติที่ 1 ประสิทธิภาพ

เป็นการประเมินถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแผน/โครงการ ซึ่งเป็นการประเมินถึงผลสำเร็จของแผน/โครงการ

มิติที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย

เป็นการประเมินว่ากลุ่มเป้าหมายของแผน/โครงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด มีความพึงพอใจ มีความพึงพอใจต่อแผน/โครงการมากน้อยเพียงใด ซึ่งโดยทั่วไปกลุ่มเป้าหมายของแผนโครงการด้านสิ่งแวดล้อม คือ ประชาชน หรือผู้ที่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม

มิติที่ 3 การบริหารองค์กร

เป็นการประเมินถึงรูปแบบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการแผน/โครงการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แผน/โครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ประเด็นในการประเมิน ได้แก่ การจัดการโครงสร้างการบริหารแผน/โครงการ ความเหมาะสมและเพียงพอของ

บุคลากร ความชัดเจน และสอดคล้องขององค์ประกอบของแผน/โครงการ การจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินแผน/โครงการ การประสานงาน การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เป็นต้น

มิติที่ 4 การเรียนรู้และพัฒนา

เป็นการประเมินว่าในการดำเนินงานตามแผน/โครงการนั้น ได้มีการเรียนรู้และพัฒนาผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินงาน พัฒนาระบบการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด ประเด็นการประเมินที่สำคัญ เช่นการพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบ หรือปฏิบัติงานในแผน/โครงการ การพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ เป็นต้น

ทินกร ศรีลา (2559) ได้ศึกษาการบริหารองค์การแบบสมดุลของเทศบาลตำบลน้ำแพร่พัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบริหารองค์การแบบสมดุลที่เริ่มจากการประเมินผลของเทศบาลตำบลน้ำแพร่ ใน 3 ขั้นตอน เพื่อได้ข้อมูลย้อนกลับไปสู่การวางแผนใหม่ (Re-planning) ในปีถัดไป ผลการศึกษาพบว่า 1. กระบวนการประเมินผลมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การกำหนดสิ่งที่จะประเมิน 4 มิติ คือ ประสิทธิภาพ คุณภาพ ประสิทธิภาพ และการพัฒนาองค์กร ขั้นที่ 2 การวัดสิ่งที่จะประเมิน ใช้วิธีการตรวจสอบเอกสาร หลักฐานการดำเนินการของตัวชี้วัดดังกล่าวบรรลุตามข้อมูล ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล 1) ประสิทธิภาพ พบว่ามีการจัดทำแผนพัฒนาสามปี และมีผลสำเร็จตามแผนร้อยละ 80.68 ทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการการวางแผนพัฒนาและแผนชุมชน 2) ด้านคุณภาพ ประชาชนมีความพึงพอใจในการให้บริการ ร้อยละ 86.61 และมีมาตรการการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ แต่เกิดความล่าช้าในการจัดทำรายงานการควบคุมภายใน 3) ด้านประสิทธิภาพ มีแผนการจัดซื้อจัดจ้างประจำปี แต่การจัดซื้อจัดจ้างไม่เป็นไปตามแผน มีอัตราการจัดเก็บรายได้อยู่ในระดับที่ยอดเยี่ยม แต่ไม่สามารถลดต้นทุนในเรื่องพลังงาน มีคู่มือควบคุมการใช้วัสดุ ครุภัณฑ์อย่างคุ้มค่าและประหยัด สามารถลดขั้นตอนบริการ โดยการจัดตั้งศูนย์บริการร่วม แต่บางภารกิจไม่สามารถทำให้เสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด และพนักงานมีทักษะความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อย 4) ด้านการพัฒนาองค์กร ได้ส่งเสริมเจ้าหน้าที่ เข้ารับการฝึกอบรมและศึกษาต่ออยู่ในระดับสูง พนักงานให้บริการประชาชนอย่างเป็นมิตร มีความรักสามัคคีและมีความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติ พึงพอใจนโยบายผู้บังคับบัญชาในระดับปานกลาง 2. ข้อมูลย้อนกลับ 1) ด้านประสิทธิภาพ ต้องแสวงหาความร่วมมือและควรทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ 2) ด้านคุณภาพ ควรมีใจรักในการบริการ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพิ่มการประชาสัมพันธ์ และมีการประเมินความพึงพอใจทุกปี 3) ด้านประสิทธิภาพ ควรอบรมพนักงานทุกคนเพื่อให้มีความเข้าใจเพื่อนำมาปรับปรุงกระบวนการทำงาน 4) ด้านการพัฒนาองค์กร ควรมีระบบสารสนเทศระบบเดียวกันจากส่วนกลาง ควรพัฒนาบุคลากรทุกๆ ปี 3 กระบวนการวางแผนใหม่ ในปีงบประมาณ 2559 มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ทางกลยุทธ์ (SWOT Analysis) พบว่าเป็นเทศบาลที่มีความพร้อมทางด้านการบริการและมีขีด

ความสามารถในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ได้รับเลือกจาก สำนักงานกองทุนส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้เป็นศูนย์จัดการเครือข่ายร่วมสร้างชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ขั้นที่ 2 จัดวางทิศทางองค์กร มีการยืนยันวิสัยทัศน์ พันธกิจดั้งเดิม ขั้นที่ 3 จัดวางทิศทางของแผนยุทธศาสตร์ใหม่ 4 มิติ เน้นผลสำเร็จตามแผน ประชาชนพึงพอใจ ลดต้นทุนทรัพยากร พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และขั้นที่ 4 การกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่ เป็นการกำหนดตัวชี้วัด เพื่อการมุ่งวิสัยทัศน์และพันธกิจ

จากการศึกษาทฤษฎีการบริหารองค์การซึ่งมีหลากหลายทฤษฎี ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎี Balanced Scorecard มาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ โดยใช้ศึกษาการวิเคราะห์การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งศึกษาโดยวิธีเชิงคุณภาพเท่านั้น

2.6 ทฤษฎี SWOT Analysis

2.6.1 ความหมายของ SWOT

Adiso Aei (2012) ได้อธิบายไว้ว่า การวิเคราะห์ SWOT คือ การวิเคราะห์ปัจจัยทางสภาพและศักยภาพขององค์กรหรือธุรกิจที่มีผลต่อการดำเนินการ ทั้งนี้ปัจจัยที่ผลกระทบต่อการดำเนินการมีทั้งปัจจัยภายนอก (External Factor) และปัจจัยภายใน (Internal Factor) โดยที่ปัจจัยภายนอกถือว่าเป็นปัจจัยที่ควบคุมได้ยากหรือไม่สามารถควบคุมได้เช่น การเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายในเป็นปัจจัยที่องค์กรสามารถควบคุมได้เช่น บุคลากร งบประมาณ เป็นต้น

2.6.2 ประวัติความเป็นมา

ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้พัฒนาเทคนิค SWOT ขึ้นมาคือ ศาสตราจารย์ อัลเบิร์ต ฮัมฟรีย์ (Albert Humphrey) แห่งมหาวิทยาลัยแสตนฟอร์ด ซึ่งท่านได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำในคณะวิจัยที่เกิดขึ้นระหว่างปี 1960-1970 โดยการวิจัยนี้ได้ทำกับผู้บริหารของบริษัทต่างๆ ในนิตยสาร Fortune 500 ของสหรัฐอเมริกา (บริษัทที่ได้รับคัดเลือกมาอยู่ใน Fortune 500 คือบริษัทที่มีผลประกอบการชั้นนำในอันดับ 500 แรกของโลก) ผลการวิจัยนี้สุดท้ายได้ออกมาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการรูปแบบหนึ่งที่มีชื่อว่า Team Action Mode (TAM) ที่ให้แนวทางแก่ผู้บริหารในด้านการบริหารเปลี่ยนแปลง (Change Management) (อนิวัช แก้วจันทน์, 2551)

2.6.3 องค์ประกอบของ SWOT

S แทนคำว่า Strengths หมายถึง จุดแข็งหรือจุดเด่นที่เป็นปัจจัยภายในที่จะช่วยส่งเสริมให้การดำเนินการขององค์กรประสบความสำเร็จ

W แทนคำว่า Weaknesses หมายถึง จุดอ่อนหรือข้อด้อยที่เป็นปัจจัยภายใน ซึ่งจะทำให้การดำเนินทำให้เกิดปัญหา ผู้นำองค์กรหรือนักบริหารที่ดีจะต้องวิเคราะห์ข้อด้อยขององค์กรและทำการลบข้อด้อยเหล่านั้นก่อนที่จะทำให้เกิดปัญหากับการดำเนินการ

O แทนคำว่า Opportunities หมายถึง โอกาสที่เป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นประโยชน์และช่วยส่งเสริมให้การดำเนินมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น ผู้นำขององค์กรหรือนักบริหารที่ดีจะต้องเห็นถึงโอกาสเหล่านั้นและใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบในการดำเนินการ

T แทนคำว่า Threats หมายถึง อุปสรรคที่เป็นปัจจัยภายนอกที่อาจจะเป็นตัวขัดขวางไม่ให้เกิดการประสบความสำเร็จ ผู้นำขององค์กรหรือนักบริหารที่ดีจะต้องวิเคราะห์ถึงอุปสรรคที่จะเป็นตัวขัดขวางการดำเนินการ และทำทุกวิถีทางในการป้องกันหรือลดผลกระทบจากอุปสรรคเหล่านั้น

2.6.4 TOWS Matrix

TOWS Matrix เป็นการนำสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่ใช้ในการวางแผนและพัฒนาองค์กร

ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์แบบ TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
	SO ใช้จุดแข็งเพื่อสร้างความได้เปรียบจากโอกาส	WO เอาชนะจุดอ่อนโดยใช้ประโยชน์จากโอกาส
โอกาส (O)		
อุปสรรค (T)	ST ใช้จุดแข็งให้เป็นประโยชน์ โดยหลีกเลี่ยง/ลดอุปสรรคหรือข้อจำกัด	WT ลด/หลีกเลี่ยงจุดอ่อนและอุปสรรค/ข้อจำกัด

แหล่งที่มา: อนิวัช แก้วจาง, 2551, น. 108

ช่อง SO (Strengths and Opportunities) เป็นการดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยธุรกิจ โดยใช้จุดแข็งที่มีอยู่เพื่อสร้างความได้เปรียบจากโอกาสที่เอื้ออำนวยให้ องค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ระดับองค์กรที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการจัดการ

ช่อง WO (Weaknesses and Opportunities) เป็นการใช้ความพยายามเพื่อปรับปรุงและเอาชนะจุดอ่อนด้วยการแสวงหาหรือใช้ประโยชน์จากโอกาสขององค์กรที่มี สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อองค์กรพบว่ามีโอกาสที่ดีขึ้นจากภายนอกแต่องค์กรมีจุดอ่อนภายในไม่สามารถที่จะนำโอกาสที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ องค์กรควรนำกลยุทธ์ระดับหน้าที่ที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการจัดการ

ช่อง ST (Strengths and Threats) เป็นการใช้จุดแข็งขององค์กรเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดผลกระทบจากอุปสรรคหรือภัยคุกคามจากภายนอก องค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ระดับหน้าที่และกลยุทธ์ระดับธุรกิจที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการจัดการและนำไม่สู่ความได้เปรียบในการแข่งขันธุรกิจต่อไป

ช่อง WT (Weaknesses and Threats) เป็นยุทธวิธีป้องกันตัว (Defensive Tactics) ขององค์กรโดยลดจุดอ่อนหรือการสูญเสียให้เหลือน้อยที่สุดและหลีกเลี่ยงอุปสรรคหรือภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นได้ องค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ระดับธุรกิจที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการจัดการ (อนิวัช แก้วจำนง, 2551, น. 108-109)

จักรกริช กาญจนกิจ (2556) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล วิเคราะห์เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความล้มเหลวและความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย และเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุดในประเทศ โดยในปี 2555 มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเท่ากับ 1.563 กิโลกรัม/คน/วัน เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและประชากรเพิ่มขึ้น รวมถึงแนวโน้มการอพยพย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้าสู่เมืองของประชากรที่เพิ่มขึ้นทุกๆ ปี รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีอัตราการเกิดขยะเท่ากับ 1.509 0.841 และ 0.568 กิโลกรัม/คน/วัน ตามลำดับ ซึ่งปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล ด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรยังไม่ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างเพียงพอ มีการโยกย้ายบุคลากรและการเปลี่ยนผู้บริหาร ทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง ด้านงบประมาณ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปริมณฑลยังคงประสบปัญหางบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากการจัดเก็บภาษีที่ยังไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้ตามเป้าหมายของท้องถิ่น ส่วนด้านการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังไม่สามารถใช้ระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารไม่เห็นด้วย นอกจากนี้บางแห่งยังได้รับ

การต่อต้านคัดค้านจากประชาชนจนไม่สามารถเข้าใช้พื้นที่ได้ รวมทั้งการประสานงานภายในหน่วยงานไม่ชัดเจน ประชาชนยังขาดความตระหนักและขาดการมีจิตสำนึกต่อสังคมในการที่จะช่วยกันลดปริมาณขยะมูลฝอย รวมถึงการเก็บขนขยะมูลฝอยไม่หมดมีขยะมูลฝอยตกค้าง

เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับความล้มเหลวและความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล จากการวิเคราะห์ CIPPI Model พบว่า ด้านบุคลากร เงื่อนไขที่สำคัญได้แก่ บุคลากรมีความรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ดี บุคลากรที่มีความเข้าใจและมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ สำหรับเงื่อนไขด้านบุคลากรที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การขาดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนซึ่งทำให้การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยเกิดปัญหา และมีการโยกย้ายบุคลากรและการเปลี่ยนผู้บริหาร ด้าน งบประมาณ เงื่อนไขที่สำคัญได้แก่ การมีงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอยที่เพียงพอ สำหรับเงื่อนไข ด้านงบประมาณที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการงบประมาณที่เหมาะสม รวมทั้งการขาดแคลนพื้นที่ที่เหมาะสมในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมยังไม่สามารถจัดเก็บได้ตามเป้าหมาย ในส่วนของด้านการจัดการ เงื่อนไขที่สำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การมีนโยบายที่ดีในการจัดการขยะมูลฝอยประการต่อมาคือ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนเพื่อส่งเสริมรณรงค์แก้ไข ปัญหาขยะมูลฝอย รวมทั้งมีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย สำหรับเงื่อนไขที่ทำให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดปริมณฑลไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ มีการต่อต้านไม่ให้สร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยจากประชาชน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ยังมีความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยและความสะอาดของพื้นที่หากมีการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย รองลงมาคือ การประสานงานภายในหน่วยงานไม่ชัดเจน มีความซ้ำซ้อนในหน้าที่ความรับผิดชอบ และนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยของภาครัฐไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานงานระหว่างกรุงเทพมหานครและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน

แนวทางการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยกรุงเทพมหานครและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล จากการวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Matrix สรุปได้ว่า กรุงเทพมหานครและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล ควรมีแนวทางในการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอย ดังต่อไปนี้ 1) สร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) สร้างการจัดการขยะมูลฝอยโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่น 3) การกำหนดนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย 4) การจัดการขยะมูลฝอยโดยการเก็บรวบรวมและการเก็บขน 5) การจัดการขยะมูลฝอยโดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

กรอบแนวคิดและวิธีดำเนินการศึกษา

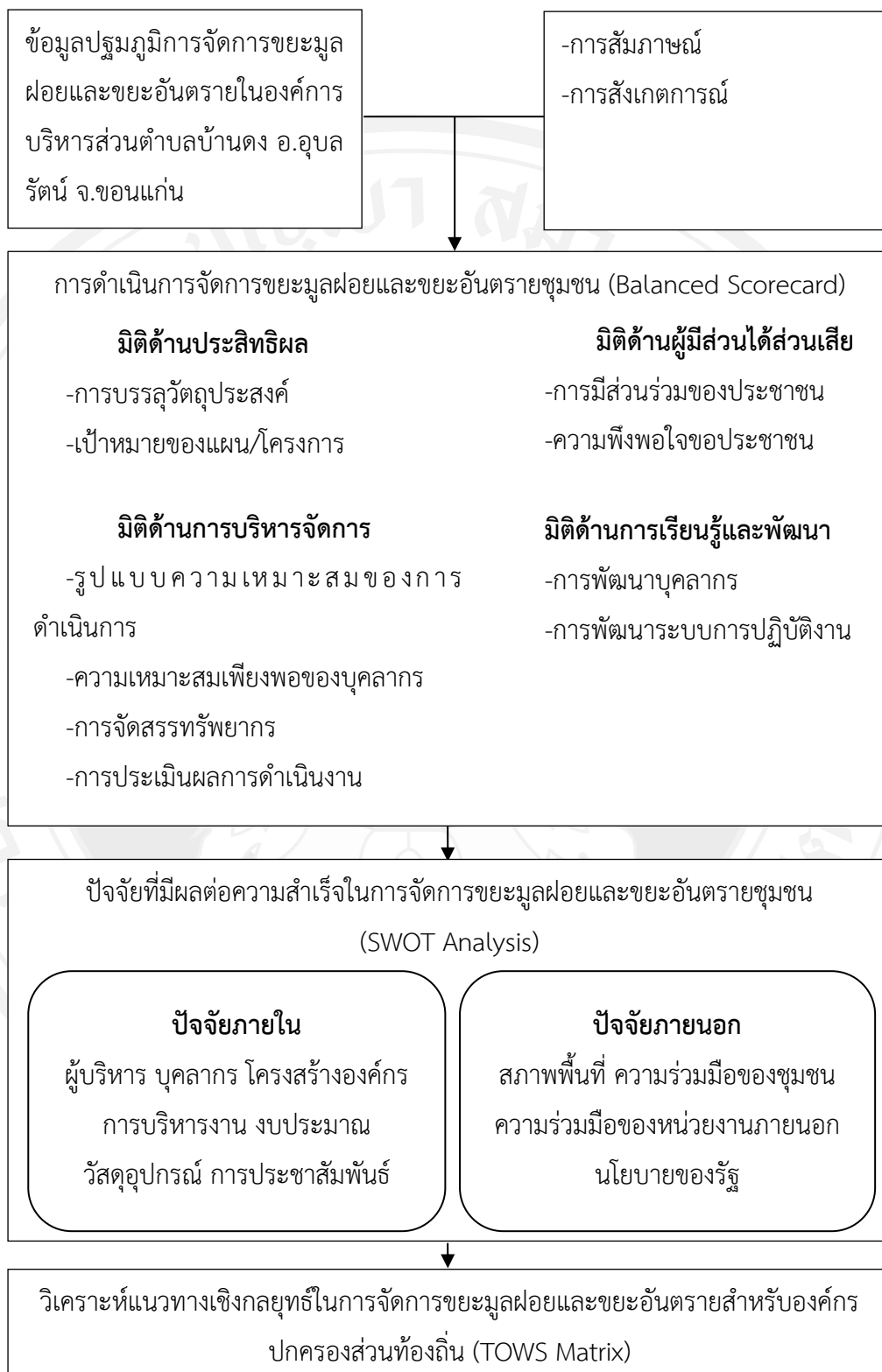
การศึกษาเรื่อง การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะดังกล่าว พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ผู้ศึกษาได้กำหนดขั้นตอนการศึกษาดังนี้

- 3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา
- 3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.5 วิธีตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายภาพรวมของการดำเนินการศึกษาได้โดย ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกมิติทั้งด้านสภาพทั่วไป ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทั้งในส่วนของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการสังเกตการณ์สภาพทั่วไป การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย และได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ระดับของการประสบความสำเร็จ โดยใช้หลักการของ Balanced Scorecard ใน 4 มิติ ตรวจสอบในการศึกษาได้แก่ มิติประสิทธิภาพ มิติผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มิติการบริหารจัดการและมิติการเรียนรู้และพัฒนา วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายโดยใช้ SWOT Analysis และวิเคราะห์ทางเลือกเชิงกลยุทธ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยและ

ขยะอันตรายให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นต่อไปโดยใช้เทคนิค TOWS Matrix ดังแสดงในภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น รวมถึงผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้สังเกตการณ์การทำกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของประชาชนในตำบลบ้านดง

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน แผนการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย เทคโนโลยีที่ใช้จัดการขยะมูลฝอย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ รายงานวิจัย และเอกสารบทความต่างๆ เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาข้อมูล รวมถึงศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ ปริมาณขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน ลักษณะขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านดง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

3.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)

การศึกษาในครั้งนี้ได้มีการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักโดยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้นำชุมชน จำนวน 22 คน และกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักโดยวิธีแบบบอกต่อคือ ประชาชนจำนวน 10 คน ในพื้นที่ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 3 ภาคส่วนดังนี้

- 1) ภาคการเมือง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ
 - (1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน
 - (2) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน

2) ภาคราชการ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ

- (1) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง จำนวน 1 คน
- (2) รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง จำนวน 1 คน
- (3) นักจัดการงานทั่วไป จำนวน 1 คน
- (4) ผู้ช่วยนักวิชาการสุขาภิบาลจำนวน 1 คน

3) ภาคผู้นำชุมชนและประชาชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ

ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คนดังนี้

- (1) กำนันตำบลบ้านดง บ้านขุนด่าน หมู่ที่ 1
- (2) ผู้ใหญ่บ้านบ้านดง หมู่ที่2
- (3) ผู้ใหญ่บ้านบ้านดง หมู่ที่3
- (4) ผู้ใหญ่บ้านบ้านบ่อ หมู่ที่4
- (5) ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองแต้ หมู่ที่5
- (6) ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองแต้ หมู่ที่6
- (7) ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยทราย หมู่ที่7
- (8) ผู้ใหญ่บ้านบ้านกุดเชียงมี หมู่ที่8
- (9) ผู้ใหญ่บ้านบ้านคำปลาหลาย หมู่ที่9
- (10) ผู้ใหญ่บ้านบ้านทรัพย์ภูพาน หมู่ที่10
- (11) ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองผักแว่น หมู่ที่ 11
- (12) ผู้ใหญ่บ้านบ้านบ่อเหนือ หมู่ที่12
- (13) ผู้ใหญ่บ้านบ้านบ่อกลาง หมู่ที่13
- (14) ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยทรายเหนือ หมู่ที่14
- (15) ผู้ใหญ่บ้านบ้านกุดเชียงมี หมู่ที่15

ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 10 คน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกตการณ์

3.4.1 ประเด็นในแต่ละเครื่องมือ

- 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดและจัดเตรียมข้อคำถามที่แน่นอนไว้ล่วงหน้า มีการจัดเรียงลำดับก่อนหลังของข้อคำถาม รวมทั้งการใช้ภาษา การใช้คำต่างๆ ถูกกำหนดไว้อย่างเป็นระบบชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์จากการศึกษาจากวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย รวมไปถึงจากเอกสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ โดยใช้สัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบลบ้านดง

ประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง มีดังนี้

- (1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของแผน/โครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (2) การกำหนดเป้าหมายของโครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (3) การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (4) รูปแบบการดำเนินการในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (5) ความเหมาะสมและเพียงพอของบุคลากรในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (6) การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (7) ประสิทธิภาพการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.
- (8) การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ที่มีต่อโครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.
- (9) ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อโครงการจัดการขยะ
- (10) การพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (11) การพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.
- (12) นโยบายด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.
- (13) การประชาสัมพันธ์โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (14) งบประมาณในการดำเนินงานตามแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
- (15) สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่ของ อปท.
- (16) ทรัพยากรอื่นๆ ที่ใช้ในการดำเนินงานตามแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายใน อปท.
- (17) ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

(18) นโยบายภาครัฐด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
ประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล
บ้านดง มีดังนี้

- (1) รูปแบบการดำเนินการในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
 - (2) ความเหมาะสมและเพียงพอของบุคลากรในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย
และขยะอันตราย
 - (3) ประสิทธิภาพการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อบต.
 - (4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ที่มีต่อโครงการจัดการขยะมูลฝอย
และขยะอันตรายของ อบต.
 - (5) ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อโครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะ
อันตราย
 - (6) การประชาสัมพันธ์โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
 - (7) งบประมาณในการดำเนินงานตามแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอย
และขยะอันตราย
 - (8) สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่ของ อบต.
 - (9) ปัญหาและอุปสรรคที่พบ
- 2) การสังเกตการณ์ (Observation)
- เป็นการสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในการทำกิจกรรมการ
จัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง รวมไปถึงการสังเกตสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่
ทำการศึกษาประเด็นในการสังเกตการณ์มีดังนี้
- (1) สภาพพื้นที่ภายในชุมชน
 - (2) การคัดแยกขยะของประชาชน
 - (3) การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
 - (4) การประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
 - (5) การมีส่วนร่วมของประชาชน
 - (6) ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

3.4.2 การกำหนดคำถาม/ประเด็น

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนและ
ประชาชนในตำบลบ้านดง ซึ่งแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 การกำหนดประเด็นคำถาม

ประเด็นที่ศึกษา	วิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูล	แหล่งข้อมูล	ประเด็นคำถาม
Balanced Scorecard			
มิติด้านประสิทธิผล			
แผน/โครงการ	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	แผน/โครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
เป้าหมายของแผน/ โครงการ	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	การกำหนดเป้าหมายของโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
การบรรลุ วัตถุประสงค์ โครงการ	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
มิติด้านการบริหารจัดการ			
รูปแบบความ เหมาะสมของการ ดำเนินการ	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	รูปแบบการดำเนินการในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
ความเหมาะสม เพียงพอของบุคลากร	-การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	ความเหมาะสมและเพียงพอของบุคลากรในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
การจัดสรรทรัพยากร	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	การจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

ประเด็นที่ศึกษา	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	แหล่งข้อมูล	ประเด็นคำถาม
การประเมินผลการดำเนินงาน	-การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	ประสิทธิภาพการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.
มิติด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย			
การมีส่วนร่วมของประชาชน	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์ -การสังเกตการณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ที่มีต่อโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.
ความพึงพอใจของประชาชน	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์ -การสังเกตการณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อโครงการการจัดการขยะ
มิติด้านการเรียนรู้และพัฒนา			
การพัฒนาบุคลากร	-การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	การพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
พัฒนาระบบการปฏิบัติงาน	-การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	พัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.
SWOT Analysis			
ปัจจัยภายใน			
-นโยบาย	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	นโยบายด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท.

ประเด็นที่ศึกษา	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	แหล่งข้อมูล	ประเด็นคำถาม
การประชาสัมพันธ์	-การสัมภาษณ์ -การสังเกตการณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	การประชาสัมพันธ์โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
งบประมาณ	-การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	งบประมาณในการดำเนินงานตามแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่	-ศึกษาจากเอกสาร -การสัมภาษณ์ -การสังเกตการณ์	-เอกสาร รายงาน บทความ งานวิจัยต่างๆ -ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่ของ อปท.
ทรัพยากรอื่นๆที่ใช้ในการดำเนินงานตามแผน/โครงการ	-การสัมภาษณ์ -การสังเกตการณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่ -ผู้นำชุมชน/ประชาชน	ทรัพยากรอื่นๆที่ใช้ในการดำเนินงานตามแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายใน อปท.
ปัจจัยภายนอก			
ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก	-การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
นโยบายจากภาครัฐ	-การสัมภาษณ์	-ผู้บริหาร -เจ้าหน้าที่	นโยบายภาครัฐด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

3.4.3 การตรวจสอบเครื่องมือ

การศึกษานี้ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา และ/หรือนิยามตัวแปรที่มุ่งวัดหรือไม่ โดยการนำข้อคำถามที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งเนื้อหาและนิยามปฏิบัติการของตัวแปรที่ต้องการวัดไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาและด้านการวัดและประเมินผลพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา หรือนิยามตัวแปรที่มุ่งวัด โดยให้คะแนนเป็นดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงเนื้อหา/นิยาม/จุดประสงค์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงเนื้อหา/นิยาม/จุดประสงค์

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงเนื้อหา/นิยาม/จุดประสงค์

หลังจากนั้นจึงนำผลการตรวจสอบความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิมาคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์ (Item Objective Congruence: IOC) โดยใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนผลการตัดสินข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์

N คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์ ดังนี้

ถ้า $IOC > 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา/จุดประสงค์

ถ้า $IOC < 0.5$ ถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ไม่สอดคล้องกับเนื้อหา/จุดประสงค์

โดยผลการประเมินค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง พบว่า ข้อ 5, 7 และ 9 มีค่า IOC เท่ากับ 0.67 สามารถนำไปใช้ได้ และข้อ 1-4, 6, 8 และ 10-25 มีค่า IOC เท่ากับ 1 เป็นข้อคำถามที่ดี โดยมีข้อเสนอแนะให้อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นความพึงพอใจของประชาชนอธิบายให้ชัดเจน

ผลการประเมินค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และประชาชนตำบลบ้านดง พบว่า ข้อ 6 มีค่า IOC เท่ากับ 0.67 สามารถนำไปใช้ได้ และข้อ 1-5 และ 7-17 มีค่า IOC เท่ากับ 1 เป็นข้อคำถามที่ดี โดยมีข้อเสนอแนะให้อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นการจัดการขยะในชุมชนให้ชัดเจน

และมีการตรวจสอบความเป็นปรนัย โดยการนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้ว่าสามารถสื่อสารความหมายได้เข้าใจตรงกันหรือไม่ จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อทดสอบว่ากลุ่มตัวอย่างเข้าใจคำถามได้ตรงกันหรือไม่ และทำการปรับปรุงข้อคำถามในเครื่องมือ จนกว่ากลุ่มตัวอย่างจะเข้าใจคำถามได้ตรงกัน

3.5 วิธีตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 วิธีการตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยแบ่งออกได้ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540 อ้างถึงใน พิเชษฐ์ วงเกียรติขจร, 2559)

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่วิจัยได้นั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้น จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล

(1) การตรวจสอบแหล่งเวลา หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่างๆ นั้นเหมือนกันหรือไม่

(2) การตรวจสอบสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กัน จะเหมือนกันหรือไม่

(3) การตรวจสอบบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไรรวมทั้งการใช้ผู้วิจัยคนเดียวทั้งหมด ซึ่งจะสร้างความเข้าใจได้ดีกว่าผู้วิจัยเพียงคนเดียว

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมตีข้อมูลแตกต่างกันได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจทำได้ง่ายกว่าถ้ายังอยู่ในระดับสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) และแนวคิดขณะลงมือตีความสร้างข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละอย่าง การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีนี้เป็นการตรวจสอบที่ทำได้ยากกว่าการตรวจสอบด้านอื่นๆ

4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรืออาจซักถามผู้ให้ข้อมูลหลังจากสรุปผลการศึกษา เพื่อความแน่นอนว่าข้อสรุปนั้นเที่ยงตรงตามความเป็นจริงหรือไม่ แล้วจึงแก้ไขเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ในการศึกษาการประเมินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ได้มีตรวจสอบเครื่องมือโดยใช้การตรวจสอบสามเส้าข้อมูล (Data Triangulation) ในด้านบุคคล ซึ่งจะทำให้การสัมภาษณ์บุคคลากรทั้งภาค

การเมือง คือ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านดง และรองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ้านดง
 ภาคราชการ คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน
 ดง และภาคผู้นำชุมชน/ประชาชน คือ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านและประชาชน

3.5.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดของ Balanced Scorecard ในการวิเคราะห์การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้
 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดของ Balanced Scorecard โดยวิธีเชิงคุณภาพเท่านั้น ซึ่งจะมีการ
 วิเคราะห์ข้อมูล 4 ประเด็น คือ

1) ด้านประสิทธิผล

เป็นการพิจารณาถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแผน/โครงการ

2) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เป็นการพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายของแผน/โครงการ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานมาก
 น้อยเพียงใด มีความพึงพอใจต่อแผน/โครงการมากน้อยเพียงใด

3) ด้านบริหารจัดการ

เป็นการพิจารณาถึงรูปแบบความเหมาะสม และประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการ
 แผน/โครงการ ประเด็นในการประเมิน ได้แก่ การจัดการโครงสร้างบริหารแผน/โครงการ ความ
 เหมาะสมและเพียงพอของบุคลากร ความชัดเจนและสอดคล้องขององค์ประกอบของแผน/โครงการ
 การจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินแผน/โครงการ การประสานงาน การติดตามประเมินผลการ
 ดำเนินงาน

4) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา

เป็นการพิจารณาการดำเนินงานตามแผน/โครงการ ได้มีการเรียนรู้และพัฒนา
 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน พัฒนาระบบการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด ประเด็นการประเมินที่สำคัญ
 เช่น การพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบ หรือปฏิบัติงานในแผน/โครงการ การพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน
 การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์จร, 2559)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ
 ชุมชน โดยใช้ SWOT Analysis โดยมีการวิเคราะห์ปัจจัยภายในได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากร โครงสร้าง
 องค์กร การบริหารงานองค์กร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยภายนอก
 ได้แก่ สภาพพื้นที่ ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือของหน่วยงานภายนอก นโยบายของรัฐ

นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย
 ชุมชนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้ TOWS Matrix

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการและผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ และการสังเกตการณ์การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน และสภาพพื้นที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง โดยผลการศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไป

4.1.1 ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต

ที่ตั้งตำบลบ้านดงตั้งอยู่ในเขตอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดขอนแก่น ห่างจากที่ว่าการอำเภออุบลรัตน์ 2 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดขอนแก่น 52 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 96 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 60,000 ไร่

อาณาเขต มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลนาคำ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบ้านค้อ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลสระอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

4.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ของตำบลบ้านดงอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ระดับ 200-400 เมตร ความสูงจากพื้นที่ค่อยๆ เพิ่มขึ้นจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก โดยทางทิศตะวันตกเป็นภูเขา

ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำอุบลรัตน์ บริเวณต่ำสุดของพื้นที่อยู่ตามแนวขนานกับลำห้วยซึ่งจะไหลลงสู่แม่น้ำพอง ลักษณะภูมิประเทศแบ่งเป็น 3 บริเวณ คือ ภูเขาลูกคลื่นลอนตื้น ที่ราบสูง และที่ลุ่มลำห้วย ดังนี้

1) บริเวณภูเขา อยู่ทางทิศตะวันตกของพื้นที่ ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางมากกว่า 250 เมตร ขึ้นไปจนถึง 400 เมตร ภูเขาที่ว่่านี้เรียกว่า ภูเขาภูพานคำ ส่วนตอนบนลงสู่ตอนล่างของภูเขามีความลาดชันมาก ทำให้มีการชะล้างหน้าดินและการพังทลายของดิน ภูเขาภูพานคำนี้เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยต่างๆ เช่น ลำห้วยคุ่มมูม ลำห้วยทราย ลำห้วยคำปลาหลาย และลำห้วยคาน

2) บริเวณลูกคลื่นลอนตื้น จากแผนที่ภูมิประเทศของตำบลบ้านดง จะเห็นได้ว่าเป็นภูมิประเทศของตำบลที่เป็นที่ราบลุ่มสลับกับลูกคลื่นลอนตื้น ซึ่งลูกคลื่นลอนตื้นนี้พาดผ่านจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือมาทางทิศใต้ของตำบล มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 150-200 เมตร อยู่ถัดจากบริเวณภูเขาเป็นลักษณะลูกคลื่นลอนตื้นสลับกับที่ราบหรือเป็นที่นาสลับไร่ บริเวณลูกคลื่นนี้เกษตรกรนิยมใช้เป็นพื้นที่ป่าไม้ธรรมชาติและมีการปลูกไม้เศรษฐกิจ เช่น ยูคาลิปตัส สักทอง ประดู่ยางพารา เป็นต้น ส่วนบริเวณตอนล่างส่วนที่เป็นลูกคลื่นเกษตรกรใช้ทำนา

3) บริเวณพื้นที่ลุ่มริมลำห้วยอยู่บริเวณตามลำห้วยไหลผ่าน มี 2 บริเวณ คือ บริเวณลำห้วยทราย บริเวณนี้อยู่ระหว่างเขตบ้านหนองแต้ติดต่อกับเขตบ้านห้วยทราย มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ มีพื้นที่ลาดต่ำลงไปยังน้ำพองและบริเวณริมห้วยคุ่มมูมซึ่งมีเขตติดต่อระหว่างบ้านกุดเชียงมีกับบ้านหนองแต้

4.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูฝน โดยทั่วไปจะมีฝนตกเพียงเล็กน้อย แต่จะตกในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม

ฤดูหนาว อากาศหนาวจัดระหว่างเดือนธันวาคมถึงมีนาคม

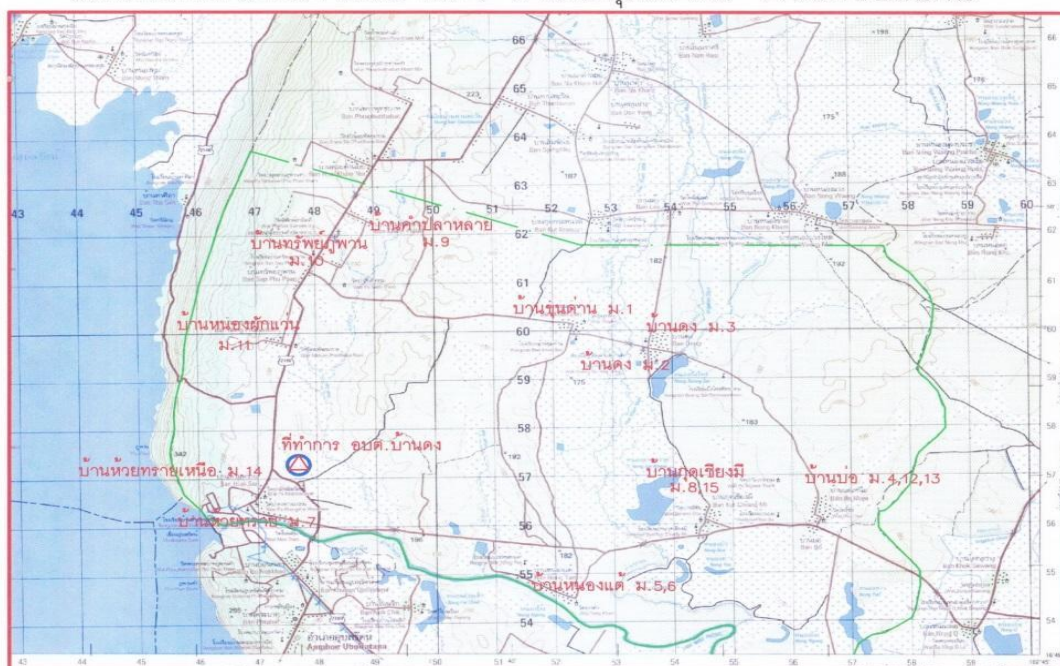
ฤดูร้อน อากาศร้อนอบอ้าว และจะแล้งมากช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม

4.1.4 ลักษณะของดิน

มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายแทบทุกแห่งในพื้นที่ เหมาะสมกับการทำไร่ทำนาและการเพาะปลูก

ที่ตั้งของตำบลบ้านดง ดังแสดงในภาพที่ 4.1

แผนที่โดยสังเขปตำบลบ้านดง อำเภอบุรณรัมย์ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 4.1 แผนที่ตำบลบ้านดง อำเภอบุรณรัมย์ จังหวัดขอนแก่น

4.1.5 ประชากร

ในพื้นที่ตำบลบ้านดงมีจำนวนประชากร 10,519 คน เป็นชาย 5,145 คน หญิง 5,374 คน จำนวนครัวเรือน 2,724 ครัวเรือน การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่ คือ อาชีพเกษตรกรรม อาชีพรับจ้างทั่วไป และรับราชการตามลำดับ (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง, 2563)

รายชื่อหมู่บ้านภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 รายชื่อหมู่บ้านภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่
1	บ้านขุนด่าน	1
2	บ้านดง	2
3	บ้านดง	3
4	บ้านบ่อ	4
5	บ้านหนองไต้	5
6	บ้านหนองไต้	6
7	บ้านห้วยทราย	7

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่
8	บ้านกุดเชียงมี	8
9	บ้านคำปลาหลาย	9
10	บ้านทรัพย์ภูพาน	10
11	บ้านหนองผักแว่น	11
12	บ้านบ่อเหนือ	12
13	บ้านบ่อกลาง	13
14	บ้านห้วยทรายเหนือ	14
15	บ้านกุดเชียงมี	15

4.1.6 โครงสร้างการบริหารงาน

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง โดยมีโครงสร้างการบริหารงานเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนราชการ และส่วนบริหารประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเลขานุการองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งส่วนราชการก็มีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงาน อบต. และพนักงานจ้างของ อบต.

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ประกอบด้วยหน่วยงานภายใน ดังนี้

สำนักปลัดองค์การส่วนตำบล มีหัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (นักบริหารงานทั่วไป ระดับต้น) เป็นผู้บังคับบัญชา โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับราชการทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลและราชการที่ไม่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการใดในองค์การบริหารส่วนตำบลโดยเฉพาะ รวมทั้งกำกับและเร่งรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยงานภายใน ดังนี้

- 1) งานบริหารงานทั่วไป
- 2) งานนโยบายและแผน
- 3) งานกฎหมายและคดี
- 4) งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 5) งานสวัสดิการและพัฒนาชุมชน

กองคลัง มีผู้อำนวยการกองคลัง (นักบริหารงานการคลัง ระดับต้น) เป็นผู้บังคับบัญชา โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานการจ่าย การรับ การนำส่งเงิน การเก็บรักษาเงิน และเอกสารทางการเงิน การตรวจสอบใบสำคัญ ฎีกา งานเกี่ยวกับเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน เงินบำเหน็จ

บำนาญ เงินอื่นๆ งานเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณฐานะทางการเงิน การจัดสรรเงินต่างๆ การจัดทำบัญชีทุกประเภท ทะเบียนคุมเงินรายได้และรายจ่ายต่างๆ การควบคุมการเบิกจ่าย งานทางบทสอง ประจำเดือน ประจำปี งานเกี่ยวกับการพัสดุดงค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยงานภายใน ดังนี้

- 1) งานการเงิน
- 2) งานจัดเก็บและพัฒนารายได้
- 3) งานทะเบียนทรัพย์สินและวัสดุ

กองช่าง มีผู้อำนวยการกองช่าง (นักบริหารงานช่าง ระดับต้น) เป็นผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการสำรวจ ออกแบบ การจัดทำข้อมูลทางด้านวิศวกรรม การจัดเก็บและทดสอบคุณภาพวัสดุ งานออกแบบและเขียนแบบ การตรวจสอบการก่อสร้าง งานการควบคุมอาคารตามระเบียบกฎหมาย งานแผนการปฏิบัติงานการก่อสร้างและซ่อมบำรุง การควบคุมการก่อสร้างและซ่อมบำรุง งานแผนงานด้านวิศวกรรม เครื่องจักรกล การรวบรวมประวัติติดตาม ควบคุมปฏิบัติงาน เครื่องจักรกล การควบคุม การบำรุงรักษาเครื่องจักรกลและยานพาหนะงานเกี่ยวกับแผนงาน ควบคุม เก็บรักษา การเบิกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์ อะไหล่ น้ำมันเชื้อเพลิง ประกอบด้วยงานภายใน ดังนี้

- 1) งานก่อสร้าง
- 2) งานออกแบบและควบคุมอาคาร
- 3) งานประสานสาธารณูปโภคและผังเมือง

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (นักบริหารงานศึกษา ระดับต้น) เป็นผู้บังคับบัญชา มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาและพัฒนาการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบการศึกษา การศึกษานอกระบบการศึกษา และการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยงานภายใน ดังนี้

- 1) งานบริหารการศึกษา
- 2) งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หน่วยตรวจสอบภายใน มีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (นักบริหารงานท้องถิ่นระดับกลาง) เป็นผู้บังคับบัญชา โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการตรวจสอบบัญชี เอกสารการเบิกจ่าย เอกสารการรับเงินทุกประเภท ตรวจสอบการเก็บรักษาหลักฐานการบัญชี งานตรวจสอบพัสดุและการเก็บรักษา งานตรวจสอบทรัพย์สินและการทำประโยชน์จากทรัพย์สินองค์การบริหารส่วนตำบล

วิสัยทัศน์

“ชุมชนน่าอยู่ ประชาคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี คนมีคุณภาพและการบริหารจัดการที่ดี แบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน”

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ไว้ 7 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพในสังคมอาเซียน
- 2) การแก้ไขปัญหาความยากจน
- 3) การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่
- 4) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนการค้าและการลงทุน
- 5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 6) การพัฒนาการท่องเที่ยว
- 7) การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี

4.2 การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย รวมทั้งสภาพปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายก่อนที่จะมีการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างจริงจัง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.2.1 สภาพปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย โดยพบว่าขยะมูลฝอยในครัวเรือนมีปริมาณมาก ประชาชนไม่มีการคัดแยกขยะก่อนที่จะทิ้งขยะทุกประเภทลงในถังขยะใบเดียวซึ่งทำให้ถังขยะมีขยะล้นออกมา รวมไปถึงการทิ้งขยะอันตราย เช่น หลอดไฟ กระป๋องสเปรย์ เป็นต้น ลงในถังขยะสำหรับทิ้งขยะมูลฝอย รวมถึงการที่ประชาชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่มีการทิ้งขยะตามถนนหนทาง ทำให้มีขยะเกลื่อนกลาดอยู่ตามข้างถนนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีปัญหารถขนขยะของ อบต. อันมีการนำขยะมาทิ้งในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 6 กล่าวว่า

“ปัญหาการทิ้งขยะตามที่สาธารณะเกลื่อนกลาด ปริมาณขยะมูลฝอยมีเยอะมาก ขยะก็ปะปนกันไปหมด ทำให้รถเก็บขยะของ อบต. ต้องเข้ามาเก็บขยะ 2 เที่ยวถึงจะหมด”

ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนหมู่ 12 ที่กล่าวว่า

“มีขยะถุงพลาสติก ขยะมูลฝอยปะปนกันไปหมด เมื่อก่อนเผาขยะเองของบ้านใครบ้านมันก็จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีควันเหม็นขึ้น”

นอกจากปัญหาการไม่คัดแยกขยะแล้วยังพบว่ามีปัญหาการนำขยะจากพื้นที่อื่นมาทิ้งในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง โดยผู้นำชุมชนหมู่ที่ 2 ได้กล่าวว่า

“ปัญหาสถานที่ทิ้งขยะ เมื่อก่อนที่มาทิ้งในพื้นที่ของตำบลบ้านดง ที่บ้านห้วยทราย หากมีเฉพาะตำบลบ้านดงก็จะไม่ค่อยมีปัญหา แต่มีตำบลอื่นมาทิ้งด้วย ทำให้ขยะมีปริมาณมาก เกิดการหมักหมมส่งกลิ่นรบกวนประชาชนในพื้นที่”

จากการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงนั้นมีดังนี้ 1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ จากการขยายตัวของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง เป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยก็เพิ่มขึ้นตามอย่างรวดเร็ว แต่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงไม่สามารถหาพื้นที่ในการจัดการขยะและขยะตกค้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงประชาชนยังขาดความตระหนักและความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายตั้งแต่ต้นทาง โดยประชาชนมองว่าเป็นการจัดการขยะเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง 2) ปัญหาการเก็บขนขยะมูลฝอย เนื่องจากพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีพื้นที่กว้าง ทำให้ใช้เวลาในการเก็บขนขยะมูลฝอยมาก เนื่องจากรถเก็บขนขยะมูลฝอยมีขนาดเล็ก บางครั้งไม่สามารถเก็บขนขยะได้ทัน ทำให้ขยะล้นถัง 3) ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยและขยะอันตราย โดยลักษณะพื้นที่สถานที่กำจัดขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง มีลักษณะเป็นที่ราบและมีระดับน้ำใต้ดินอยู่สูงทำให้เกิดปัญหาน้ำขังในบ่อขยะ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ขยะจะส่งกลิ่นเหม็น การกำจัดขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ไม่มีการแยกประเภทของขยะ นำมาทิ้งรวมกันที่สถานที่กำจัดขยะ ทำให้ขยะมีปริมาณมากและสิ้นเปลืองงบประมาณในการกำจัด

4.2.2 การจัดการขยะมูลฝอยและอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น แบ่งขยะเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) ขยะอินทรีย์ หมายถึง เศษผัก ผลไม้ เศษอาหารที่เหลือจากการรับประทาน เป็นต้น
- 2) ขยะรีไซเคิล หมายถึง ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น กระดาษ โลหะ ขวดพลาสติก เป็นต้น
- 3) ขยะทั่วไป หมายถึง ขยะย่อยสลายไม่ได้ ไม่เป็นพิษ และไม่คุ้มค่ากับการรีไซเคิล เช่น พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่สำเร็จรูป ถุงพลาสติก โฟมที่เปื้อนอาหาร

4) ขยะอันตราย หมายถึง ขยะที่มีพิษในตัวเองหรือภาชนะใส่สารพิษที่ทำให้พิษตกค้างอยู่ในสิ่งแวดล้อม และย้อนคืนสู่เรา เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ภาชนะใส่น้ำยาทำความสะอาดต่างๆ ภาชนะน้ำมันเบรกรถ กระป๋องสีทาบ้าน กระป๋องทินเนอร์ เป็นต้น

โดยมีการดำเนินการจัดการขยะแต่ละประเภทดังนี้

4.2.2.1 ขยะอินทรีย์

ในระดับครัวเรือนจะมีการคัดแยกขยะอินทรีย์จากเศษอาหาร โดยการนำเศษอาหารหมักในถังสำหรับทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้รดต้นไม้ ส่วนขยะที่เป็นเศษใบไม้ เศษกิ่งไม้จะมีการจัดทำเสวียนโดยการนำเอาไม้ไผ่หรือตาข่ายมาสานบริเวณโคนต้นไม้เพื่อใช้เป็นที่เก็บขยะจากเศษใบไม้ เศษกิ่งไม้ ดังแสดงในภาพที่ 4.2 นอกจากนี้ยังมีการทำเศษอาหารที่เหลือทิ้งจากในครัวเรือนมาทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้รดต้นไม้ และยังมีการเลี้ยงไส้เดือนดินในบ่อซีเมนต์เพื่อย่อยสลายขยะอินทรีย์

ภาพที่ 4.2 เสวียนสำหรับทิ้งเศษอาหาร เศษใบไม้

4.2.2.2 ขยะรีไซเคิล

ด้านการจัดการขยะรีไซเคิลพบว่า มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านดำเนินการคัดแยกขยะรีไซเคิลตั้งแต่ในครัวเรือน เช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้ว กระดาษ เศษเหล็ก เป็นต้น เพื่อนำมาขายให้ธนาคารขยะรีไซเคิล เพื่อมาปนกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ซึ่งจะมีกำหนดการออกรับซื้อขยะรีไซเคิลตามหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้งต่อ 1 หมู่บ้าน โดยจะผู้รับเหมาเข้ามารับซื้อขยะรีไซเคิลกับธนาคารขยะรีไซเคิล เพื่อนำไปคัดแยกและขายต่อไป โดยมีการจัดทำภาชนะสำหรับคัดแยกขยะรีไซเคิลให้กับประชาชนในชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 ภาชนะสำหรับคัดแยกขยะรีไซเคิล

4.2.2.3 ขยะทั่วไป

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีรถเพื่อเก็บรวบรวมขยะทั่วไปในพื้นที่ตำบลบ้านดงจำนวน 1 คัน ซึ่งจะเก็บรวบรวมขยะทั่วไปเวียนไปในแต่ละหมู่บ้าน (ภาพที่ 4.4 แสดงถังขยะสำหรับทิ้งขยะทั่วไป) เพื่อนำไปกำจัดที่สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลนครขอนแก่น ตั้งอยู่ที่ถนนมิตรภาพ (ขอนแก่น-อุดรธานี) กม.ที่ 17 บ้านคำบอน ตำบลโนนท่อน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะเพื่อแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานไฟฟ้า (ภาพที่ 4.5)

ภาพที่ 4.4 ถังขยะสำหรับทิ้งขยะทั่วไป

ภาพที่ 4.5 โรงไฟฟ้าพลังงานขยะ จังหวัดขอนแก่น

ที่มา: บริษัท อัลโลแอนซ์ คลีน เพาเวอร์ จำกัด (ออนไลน์)

4.2.2.4 ขยะอันตราย

ในแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลบ้านดง อำเภอบุธัน จังหวัดขอนแก่น จะมีจุดสำหรับรวบรวมขยะอันตรายของแต่ละหมู่บ้าน โดยให้ชาวบ้านที่มีขยะอันตรายในครัวเรือนของตนนำขยะอันตรายมาทิ้งในจุดที่กำหนดให้ (ภาพที่ 4.6) เมื่อมีปริมาณมาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงจะนำไปเก็บรวบรวมไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง และนำส่งให้กับทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และผู้รับเหมาเอกชนมารับขยะอันตราย เพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีต่อไป

ภาพที่ 4.6 ถังสำหรับคัดแยกขยะอันตราย

กระบวนการจัดการขยะแต่ละประเภทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ดังแสดงในภาพที่ 4.7

การจัดการขยะแต่ละประเภทของการบริการส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 4.7 การจัดการขยะแต่ละประเภทของการบริการส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

4.3 การวิเคราะห์การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบลบ้านดง แล้วนำมาวิเคราะห์การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ตามกรอบแนวคิดของ Balanced Scorecards ใน 4 มิติ มีผลการศึกษาดังนี้

4.3.1 มิติด้านประสิทธิผล

จากการศึกษาพบว่าการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในมิติด้านประสิทธิผลในเรื่องของแผนงาน/โครงการ เป้าหมายของแผนงาน/โครงการ และการบรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย โดยมีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

4.3.1.1 แผนงาน/โครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

จากแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2562) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ดังนี้

- 1) โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2561 มีงบประมาณ 300,000 บาท และปี พ.ศ. 2562 มีงบประมาณ 300,000 บาท
- 2) โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนในชุมชน ในการคัดแยกขยะที่ต้นทางภายในโรงเรียนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ซึ่งได้แก่ โรงเรียนบ้านขุนด่าน โรงเรียนบ้านดง โรงเรียนบึงไทรวิทยาคม โรงเรียนบ้านบ่อ โรงเรียนบ้านหนองแต้ โรงเรียนห้วยทรายศึกษา โรงเรียนบ้านกุดเชียงมี โรงเรียนทรัพย์ภูพาน คำปลาหลาย หนองผึกแวน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนเตรียมความพร้อมในการคัดแยกขยะที่ต้นทางเพื่อรองรับการจัดการขยะรูปแบบใหม่ ในปี พ.ศ. 2561 มีงบประมาณแต่ละโรงเรียน 50,000 บาท และปี พ.ศ. 2562 มีงบประมาณแต่ละโรงเรียน 50,000 บาท

นอกจากโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2562) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ยังมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ดังนี้

1) โครงการธนาคารขยะรีไซเคิลเพื่อฌาปนกิจ โดยโครงการนี้เป็นโครงการที่จัดตั้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง โดยก่อนเริ่มจัดทำโครงการ ได้มีการจัดประชุมประชาคมทั้ง 15 หมู่บ้าน เพื่อแจ้งให้ชุมชนทราบถึงปัญหาขยะที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม รับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหาที่พบในชุมชน และชี้แจงให้กับชุมชนทราบถึงจุดประสงค์ในการจัดทำโครงการธนาคารขยะเพื่อแก้ปัญหาด้านการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างเหมาะสมและยั่งยืน หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งคณะทำงานตามโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล จัดประชุมชี้แจงคณะทำงาน เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานธนาคารขยะรีไซเคิล ประชุมร่างและจัดทำระเบียบธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านดง ว่าด้วยสวัสดิการของธนาคารขยะรีไซเคิล ขั้นตอนการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิล โดยมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อชี้แจงกิจกรรมรวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ ประเภทของมูลฝอยขยะ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล กิจกรรมออกรับซื้อขยะรีไซเคิลตามหมู่บ้าน โดยจะออกรับซื้อขยะรีไซเคิลหมู่บ้านละ 1 ครั้งต่อเดือน การติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมตามโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ประเมินจากจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการจำแนกตามคุณสมบัติของสมาชิก ปริมาณขยะรีไซเคิลที่รับซื้อจากสมาชิก จำนวนเงินทุนที่รับซื้อและเงินที่เกิดจากการขายให้ร้านรับซื้อของเก่าหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกทราบผลการดำเนินงาน และสิทธิประโยชน์ของสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านดงเป็นระยะๆ ซึ่งจะเป็นการชักชวนสมาชิกที่เหลือให้เข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น

2) โครงการบริหารจัดการขยะอันตรายเพื่อการป้องกันโรค เป็นโครงการที่จัดทำโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยมีการนำภาชนะสำหรับรองรับขยะอันตรายจัดวางตามชุมชน 1 จุดต่อ 1 ชุมชน

3) โครงการหมู่บ้านน่าอยู่ หน้าบ้านน่ามอง โดยมีการรณรงค์ให้แต่ละชุมชนมีการทำความสะอาด กำจัดขยะตามถนนหนทางในหมู่บ้าน

ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 12 ที่ได้กล่าวว่า

“ทาง อบต. ได้มีการรณรงค์ด้านการจัดการขยะ กำจัดวัชพืชตามถนนหนทาง โดยจะทำเดือนละครั้ง และมีการใช้เงินจากกำไรของกองทุนหมู่บ้านมาทำที่ทิ้งขยะรีไซเคิลเพื่อแจกจ่ายให้กับทุกครัวเรือน เนื่องจากงบประมาณของทาง อบต. ไม่เพียงพอ”

และสอดคล้องกับประชาชนคนที่ 2 ได้กล่าวว่า

“มีโครงการรับซื้อขยะประเภทขวดพลาสติก ลังกะลี ก่องกระดาศ แล้วก็ยังมีการส่งเสริมเรื่องการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์สำหรับขยะเปียก”

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงยังได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดขอนแก่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการขยะ โดยมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การบริหาร

จัดการขยะครบวงจร โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้ 1) เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรในการให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอยแก่ชุมชน สถานศึกษา เช่น การคัดแยกขยะ การนำขยะอินทรีย์ไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น 2) ส่งเสริมให้ประชาชน และชุมชนให้มีการคัดแยกขยะ เพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน 3) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักให้ประชาชน โดยศูนย์การเรียนรู้การบริหารจัดการขยะครบวงจรมีแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้ 1) มุมคิดแยกขยะแต่ละประเภท 2) การเลี้ยงไส้เดือนดินกำจัดขยะอินทรีย์ในวงบ่อซีเมนต์ 3) การทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพจากขยะอินทรีย์

4.3.1.2 เป้าหมายของแผน/โครงการ

จากแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2562) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป้าหมายของแผน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย มีดังนี้

1) โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะในชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยมีเป้าหมาย (ผลผลิตของโครงการ) คือ ทุกครัวเรือนในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงจำนวน 15 หมู่บ้าน ตัวชี้วัด (KPI) คือ จำนวนครัวเรือนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของพื้นที่ตำบลบ้านดง ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ มีการนำขยะมูลฝอยไปใช้ประโยชน์มากขึ้นและเหลือปริมาณขยะมูลฝอยนำไปกำจัดน้อยลง

2) โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนในชุมชน ในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง (โรงเรียนบ้านขุนด่าน โรงเรียนบ้านดง โรงเรียนบึงไทรวิทยาคม โรงเรียนบ้านบ่อ โรงเรียนบ้านหนองแต้ โรงเรียนห้วยทรายศึกษา โรงเรียนบ้านกุดเชียงมี โรงเรียนทรัพย์ภูพาน คำปลาหาลายหนองผักแว่น) เพื่อให้โรงเรียนเตรียมความพร้อมในการคัดแยกขยะที่ต้นทางเพื่อรองรับการจัดการขยะรูปแบบใหม่ โดยมีเป้าหมาย (ผลผลิตของโครงการ) คือ ปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดหลังจากการดำเนินโครงการลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ตัวชี้วัด (KPI) คือ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีกระบวนการคัดแยกขยะรีไซเคิล ขยะอินทรีย์ ขยะอันตราย และขยะทั่วไป อย่างน้อย 1 แห่ง ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ นักเรียนเกิดแนวคิดที่ดีต่อการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.3.1.3 การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ

จากการศึกษาปริมาณขยะแต่ละประเภทขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ.2560 พ.ศ.2561 และ พ.ศ. 2562 ดังนี้

1) ขยะมูลฝอย

จากการศึกษาปริมาณขยะมูลฝอย พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 มีปริมาณขยะมูลฝอยรวม 745 ตันต่อปี เฉลี่ย 62.08 ตันต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยรวม 607.16 ตันต่อปี เฉลี่ย 50.60 ตันต่อเดือน และในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณขยะมูลฝอยรวม 586.21 ตันต่อปี เฉลี่ย 48.85 ตันต่อเดือน ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 ปริมาณขยะมูลฝอยลดลงจากปี พ.ศ. 2560 จำนวน 158.79 ตัน ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ปริมาณขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

เดือน	ปริมาณขยะมูลฝอย (ตัน)		
	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562
มกราคม	66.00	59.00	54.65
กุมภาพันธ์	60.00	58.00	38.59
มีนาคม	65.00	55.00	45.56
เมษายน	63.00	26.13	55.15
พฤษภาคม	59.00	56.50	57.82
มิถุนายน	58.00	53.49	48.44
กรกฎาคม	62.00	49.27	47.22
สิงหาคม	64.00	59.00	53.54
กันยายน	57.00	55.00	53.42
ตุลาคม	65.00	51.62	51.79
พฤศจิกายน	60.00	43.29	42.05
ธันวาคม	66.00	40.86	37.98
เฉลี่ย	62.08	50.60	48.85
รวม	745.00	607.16	586.21

2) ขยะอินทรีย์

จากการศึกษาปริมาณขยะอินทรีย์ พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 มีปริมาณขยะอินทรีย์รวม 508 ตันต่อปี เฉลี่ย 42.37 ตันต่อเดือน พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะอินทรีย์รวม 390 ตันต่อปี เฉลี่ย 32.50 ตันต่อเดือน และในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณขยะอินทรีย์ปริมาณรวม 234 ตันต่อปี

เฉลี่ย 19.50 ต้นต่อเดือน ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 ปริมาณขยะอินทรีย์ลดลงจากปี พ.ศ. 2560 จำนวน 274 ต้น ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ปริมาณขยะอินทรีย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

ปริมาณขยะอินทรีย์ (ต้น)			
เดือน	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562
มกราคม	42	40	30
กุมภาพันธ์	45	38	10
มีนาคม	44	35	10
เมษายน	43	40	10
พฤษภาคม	42	30	15
มิถุนายน	41	20	40
กรกฎาคม	42	10	10
สิงหาคม	41	15	9
กันยายน	42	30	10
ตุลาคม	44	42	30
พฤศจิกายน	42	45	30
ธันวาคม	40	45	30
เฉลี่ย	42.37	32.50	19.50
รวม	508	390	234

3) ปริมาณขยะรีไซเคิล

จากการศึกษาปริมาณขยะรีไซเคิล พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 มีปริมาณขยะรีไซเคิลรวม 96.98 ต้น เฉลี่ย 8.08 ต้นต่อเดือน พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะรีไซเคิลรวม 212.82 ต้น เฉลี่ย 17.74 ต้นต่อเดือน และในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณขยะรีไซเคิลรวม 219.86 ต้น เฉลี่ย 18.32 ต้นต่อเดือน ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 ปริมาณขยะรีไซเคิลเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2560 จำนวน 122.88 ต้น ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ปริมาณขยะรีไซเคิลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

ปริมาณขยะรีไซเคิล (ตัน)			
เดือน	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562
มกราคม	0.00	20.05	17.46
กุมภาพันธ์	2.74	12.43	17.57
มีนาคม	9.65	23.02	21.62
เมษายน	2.09	18.50	5.75
พฤษภาคม	9.01	18.22	30.65
มิถุนายน	8.05	15.27	40.13
กรกฎาคม	6.35	20.24	0.00
สิงหาคม	12.26	19.33	22.16
กันยายน	8.01	9.69	13.79
ตุลาคม	15.57	22.16	20.88
พฤศจิกายน	10.69	21.02	15.00
ธันวาคม	12.57	12.91	14.84
เฉลี่ย	8.08	17.74	18.32
รวม	96.98	212.82	219.86

4) ปริมาณขยะอันตราย

จากการศึกษาปริมาณขยะอันตราย พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 มีปริมาณขยะอันตรายรวม 0.21 ตัน เฉลี่ย 0.02 ตันต่อเดือน พ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะอันตรายรวม 0.91 ตัน เฉลี่ย 0.08 ตันต่อเดือน และในปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณขยะอันตรายรวม 0.34 ตัน เฉลี่ย 0.03 ตันต่อเดือน ซึ่งในปี พ.ศ. 2562 ปริมาณขยะอันตรายเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2560 จำนวน 0.13 ตัน ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ปริมาณขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

ปริมาณขยะอันตราย (ตัน)			
เดือน	ปี 2560	ปี 2561	ปี 2562
มกราคม	0.00	0.00	0.00
กุมภาพันธ์	0.00	0.00	0.00
มีนาคม	0.00	0.00	0.07
เมษายน	0.00	0.15	0.07
พฤษภาคม	0.00	0.00	0.00
มิถุนายน	0.00	0.15	0.00
กรกฎาคม	0.00	0.00	0.09
สิงหาคม	0.00	0.00	0.05
กันยายน	0.00	0.15	0.06
ตุลาคม	0.07	0.16	0.00
พฤศจิกายน	0.07	0.15	0.00
ธันวาคม	0.07	0.16	0.00
เฉลี่ย	0.02	0.08	0.03
รวม	0.21	0.91	0.34

4.3.2 มิติด้านบริหารจัดการ

4.3.2.1 รูปแบบความเหมาะสมของการดำเนินการ

ในการศึกษารูปแบบความเหมาะสมของการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ได้ศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

1) การลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

จากการดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลเพื่อมาปนกิจ โครงการบริหารจัดการขยะอันตรายเพื่อป้องกันโรค โครงการหมู่บ้านน่าอยู่ หน้าบ้านน่ามอง พบว่า ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายลดลง โดยชาวบ้านมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทำให้จากเดิมปริมาณขยะมูลฝอยมีปริมาณมาก ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการมาก มีปริมาณขยะมูลฝอยลดลง และเสียค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการลดลง

จากการสัมภาษณ์รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง คนที่ 1 ได้กล่าวว่า

“สามารถลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะได้ เมื่อก่อนมีการทิ้งขยะรวมทุกอย่างลงในถังขยะ แล้วจะมีรถเก็บขยะมาเก็บ ถังขยะก็ล้น ในปัจจุบันทาง อบต. ไม่ได้ซื้อถังขยะเพิ่มให้ชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านดูแลคัดแยกขยะในบ้านของตนเองเบื้องต้น แต่ขยะที่ไม่สามารถคัดแยกได้ก็จะมีรถขยะมาเก็บเหมือนเดิม ทำให้ปริมาณขยะก็ลดลงมามาก จากเมื่อก่อนรถเก็บขยะต้องเข้าแต่ละหมู่บ้านวันละ 2 เที่ยว ปัจจุบันเหลือแค่เที่ยวเดียว”

2) ค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะมูลฝอย

การจัดเก็บค่าธรรมเนียมด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเป็นหน้าที่ของกองคลัง โดยมีการเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บและขนขยะมูลฝอยครัวเรือนละ 10 บาทต่อเดือน ซึ่งจัดเก็บเป็นรายปี ปีละ 120 บาทต่อครัวเรือน

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 7 ได้กล่าวว่า

“ทาง อบต. มีการเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะ 10 บาทต่อเดือนต่อถัง แต่จะเก็บเป็นรายปี 120 บาทต่อปี ซึ่งค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะน้อยเกินไป เช่น ร้านค้าก็จะมีขยะเยอะก็เก็บถังละ 10 บาท เท่ากันกับบ้านเรือน จึงอยากให้เก็บค่าธรรมเนียมเพิ่ม เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ชาวบ้านช่วยกันคัดแยกขยะมากขึ้น ถ้าเก็บ 10 บาทชาวบ้านก็จะรู้สึกว่ามันไม่มีค่า”

4.3.2.2 ความเหมาะสมเพียงพอของบุคลากร

จากการศึกษาพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้มีการจัดสรรบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ดังนี้

1) สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวกับ งานบริหารงานทั่วไป งานนโยบายและแผน งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กฎหมายและคดี และงานสวัสดิการและสังคม

2) ส่วนงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวกับ งานสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม งานส่งเสริมสุขภาพและสาธารณสุข งานควบคุมโรค งานรักษาความสะอาด ซึ่งการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในท้องที่ก็เป็นหน้าที่หลักของส่วนงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข มาตรา 18 การเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 34/1 การเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในเขตพื้นที่ของส่วนราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น แต่รวมถึงองค์การบริหารส่วนส่วนจังหวัด

3) กองช่าง มีหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวกับ งานวิศวกรรม งานสถาปัตยกรรม งาน
ธุรการ งานสาธารณูปโภค งานสถานที่และไฟฟ้าสาธารณะ

4.3.2.3 การจัดสรรทรัพยากร

1) งบประมาณ

จากแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2562) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้าน
ดง อำเภอบุรินทร์ จังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าบริหารจัดการในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่ง
ปฏิกูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างจากการให้บริการเก็บขนในเขตองค์การ
บริหารส่วนตำบลบ้านดงหมดไป ในปี พ.ศ. 2561 มีงบประมาณ 400,000 บาท และปี พ.ศ. 2562 มี
งบประมาณ 700,000 บาท โดยมีการดำเนินการจ้างรถบรรทุกขนาด 5 ตัน 2 คัน เพื่อต่อสัปดาห์
จำนวน 1 คัน ซึ่งทำให้ขยะในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีปริมาณลดลง เพื่อคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้กล่าวว่า

“เมื่อก่อนมีงบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพ ซึ่งตอนนี้กองทุน
ของธนาคารขยะสามารถพึ่งพาตัวเองได้ แต่งบประมาณในการจ้างเจ้าหน้าที่ก็ยังเป็นงบประมาณของ
อบต. อยู่ ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการกำจัดขยะทั่วไปเป็นงบประมาณของ อบต. โดยในแต่ละเดือนจะ
จ่ายค่ากำจัดขยะทั่วไปประมาณเดือนละ 20,000 บาท และงบประมาณที่ใช้ในการกำจัดขยะอันตราย
เป็นงบประมาณจาก อบจ. ขอนแก่น ซึ่งทาง อบจ. จะมีหนังสือมาแจ้งทุกเดือนให้ท้องถิ่นรวบรวมขยะ
อันตรายส่งทาง อบจ. และทาง อบจ. ก็จะมีการนำส่งขยะอันตรายไปกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลัก
วิชาการ”

2) ยานพาหนะ อุปกรณ์ และสถานที่

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมียานพาหนะ อุปกรณ์ และสถานที่ที่ใช้
ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ดังนี้

- (1) รถเก็บขนขยะแบบปี๊บอัดเทท้าย ขนาดบรรจุ 2 ตัน จำนวน 2 คัน
- (2) รถบรรทุก 4 ล้อ จำนวน 1 คัน
- (3) ภาชนะสำหรับทิ้งขยะอันตราย 15 ชุด
- (4) สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย คือ โรงไฟฟ้าพลังงานขยะ ตั้งอยู่ในพื้นที่

หมู่บ้านคำบอน ตำบลโนนท่อน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

4.3.2.4 การประเมินผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะ
อันตรายในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีการ

ประเมินผลการดำเนินงานโดยมีการประชุมประจำเดือน รวมไปถึงการออกรับซื้อขยะรีไซเคิลตามชุมชนต่างๆ เดือนละ 1 จะมีการรับฟังปัญหาจากชาวบ้าน รวมไปถึงขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการที่จัดทำ เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังต่อไป

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 3 ได้กล่าวว่า

“คิดว่าในหมู่บ้านเราประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก ประมาณ 90% ชาวบ้านจะรักในการเก็บขยะไปขายให้กับทางธนาคารขยะรีไซเคิลมาก เนื่องจากชาวบ้านเขาเห็นสิ่งตอบแทนที่จะได้ บางครั้งก็มีการขโมยขยะของเพื่อนบ้านบ้าง ทำให้ขยะมูลฝอยที่ไม่สามารถขายได้มันลดลงเป็นอย่างมาก”

ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 6 ได้กล่าวว่า

“น่าจะประมาณ 80-90% เนื่องจากไม่ค่อยเห็นหลอดไฟ ขยะขวดพลาสติก อยู่ตามถนนและไม่เห็นชาวบ้านเผาขยะกันเองแล้ว”

4.3.3 มิติด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

4.3.3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง มีดังนี้

1) การจัดประชุมประชาคมในการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านดง ผู้นำชุมชน ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อรับทราบและเสนอแนวทาง รวมถึงข้อคิดเห็นในการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านดง โดยการจัดประชุมประชาคมทุกหมู่บ้านในพื้นที่ของตำบลบ้านดง ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่กล่าวว่า

“เริ่มต้นโครงการก็มีการประชุมผู้นำต่างๆ ผมคิดว่าต้องประชุมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ส.อบต. ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เจ้าอาวาสวัด ก็มาประชุมทำความเข้าใจ ให้เขารู้ว่าปัญหาขยะไม่ได้มีแค่ที่นี่ ซึ่งเป็นปัญหาทั่วโลก และพาผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานที่บ้านหัวถนน แต่หมู่บ้านหัวถนนก็ไม่ได้ทำโครงการทั้งหมู่บ้าน แต่จะเน้นไปที่ทำปุ๋ยจากเศษอาหาร และพามาดูบ่อขยะที่สำหรับทิ้งขยะของเทศบาลนครขอนแก่น ที่บ้านคำบอน ซึ่งเป็นภูเขาขยะและได้ชี้ให้เห็นว่าถ้าบ้านดงไม่ทำก็จะเป็นเหมือนที่นี่ในอนาคต ท่านจะรออยู่หรือ ที่จะทำให้เราเจอสถานะแบบนี้ ผู้นำชุมชนก็เลยตกลงทำ MOU ทั้งหมด”

2) ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย เช่น โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โดยมีการคัดแยกขยะรีไซเคิลเพื่อนำมาขายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิล และมีการคัดแยกขยะอันตราย ถ่านไฟฉาย หลอดไฟ กระป๋องสี ไปทิ้ง

ในจุดสำหรับทั้งขยะอันตรายของแต่ละหมู่บ้าน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 12 โดยกล่าวว่า

“ช่วยกันแยกขยะในแต่ละครัวเรือน แยกขวด แยกกระป๋อง แล้วก็เอาไปขายให้กับธนาคารขยะ โดยทาง อบต. ออกมารับซื้อเดือนละ 1 ครั้ง ส่วนพวกขยะมีพิษ หลอดไฟ ก็เอาไปทิ้งตรงที่ อบต. จัดไว้ให้ ทำให้ในหมู่บ้านเป็นระเบียบมากขึ้นและเป็นสัดส่วนมากขึ้น เมื่อก่อนตามถังขยะหน้าบ้านจะมีขยะทุกอย่างปนกัน รถที่มากับขยะก็จะแยกกันเอง ปัจจุบันในถังขยะก็จะมีแต่ขยะมูลฝอยที่ขายไม่ได้”

ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 6 ได้กล่าวว่า

“ในช่วงเริ่มโครงการก็มีชาวบ้านมาสมัครเป็นสมาชิกกับธนาคารขยะจำนวนน้อย หลังจากนั้น ท่านนายก อบต. ก็ออกมาชี้แจงรายละเอียดให้กับชาวบ้านได้รับทราบ ประกอบกับชาวบ้านเห็นว่าธนาคารขยะสามารถทำได้จริง”

4.3.3.2 ความพึงพอใจของประชาชน

จากการสัมภาษณ์ความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนหมู่ที่ 12 ได้กล่าวว่า

“ประชาชนมีความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการขยะทั้งขยะมูลฝอย ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิลของทาง อบต. สังเกตได้จากการให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะรีไซเคิลออกจากขยะมูลฝอย และชาวบ้านก็พากันนำขยะรีไซเคิลมาขายให้กับทาง อบต. ส่วนขยะอันตรายจากเมื่อก่อนก็จะพากันทิ้งหลอดไฟในถังขยะมูลฝอยเลย ปัจจุบันก็พากันเอาไปทิ้งในภาชนะสำหรับทั้งขยะอันตรายที่ทาง อบต. จัดหามาให้”

และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1 ที่กล่าวว่า

“ประชาชนพึงพอใจเป็นอย่างมาก ซึ่งประชาชนไม่ได้คิดว่าการคัดแยกขยะเพื่อนำไปขายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิลเป็นเรื่องยุ่งยาก ส่วนปัจจัยที่ทำให้ประชาชนพึงพอใจก็คือทาง อบต. มีการดำเนินโครงการ 100% ไม่ได้มีการหลอกชาวบ้าน เงินที่นำมาจ่ายมอบก็มีมีการจ่ายจริงให้กับทุกรายที่เป็นสมาชิกและเข้าเงื่อนไขแล้ว”

4.3.4 มิติด้านการเรียนรู้และพัฒนา

4.3.4.1 การพัฒนาบุคลากร

จากการศึกษาด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า ในระยะก่อนเริ่มดำเนินโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายได้มีการจัดศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ ที่มีการจัดการขยะที่ประสบความสำเร็จ โดยพาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการจัดการขยะ ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน เข้าร่วมศึกษาดูงาน และในระหว่างการดำเนินโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงก็มีชุมชนต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นได้รับเกียรติบัตรจากจังหวัดขอนแก่น ในการผลักดันให้เกิดการจัดตั้งชุมชนต้นแบบการจัดการขยะต้นทางตามแนวแผนปณิกิจสงเคราะห์สนับสนุนจังหวัดสะอาด และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานร่วมขยายผลสู่ชุมชนอื่น จากการที่มีชุมชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาดูงานนั้นจะมีการเสนอปัญหาด้านการจัดการขยะให้กับทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้รับทราบและหาแนวทางแก้ไขต่อไป

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้กล่าวว่า

“ส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อยมีพื้นที่สำหรับให้ดูงาน เนื่องจากทาง อบต. บ้านดงก็เป็นพื้นที่สำหรับศึกษาดูงานของชุมชนอื่นๆ ซึ่งแต่ละครั้งที่มีชุมชนอื่นมาศึกษาดูงาน เขาจะเสนอปัญหาที่พบเจอให้กับเรา และทางเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานก็จะสรุปปัญหา ถ้าเป็นปัญหาที่แก้ไขแล้วก็ไม่ใช่เป็นไร แต่ถ้าเป็นปัญหาใหม่ๆ ก็จะมาปรึกษาหารือกันอีกครั้งว่าจะแก้ไขปัญหานี้อย่างไร ยกตัวอย่างปัญหาน้ำมันพิช ที่มีชุมชนเข้ามาศึกษาดูงานและได้เสนอให้มีการจัดการขยะน้ำมันพิชใช้แล้ว”

4.3.4.2 การพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน

การพัฒนาระบบการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง พบว่า มีการปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงานในการรับซื้อขยะรีไซเคิลของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลให้รวดเร็วขึ้นโดยการใช้ระบบหยิบบัตรคิว และปัญหาการขนถ่ายขยะรีไซเคิล นอกจากนี้ทาง อบต. ยังได้มีการจัดทำภาชนะสำหรับทิ้งขยะอันตรายให้กับชาวบ้าน โดยกำหนดจุดทิ้งขยะอันตรายหมู่บ้านละ 1 จุด

จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยนักวิชาการสุขาภิบาลได้กล่าวว่า

“ในระยะแรกที่มีการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โดยทาง อบต. ได้มีการออกไปรับซื้อขยะรีไซเคิลในแต่ละหมู่บ้าน พบว่า มีปัญหาในการจัดการ เช่น ปัญหาบุคลากรมีไม่เพียงพอ ทำให้ชาวบ้านที่นำขยะรีไซเคิลมาขายรอนาน ปัญหาการขนถ่ายขยะรีไซเคิลที่รับซื้อจากชาวบ้านมายัง อบต. เป็นต้น หลังจากที่เกิดปัญหาทางผู้รับผิดชอบโครงการก็มีการแก้ไขปัญหาโดยการใช้ระบบหยิบบัตรคิว ซึ่งใครมาก่อนก็จะหยิบบัตรคิวแล้วลงชื่อไว้ และสามารถกลับบ้านไปทำธุระอย่างอื่นต่อได้ โดยทางเจ้าหน้าที่จะลงในสมุดบัญชีของธนาคารไว้ให้ชาวบ้าน และปัญหาการขนถ่ายขยะรีไซเคิลที่รับซื้อจากชาวบ้านมายัง อบต. โดยมีแจ้งให้ทางผู้รับเหมาที่จะมารับซื้อขยะรีไซเคิลต่อจากธนาคารขยะรีไซเคิลนั้นให้ไปรอรับซื้อที่จุดรับซื้อจากชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านในวันและเวลา

เดียวกับทางธนาคารไรเซิลออกมารับซื้อกับชาวบ้าน ซึ่งจะไม่เสียเวลาขนถ่ายขยะไรเซิลกลับมาพักไว้ที่ อบต.”

4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภาคการเมืองได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง และรองนายก อบต. ภาคราชการได้แก่ ปลัด อบต. รองปลัด อบต. นักจัดการงานทั่วไป และผู้ช่วยนักวิชาการสุขาภิบาล ภาคผู้นำชุมชนและประชาชน สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ในการพิจารณา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน

4.4.1.1 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภาคการเมือง

พบว่า ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนที่สำคัญคือ ผู้บริหารต้องมีความตระหนักถึงปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย รวมไปถึงการให้ความสำคัญในนโยบาย แผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ มีโครงสร้างองค์กร ผู้รับผิดชอบตามแผนงาน/โครงการที่ชัดเจน โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้กล่าวว่า

“การทำให้ชาวบ้านรู้ว่าขยะเกิดขึ้นเพราะใคร ทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักมีวินัยในตัวเอง มีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ มีความตระหนักถึงการจัดการขยะ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ทำห้การจัดการขยะของ อบต.บ้านดงประสบความสำเร็จคือ บุคลากรของเราทำหน้าที่ของตัวเอง ไม่ใช่เพราะว่าเจ้าหน้าที่ได้รับค่าจ้าง แต่เพราะเจ้าหน้าที่เป็นคนในท้องถิ่น ถ้าเขาทำตรงนี้สำเร็จเขาก็ได้รับประโยชน์ด้วย พ่อ แม่ พี่ น้องของเขาที่ได้รับประโยชน์ด้วย”

รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 1 ได้กล่าวว่า

“ผู้บริหารของ อบต. ท่านมีความตระหนักถึงปัญหาเรื่องขยะ รวมไปถึงมีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะแก้ปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นให้ลดลงเหลือน้อยที่สุด โดยให้ชาวบ้านได้รับรู้ถึงปัญหานี้เมื่อชาวบ้านได้รับรู้ และตระหนักถึงปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นก็จะให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา”

รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2 ได้กล่าวว่า

“ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน บุคลากรที่ดำเนินงานต้องปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส น่าเชื่อถือ สร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในชุมชน”

ส่วนปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบด้านลบต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน คือ งบประมาณยังมีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน และบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมยังมีไม่เพียงพอ โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้กล่าวว่า

“งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการด้านการจัดการขยะ ยังมีไม่เพียงพอ แต่ก็จะมีงบประมาณที่ได้จากการดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลของ อบต. บ้านดงมาช่วยสนับสนุนในการดำเนินงานบ้าง”

4.4.1.2 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภาคราชการ

พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนที่สำคัญ คือ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการจัดการขยะในชุมชน บุคลากรต้องมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดการขยะในชุมชน การดำเนินงานตามแผน/โครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีโครงสร้างองค์กรและผู้รับผิดชอบโครงการที่ชัดเจน รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์ของโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายให้ทั่วถึง โดยปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลได้กล่าวว่า

“เริ่มจากผู้บริหารของเราเองมีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาหนี้ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายร่วมกันคืออยากให้ขยะในชุมชนของเราเหลือน้อยที่สุด นอกจากนี้เรายังมีบุคลากรที่รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความรู้ความสามารถ แต่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมของ อบต. ก็ยังมีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานเท่าที่ควร”

รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลได้กล่าวว่า

“ในการจัดตั้งโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านดงมีการจัดตั้งคณะกรรมการการดำเนินโครงการ ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในโครงการ ยังมีการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่อง ก็ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการคัดแยกขยะ”

นักจัดการงานทั่วไปได้กล่าวว่า

“เนื่องจาก อบต. ของเรามีผู้รับผิดชอบโครงการที่ชัดเจนทำให้การดำเนินโครงการจัดการขยะต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็ร่วมด้วยช่วยกัน เลยทำให้โครงการของ อบต.เราประสบความสำเร็จ”

ผู้ช่วยนักวิชาการสุขาภิบาลได้กล่าวว่า

“ปัจจัยที่ทำให้การจัดการขยะใน อบต.บ้านดงสำเร็จ คือ 1) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดการขยะ 2) การคืนข้อมูลให้กับชุมชน/ประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยการ

ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง การจัดทำประชาคมในทุกชุมชนก่อนการทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล 3) การสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน 4) ประชาชนมีความตระหนักถึงปัญหา รับรู้ถึงความเป็นส่วนหนึ่งของแก้ปัญหา 5) การประชุมโครงการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดประชุมตามชุมชนต่างๆ ในทุกชุมชนเพื่อรับรู้ถึงปัญหาในระหว่างการทำงาน เพื่อที่จะหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมกัน 6) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล กำหนดนโยบายที่ชัดเจน”

4.4.1.3 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภาคผู้นำชุมชน/ประชาชน

จากการสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ อบต.บ้านดง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนด้านบวก คือ ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่องและมีรูปแบบการประชาสัมพันธ์โครงการที่หลากหลาย เช่น ผู้ใหญ่บ้านมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายประจำหมู่บ้านเพื่อกระตุ้นประชาชนให้เกิดความตื่นตัวและร่วมกันบริหารจัดการขยะในบ้านและในชุมชนของตนเอง การใช้แผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะแต่ละประเภทแก่ประชาชน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะแต่ละประเภท ใช้เพลงพื้นบ้านหรือฉญา ภาษิตอีสานในการเชิญชวนประชาชนเข้าร่วมโครงการด้านการจัดการขยะ เป็นต้น รวมไปถึงการเข้าถึงชุมชนของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะในชุมชน โดยผู้นำชุมชนหมู่ที่ 10 ได้กล่าวว่า

“อบต.บ้านดงมีการประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง มีการจัดประชุมตามหมู่บ้านต่างๆ ในทุกเดือนจะหมุนเวียนกันไป เพื่อให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านที่มีความสงสัย ไม่เข้าใจในกระบวนการจัดทำโครงการจัดการขยะได้ซักถามกับผู้บริหารของ อบต. ได้โดยตรง”

สอดคล้องกับผู้นำชุมชนหมู่ที่ 6 ได้กล่าวว่า

“ผู้นำ อบต. ท่านให้ความสำคัญในการจัดการขยะเป็นอย่างมาก ในช่วงเริ่มโครงการท่านจะออกมาชี้แจงให้กับประชาชนได้รับทราบด้วยตัวเอง และการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับทราบโดยการประกาศเสียงตามสาย การประชุมประจำเดือน ตามงานศพก็มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านคัดแยกขยะ”

สอดคล้องกับประชาชน คนที่ 7 ได้กล่าวว่า

“ในช่วงเข้าทางผู้นำชุมชนก็จะมีการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้านให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีการคัดแยกขยะ รวมถึงวันที่ทาง อบต. จะออกมารับซื้อขยะรีไซเคิล ผู้นำชุมชนจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านนำขยะรีไซเคิลของตนมาขายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิล”

ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 1 ได้กล่าวว่า

“ท่านนายก อบต. ท่านให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเรื่องขยะเป็นอย่างมาก ในช่วงแรกจะดำเนินโครงการจัดการขยะ ท่านได้พาผู้นำชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงานตามชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดขยะ เช่น หมู่บ้านหัวถนน ตำบลพระลับ จังหวัดขอนแก่น พอไปศึกษาดูงานเสร็จก็มาทำประชาคมในแต่ละหมู่บ้าน จึงได้มีการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต. บ้านดงขึ้นมา”

4.4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

4.4.2.1 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภาคการเมือง

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบด้านบวกหรือโอกาสต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน คือ นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้มีจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ความร่วมมือของผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้กล่าวว่า

“ตั้งแต่เริ่มทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลของ อบต.บ้านดง ยังไม่มีประกาศของ คสช. ซึ่งทาง อบต.บ้านดงก็ได้ดำเนินการมาแล้ว และหลังจากนั้นก็ยังมีหนังสือสั่งการมาว่าให้ทุกท้องถิ่นดำเนินโครงการเกี่ยวกับการกำจัดขยะ เราก็ยึดตัวนั้นเป็นหลักและรายงานผลทุกเดือน”

รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนที่ 2 ได้กล่าวว่า

“ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. ผู้บริหารสถานศึกษา ถ้ากลุ่มเหล่านี้ให้ความร่วมมือโครงการต่างๆ ก็จะสำเร็จ”

ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบด้านลบหรืออุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน คือ ประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการขยะเท่าที่ควร โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้กล่าวว่า

“มีประชากรแฝงเข้ามาประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งพวกเขาเหล่านี้จะมีความเข้าใจว่า ขยะกองไว้ตรงนี้เดี๋ยวก็มีคนมาเก็บเอง ซึ่งเราก็ต้องรับเข้าไปทำความเข้าใจกับกลุ่มคนเหล่านี้ให้รู้จักคัดแยกขยะ”

4.4.2.2 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภาคราชการ

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบด้านบวกหรือโอกาสต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน คือ ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดขอนแก่น สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 10 จังหวัดขอนแก่น กองทุนสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในการให้การสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณในการจัดทำโครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนในการเข้าร่วมโครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายที่จัดขึ้นโดยทางองค์การบริหารส่วนตำบล

เป็นอย่างดี ในช่วงแรกของการจัดทำโครงการอาจมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานได้มีการเข้าไปให้ข้อมูลและตอบข้อสงสัยจากทางประชาชน จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการจัดทำโครงการการจัดการขยะกับทางองค์การบริหารส่วนตำบล

4.4.2.3 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภาคผู้นำชุมชน/ประชาชน

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบด้านบวกหรือโอกาสต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน คือ ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน โดยผู้นำชุมชนหมู่ 3 ได้กล่าวว่า

“ความร่วมมือแรงร่วมใจของชาวบ้าน รวมถึงขั้นตอนการทำงานของธนาคารขยะดี ที่ทำงานอย่างโปร่งใสสามารถทำให้ชาวบ้านไว้วางใจได้ และทีมงานทั้งส่วนของ อบต. และของหมู่บ้านก็เข้มแข็ง”

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบด้านลบหรืออุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน คือ สภาพพื้นที่ในตำบลบ้านดงมีพื้นที่เป็นบ่อฝังกลบขยะของเทศบาลตำบลอื่น ในช่วงฤดูฝนประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงได้รับผลกระทบจากบ่อฝังกลบขยะส่งกลิ่นเหม็น นอกจากนี้สภาพพื้นที่ของตำบลบ้านดงยังเป็นพื้นที่ทางผ่านสำหรับเข้าอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นและทางผ่านยังไปจังหวัดหนองบัวลำภู ทำให้ตามบริเวณถนนมีขยะจากประชาชนที่สัญจรไปมา โดยผู้นำชุมชนหมู่ที่ 2 ได้กล่าวว่า

“ปัญหาสถานที่ทิ้งขยะที่มากที่สุดในพื้นที่ของตำบลบ้านดงที่บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 14 เนื่องจากมีหลายหน่วยงานนำขยะมาทิ้ง ขยะจึงมีปริมาณมากเกิดการหมักหมมและส่งกลิ่นรบกวนต่อประชาชนในพื้นที่”

ผู้นำชุมชนหมู่ที่ 6 ได้กล่าวว่า

“ตำบลบ้านดงตั้งอยู่ก่อนถึงตัวอำเภออุบลรัตน์ ชาวบ้านที่สัญจรไปมาซื้อของที่ตลาดในอำเภอก็ทิ้งขยะเกลื่อนกลาดตามถนนหนทาง”

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเป็นการประเมินจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ขององค์กร ซึ่งปัจจัยภายในที่นำมาวิเคราะห์ คือ ผู้บริหาร บุคลากร โครงสร้างองค์กร การบริหารงาน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน

ปัจจัย	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
--------	------------------------	-------------------------

ปัจจัย	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
ผู้บริหารและ บุคลากร	S1 ผู้บริหารมีความตระหนักถึงปัญหา การสร้างขยะที่เพิ่มปริมาณมากขึ้น S2 บุคลากรขององค์กรมีความรู้ ความ เข้าใจและให้ความสำคัญในการจัดการ ขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างจริงจัง และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับ ประชาชนได้	W1 บุคลากรระดับปฏิบัติงานยังไม่ เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน
โครงสร้าง องค์กรและการ บริหารงาน องค์กร	S3 การจัดโครงการขององค์กรหน้าที่ รับผิดชอบมีส่วนงานที่รับผิดชอบดูแล สิ่งแวดล้อมโดยตรง ทำให้ดำเนินงาน แผนงาน/โครงการได้อย่างรวดเร็ว และมี การจัดตั้งคณะกรรมการในการ ดำเนินงานในโครงการธนาคารขยะรี ไซเคิล อบต. บ้านดง ทำให้มีดำเนินงาน โครงการเป็นไปมีประสิทธิภาพ	
งบประมาณ		W2 งบประมาณที่จัดสรรให้กับ โครงการจัดการขยะมูลฝอย และขยะอันตรายยังไม่เพียงพอ
วัสดุอุปกรณ์	S4 รถเก็บขนขยะมูลฝอยของ อบต. มี จำนวน 2 คัน ซึ่งเพียงพอต่อการเก็บขน ขยะมูลฝอย และ อบต. มีการจัดทำถัง ขยะสำหรับคัดแยกขยะรีไซเคิลให้กับ ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีการคัด แยกขยะในครัวเรือน	
การ ประชาสัมพันธ์	S5 การประชาสัมพันธ์ของ อบต. มี ช่องทางที่หลากหลาย เช่น การประชุม ประจำเดือน การประชาสัมพันธ์เสียงตาม สายในแต่ละหมู่บ้าน การจัดทำประชาคม	

ปัจจัย	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	ในแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักในการคัดแยกขยะ และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง เป็นการประเมินโอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threats) ขององค์กร ซึ่งปัจจัยภายนอกที่นำมาวิเคราะห์ คือ สภาพพื้นที่ ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือของหน่วยงานภายนอก และนโยบายของรัฐ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

ปัจจัย	โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threats)
สภาพพื้นที่		T1 สภาพพื้นที่ของตำบล มีบางพื้นที่ที่เป็นบ่อสำหรับทิ้งขยะของเทศบาลตำบลอื่น T2 เนื่องจากตำบลบ้านดงเป็นทางผ่านก่อนเข้าอำเภออุบลรัตน์ และเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดหนองบัวลำภู ทำให้ประชาชนที่สัญจรไปมาทิ้งขยะตามบริเวณข้างถนน
ความร่วมมือของชุมชน	O1 ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการขยะอย่างมาก และเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับการคัดแยกขยะมูลฝอยและขยะอันตราย	T3 มีประชากรแฝงในพื้นที่ที่ยังไม่มีการคัดแยกขยะ T4 ประชากรในชุมชนบางส่วนที่ประกอบอาชีพค้าขายของเก่าต่อต้านโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เนื่องจากทำให้รายได้ลดลง

ปัจจัย	โอกาส (Opportunity)	อุปสรรค (Threats)
ความร่วมมือของ หน่วยงานภายนอก	O2 ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน ภายนอก ในการสนับสนุนองค์ความรู้ และงบประมาณในการจัดทำโครงการ การจัดการขยะมูลฝอยและขยะ อันตราย	
นโยบายของรัฐ	O3 นโยบายของรัฐบาลให้ ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอย และขยะอันตรายในชุมชน	

4.5 การวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ TOWS Matrix

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ได้นำปัจจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix โดยมีผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดย TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	
	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
จุดแข็ง (Strengths)	S1O3 เร่งดำเนินการกำจัดขยะ ตกค้างที่อยู่ในพื้นที่ โดยการคำนึงถึง การกำจัดขยะที่ถูกหลักวิชาการ S1O1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เร่งจัดทำแผนงาน/โครงการให้ ความรู้และสร้างความเข้าใจในการ จัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับ	S2T3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่ง ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการ จัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับ ประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ S5T2 ทำความเข้าใจกับประชาชนใน พื้นที่ตำบลข้างเคียง และติดป้าย ประชาสัมพันธ์ตามถนนเพื่อรณรงค์

	ประชาชนในพื้นที่	ไม่ให้มีการทิ้งขยะตามท้องถนน
จุดอ่อน (Weaknesses)	W1O1 จัดตั้งคณะทำงานด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชน	W2T4 เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบกิจการค้าของเก่าในพื้นที่เข้าร่วมประมูลการรับซื้อขยะรีไซเคิลจากธนาคารขยะรีไซเคิล

สรุปแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) แนวทางเชิงรุก (SO) ได้แก่

1.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งดำเนินการกำจัดขยะตกค้างที่อยู่ในพื้นที่ โดยการคำนึงถึงการกำจัดขยะที่ถูกต้องหลักวิชาการ

1.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งจัดทำแผนงาน/โครงการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชาชนในพื้นที่

2) แนวทางเชิงแก้ไข (WO) ได้แก่

2.1) จัดตั้งคณะทำงานด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชน

3) แนวทางเชิงป้องกัน (ST) ได้แก่

3.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่

3.2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ตำบลข้างเคียง และติดป้ายประชาสัมพันธ์ตามถนนเพื่อรณรงค์ไม่ให้มีการทิ้งขยะตามท้องถนน

4) แนวทางเชิงรับ (WT) ได้แก่

4.1) เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบกิจการค้าของเก่าในพื้นที่เข้าร่วมประมูลการรับซื้อขยะรีไซเคิลจากธนาคารขยะรีไซเคิล

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การประเมินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเพื่อ ศึกษาการจัดการและผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น สามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

5.1.1 สภาพพื้นที่ ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

จากการศึกษาเอกสาร ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและการสังเกตการณ์ พบว่า ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงไม่สามารถหาพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะมูลฝอยตกค้างได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ นอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความตระหนักในเรื่องการคัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือน มีการทิ้งขยะทุกประเภทลงในถังเดียวกัน ซึ่งประชาชนมองว่าการจัดการขยะเป็นหน้าที่ของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องนำไปกำจัด รวมไปถึงปัญหาการเก็บขนขยะมูลฝอยไม่ทันทำให้ขยะล้นถังตามหน้าบ้าน เนื่องจากพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีพื้นที่กว้าง ทำให้รถขนขยะมูลฝอยต้องใช้เวลาในการขนขยะเพื่อไปกำจัด และจากการที่ประชาชนไม่มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจึงทำให้มีปริมาณขยะมากขึ้น รถขนขยะต้องใช้เวลาหลายเที่ยว และปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีลักษณะเป็นที่ราบและมีระดับน้ำใต้ดินอยู่สูงทำให้เกิดปัญหาน้ำขังในบ่อขยะ และในช่วงฤดูฝนจะส่งกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงบริเวณดังกล่าว

5.1.2 การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

จากการศึกษาเอกสาร ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและการสังเกตการณ์ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน

5.1.2.1 มิติด้านประสิทธิผล

1) การบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงาน/โครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ได้มีแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ 2 โครงการ คือ โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะในชุมชน ซึ่งเป็นโครงการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนให้มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือนของตนเอง และโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนในชุมชน ในการคัดแยกขยะที่ต้นทางภายในโรงเรียน ซึ่งมีการดำเนินโครงการในทุกโรงเรียนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายในแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564) ที่ได้สนับสนุนและขยายผลให้มีการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่บ้านเรือน สถานศึกษา สถานประกอบการ รวมทั้งสถานบริการต่างๆ ทั้งในชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย สนับสนุนการเลือกใช้สินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมกลไกการคัดแยกและนำขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ให้มากที่สุด

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้มีการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต.บ้านดง ซึ่งการจัดทำโครงการนี้ประสบความสำเร็จในระดับมาก มีจำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการแต่ละชุมชนไม่ต่ำกว่า 70% ของครัวเรือนทั้งหมด โดยเป็นโครงการที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ซึ่งการจัดทำโครงการดังกล่าวทำให้ปัญหาขยะมูลฝอยล้นถังลดลงเหลือเพียงครึ่งถังและยังทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยที่นำไปกำจัดโดยการเผาเพื่อเป็นพลังงานไฟฟ้ามีปริมาณลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของจำลอง โพธิ์บุญ (2551) ซึ่งได้ศึกษาการจัดการขยะของเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี ซึ่งได้มีการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยได้ประสบความสำเร็จพอสมควร โดยมีการดำเนินโครงการจัดการขยะ พบว่า ถนนเทพกระษัตรีซึ่งเป็นถนนสายหลักมีจำนวนถังขยะลดลงจาก 74 ถังเหลือเพียง 4 ถัง และมีการทำปุ๋ยหมักจากขยะประเภทเศษอาหาร ผัก และผลไม้

นอกจากโครงการด้านการจัดการขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้จัดทำแล้ว ยังพบว่ามีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้การบริหารจัดการขยะครบวงจร ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาดู

งานสำหรับชุมชนอื่นๆ ซึ่งภายในศูนย์การเรียนรู้จะมีการให้ความรู้ในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง การเลี้ยงไส้เดือนดินเพื่อกำจัดขยะอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพจากขยะอินทรีย์ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ก็ได้รับความสนใจจากชุมชนต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานตลอดทั้งปี

5.1.2.2 มิติด้านบริหารจัดการ

1) ค่าธรรมเนียมและการลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้มีการเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย โดยมีการเก็บในอัตราครัวเรือนละ 10 บาทต่อเดือนตามบัญชีอัตราค่าธรรมเนียมต่อท้ายข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง เรื่องการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นอัตราที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพเศรษฐกิจของชุมชน สอดคล้องกับกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมการออกใบอนุญาต หนังสือรับรองการแจ้งและการให้บริการในการจัดการสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย พ.ศ. 2559 ข้อ 4 ที่ระบุว่า ค่าธรรมเนียมที่ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นตามมาตรา 20 (4) ในการกำหนดค่าธรรมเนียมการให้บริการของราชการส่วนท้องถิ่น หรือบุคคลอื่นที่ราชการส่วนท้องถิ่นมอบหมายให้ดำเนินการแทน ในการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ต้องไม่เกินอัตราค่าธรรมเนียมดังต่อไปนี้ (2) ค่าเก็บและขนมูลฝอยทั่วไป (ก) ค่าเก็บและขนมูลฝอยทั่วไปเป็นรายเดือน 1) กรณีที่มีปริมาณวันหนึ่งไม่เกิน 20 ลิตร เดือนละ 64 บาท

จากการดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต.บ้านดง สามารถทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยทั่วไปลดลงจากขยะมูลฝอยล้นถังตามหน้าบ้านลดเหลือเพียงครึ่งถัง ซึ่งทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยทั่วไปได้ ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยทั่วไปเฉลี่ยเดือนละ 20,000 บาท โดยมีการนำขยะมูลฝอยไปกำจัดโดยการเผาด้วยความร้อนสูงเพื่อผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า ซึ่งรับกำจัดโดยบริษัท อัลโลแอนซ์ คลีน เพาเวอร์ จำกัด

2) ความเหมาะสมเพียงพอของบุคลากร

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารโดยมีการจัดสรรบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย คือ ส่วนงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้รับผิดชอบหลัก และนอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายมีความรู้ความเข้าใจ สามารถให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติยังไม่เพียงพอต่อภาระงาน สอดคล้องกับหลักการบริหารของ Fayol (อ้างถึงใน ธงชัย สันติวงษ์ 2539, น. 49) ที่กล่าวไว้ว่า อำนาจหน้าที่เป็นสิทธิหรืออำนาจในการสั่งการในเรื่องนั้นๆ ส่วนความรับผิดชอบเป็นการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นตามตำแหน่ง

ต่างๆ ที่มีหน้าที่อยู่ การมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบกับสมาชิกในองค์การควรจะมีลักษณะ ควบคู่กัน ควรคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ

3) การจัดสรรทรัพยากร

งบประมาณด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหาร ส่วนตำบลบ้านดง ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีค่าใช้จ่ายในการ กำจัดขยะมูลฝอยเดือนละ 20,000 บาท ทำให้งบประมาณที่ถูกจัดสรรจากรัฐไม่เพียงพอ โดยในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2562 มีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อใช้สำหรับกำจัดขยะมูลฝอยตกค้าง ซึ่งทำให้ ขยะมูลฝอยทั่วไปตกค้างในพื้นที่ลดลง และมีงบประมาณสนับสนุนจากการดำเนินโครงการธนาคาร ขยะรีไซเคิล อบต. บ้านดง สอดคล้องกับการศึกษาของชัยวิชิต พลหลา (2559) ซึ่งได้ศึกษาแนว ทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการศึกษาพบว่า งบประมาณ ถูกจัดสรรไม่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องอาศัยรายได้จากการเก็บอัตราค่าธรรมเนียมในเขตพื้นที่ของตนเอง และพบว่าองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นยังมีปัญหาในการเก็บค่าธรรมเนียมบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่ ซึ่งไม่สามารถ จัดเก็บได้ครบทุกครัวเรือน ทำให้ต้องตั้งงบประมาณสมทบเพิ่มเติมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และสาเหตุของรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมไม่สอดคล้องกับรายจ่ายในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ชุมชน เนื่องจากการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมตามกฎหมายที่มียังไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในทุกมิติ ความกังวลใจต่อการต่อต้านในพื้นที่ทำให้เสียคะแนนนิยมจากประชาชน และศักยภาพในการเก็บ ค่าธรรมเนียมยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

4) การประเมินผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานตามแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะ อันตรายเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรม องค์การบริหาร ส่วนตำบลบ้านดงได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานจากการประชุมประจำเดือน โดยจะมีการ เปลี่ยนสถานที่ประชุมไปตามชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ และจากการรับซื้อขยะรีไซเคิลของโครงการ ธนาคารขยะรีไซเคิลตามชุมชนต่างๆ ทำให้ประชาชนที่พบปัญหาหรือข้อสงสัยจากการดำเนินงาน สามารถนำมาร้องเรียนกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของลักษมี เกตุสกุล (2558) ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านทุ่ง ศรี พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนบ้านทุ่งศรีมาจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนภายใน ชุมชน โดยมีการแบ่งหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วม รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาและเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ ร่วมกันโดยมีแผนพัฒนาชุมชนที่ชัดเจนในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ทุกกระบวนการจึงมีความ โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของอภิชาติ กองเงิน (2564) ซึ่งได้ศึกษา

การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลน้ำซุ่น อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยพบว่า การนำหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้ในกระบวนการวิจัย ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก และร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหา โดยขั้นตอนการวางแผน มีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ปัญหา โดยประชาชนได้มีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นสังเกตและเก็บข้อมูล และขั้นสะท้อนถอดบทเรียน

5.1.2.3 มิติด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1) การมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการจัดทำโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้จัดให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน โดยในระยะเริ่มโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลได้มีการจัดทำประชาคมในทุกหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงปัญหาการเพิ่มปริมาณของขยะ และร่วมกันหาทางออกของปัญหา ขั้นตอนการดำเนินโครงการหรือการทำกิจกรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือนของตนเอง โดยขยะมูลฝอยจะทิ้งในถังขยะเพื่อให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมารับไปกำจัด ขยะรีไซเคิลประชาชนจะนำมาขายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิล อบต. บ้านดงที่จะออกมารับซื้อตามหมู่บ้าน เดือนละ 1 ครั้ง และขยะอันตรายจะนำไปทิ้งในจุดสำหรับทิ้งขยะอันตราย และขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน โดยประชาชนสามารถร้องเรียนปัญหาหรือซักถามข้อสงสัยกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงที่ออกมารับซื้อขยะรีไซเคิลในแต่ละชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของสุริยะหาญพิชัย (2561) ซึ่งได้ศึกษาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลนารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชนในเทศบาลตำบลนารายณ์ โดยเน้นการพาประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะโดยขั้นตอนประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนโดยใช้การเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นคณะกรรมการจัดการขยะ ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนเข้าร่วมประชาคม รับทราบโครงการหรือกิจกรรมที่เทศบาลจะดำเนินการจัดการขยะ และร่วมเสนอแนวทางและข้อคิดเห็นในการจัดการขยะ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ประชาชนเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาล เช่น โครงการหน้าบ้านสวยหลังบ้านสวน หมู่บ้านปลอดถังขยะ โดยนำขยะจากบ้านเรือนที่รวบรวมได้ออกมาวางไว้หน้าบ้านของตน ตามเวลาที่เทศบาลนัดหมาย โครงการขยะแลกแต้ม โดยประชาชนนำขยะอันตรายมาให้กับทางเทศบาลเพื่อสะสมแลกสิ่งของที่เทศบาลจัดเตรียมไว้ 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าเยี่ยมชมการจัดการขยะของเทศบาลและที่หลุมฝังกลบของเทศบาล มีการประชาสัมพันธ์และแจ้งให้ประชาชนทราบในด้านงบประมาณและค่าใช้จ่าย ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ตรวจสอบการดำเนินการของเทศบาล

2) ความพึงพอใจของประชาชน

จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ประชาชนมีความพึงพอใจในการโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการขยะ โดยประชาชนจะมีการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้จัดขึ้น และจากการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต. บ้านดงพบว่าประชาชนสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น เนื่องจากประชาชนได้เล็งเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเป็นสมาชิกของธนาคารขยะรีไซเคิล ขั้นตอนการดำเนินงานของธนาคารขยะมีความโปร่งใส มีกฎระเบียบของธนาคารขยะที่ชัดเจน และประชาชนมีการนำขยะรีไซเคิลมาขายให้กับธนาคารขยะอยู่เสมอเพื่อรักษาความเป็นสมาชิกของธนาคาร สอดคล้องกับการศึกษาของชัชชัย รัตนพันธ์ และคณะ (2561) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการต่อเทศบาลตำบลแร่ อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร พบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในการบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยในแต่ละส่วนงานมีกระบวนการในการให้บริการกับประชาชนอย่างถูกต้อง ไม่ยุ่งยาก เข้าใจง่าย มีความรวดเร็วในการให้บริการ มีความน่าเชื่อถือ มีการวางแผน นโยบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนที่แท้จริง

5.1.2.4 มิติด้านการเรียนรู้และพัฒนา

ในด้านการพัฒนาบุคลากรพบว่าในระยะแรกก่อนการดำเนินโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างจริงจัง ได้จัดให้มีการพหุบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการขยะไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ ที่มีการจัดการขยะที่ประสบความสำเร็จ เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเพื่อนำมาปรับใช้ในพื้นที่และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงจัดศูนย์การเรียนรู้การบริหารขยะครบวงจร โดยมีชุมชนต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่และมีการเสนอข้อคิดเห็นหรือปัญหาที่พบในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงให้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ซึ่งจะมีการนำข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน สอดคล้องกับการศึกษาของกิตติ มีศิริ (2559) ที่ได้กล่าวว่า ชุมชนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านระหว่างชุมชนกับหน่วยงานวิจัยต่างๆ โดยหน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันทำให้สามารถรับรู้ความต้องการที่แท้จริงเพื่อให้เกิดการคิดร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นก้าวสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายชุมชน ทำให้เกิดพลังร่วม ซึ่งการดำเนินงานโดยชุมชนใดชุมชนหนึ่งอาจไม่เพียงพอต่อที่จะแก้ไขปัญหายขยะและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงต้องมีการรวมตัวกันของเครือข่ายหรือพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็ง ส่งผลให้การปฏิบัติกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เป็นไปอย่างมีพลัง

5.1.3 สรุปและอภิปรายผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน

5.1.3.1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย มีปัจจัยสำคัญคือ ผู้บริหารและบุคลากร โดยผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีความตระหนักถึงปัญหาด้านการจัดการขยะ สอดคล้องกับการศึกษาของกิตติ มีศิริ (2559) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน พบว่าผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ผู้นำจะทำหน้าที่หลายอย่างประกอบกัน จากความเคารพ ความไว้วางใจ ทำให้ผู้นำยังคงมีบทบาทในการดำเนินชีวิตและเป็นแบบอย่างของคนในชุมชน การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จเกิดจากผู้นำที่เข้มแข็งและเสียสละมุ่งมั่น ตั้งใจจริงจังในการทำงานให้กับชุมชน รวมไปถึงบุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการขยะ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนได้ มีการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการจัดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน โดยแบ่งโครงสร้างหน้าที่รับผิดชอบออกเป็นแต่ละส่วนงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพิริยา วัชรโรทัย (2556) พบว่า โครงสร้างการบริหารเทศบาลเป็นการแบ่งงานตามหน้าที่ มีการจัดสรรบุคลากรตามความเชี่ยวชาญ ซึ่งการประสานงานกันและแบ่งแยกหน้าที่ตามความชำนาญและเชี่ยวชาญทำให้การดำเนินงานของเทศบาลมีประสิทธิภาพ และมีการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่องและหลากหลายช่องทาง เช่น ผู้นำชุมชนประชาสัมพันธ์ตามหอกระจายข่าวสาร เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลประชาสัมพันธ์ในวันนี้ออกรับซื้อขยะรีไซเคิลตามชุมชนต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของปภาวริน นาจำปา (2557) ซึ่งได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ โดยพบว่าปัจจุบันเทศบาลตำบลคลองใหญ่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในการรณรงค์การลดภาวะโลกร้อน การลดปริมาณขยะให้กับประชาชนในชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการลดปริมาณขยะ อย่างไรก็ตามปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน คือ อบต. ยังขาดบุคลากรระดับปฏิบัติการ และงบประมาณที่ใช้ในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงที่ถูกจัดสรรจากส่วนกลางยังไม่เพียงพอ

5.1.3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายที่สำคัญ คือ นโยบายของรัฐบาลที่มีความต่อเนื่องและมุ่งเน้นด้านการจัดการขยะมูลฝอยตกค้าง สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564) ที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เห็นความสำคัญของปัญหาขยะ ได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหามูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติ และได้มติเห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและขยะเสียอันตรายโดยแนวคิดในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะเสียอันตราย ประกอบด้วย ลดการเกิดขยะมูลฝอยและขยะเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด การนำของเสียกลับมาใช้ซ้ำและใช้ประโยชน์ใหม่ รวมทั้งลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย นอกจากนี้ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกที่ให้การสนับสนุนองค์กร

ความรู้และงบประมาณที่ใช้ในการจัดโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการขยะมูลและขยะอันตรายในชุมชน และยังมีความร่วมมือของชุมชนทั้งจากผู้นำชุมชนที่ทำหน้าที่คอยประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการขยะให้กับประชาชนในชุมชนได้รับทราบ เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร รับเรื่องราวเรียนปัญหาด้านการจัดการขยะจากประชาชนในชุมชน และความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน โดยประชาชนให้ความร่วมมือในโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการขยะตั้งแต่ขั้นตอนการรับทราบปัญหาในชุมชน ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการจัดทำประชาคม ขั้นตอนการดำเนินโครงการ/กิจกรรม และขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับการศึกษาของสันชัย พรหมสิทธิ์ (2562) ซึ่งได้ศึกษาการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการประสานงานหน่วยงานอื่นของพื้นที่ขนาดใหญ่เทศบาลตำบลโนนดินแดงร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่เป็นแกนหลักในการช่วยขับเคลื่อนสนับสนุนโดยสำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดบุรีรัมย์ พื้นที่ขนาดกลาง มีสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเขต 12 หน่วยงานจากส่วนกลาง นายอำเภอเมือง สำนักงานพัฒนาชุมชน พื้นที่ขนาดเล็ก มีสำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดบุรีรัมย์ และยังได้รับความร่วมมือจากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเมืองบุรีรัมย์ พัฒนาชุมชนเมือง หน่วยงานต่างๆ ทั้งส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน

อย่างไรก็ตามยังมีประชากรแฝงที่เข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่ และไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการขยะ โดยประชาชนกลุ่มเหล่านี้จะมองว่าการจัดการขยะเป็นหน้าที่ของทางองค์การบริหารส่วนตำบลที่ต้องมีหน้าที่นำขยะไปกำจัด จึงไม่ให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือน

5.1.4 สรุปแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แนวทางที่เหมาะสม คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเร่งดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยตกค้างที่อยู่ภายในพื้นที่ โดยต้องคำนึงถึงการกำจัดขยะที่ถูกหลักวิชาการ เร่งจัดทำแผนงาน/โครงการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชาชนในพื้นที่ เร่งให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมถึงสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ตำบลข้างเคียงเรื่องการทิ้งขยะตามถนนหนทางและติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ไม่ให้มีการทิ้งขยะตามท้องถนน รวมไปถึงมีการจัดตั้งคณะทำงานด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชนเพื่อเพิ่มบุคลากรในการปฏิบัติงานในชุมชน โดยมีการส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดการขยะให้กับบุคลากรเหล่านี้ และเปิด

โอกาสให้ผู้ประกอบการค้าของเก่าในพื้นที่เข้าร่วมประมูลการรับซื้อขยะรีไซเคิลจากธนาคารขยะรีไซเคิล

จากการศึกษาการประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ โดยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะและขยะอันตรายชุมชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 สรุปผลการศึกษา

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการศึกษาเรื่อง การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

ผลจากแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนแล้วมีข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นดังนี้

- 1) ควรมีการรณรงค์ ส่งเสริมให้ประชาชน และเยาวชนในชุมชนให้มีความตระหนักในการลดปริมาณขยะ การนำกลับมาใช้ซ้ำ และการแปรรูปขยะ รวมถึงรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางให้มากยิ่งขึ้น และส่งเสริมให้ร้านค้าคงตให้ถุงพลาสติกในการซื้อสินค้าจำนวนน้อยขึ้น
- 2) มีการให้ความรู้กับประชาชนได้เข้าใจถึงหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายเพื่อให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในการจ่ายค่าธรรมเนียมในการเก็บขนขยะมูลฝอย

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรมีการจัดหางบประมาณเพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายทั้งจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน
- 2) มีการจัดทำระบบเก็บข้อมูลปริมาณขยะแต่ละประเภทจากแหล่งต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้แหล่งที่มีปริมาณขยะมากให้มีการคัดแยกขยะ นำกลับไปใช้ซ้ำ หรือแปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดเหลือน้อยที่สุด
- 3) ควรมีการพิจารณาอัตราค่าธรรมเนียมในการเก็บขนขยะมูลฝอยชุมชนกับค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน เนื่องจากการเก็บค่าธรรมเนียมในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอย
- 4) ควรมีโครงการที่ส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางให้มากขึ้น เช่น โครงการขยะแลกไข่แลกสิ่งของ โครงการถนนปลอดถังขยะ เป็นต้น

5.2.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

- 1) ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการด้านการจัดการขยะชุมชนของปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การ

ดำเนินโครงการ การประเมินผล และการแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

2) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายๆ หน่วยงาน เพื่อเปรียบเทียบจุดเด่น จุดด้อย และปัญหาในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่แนวทางที่เหมาะสมสำหรับชุมชนอื่นต่อไป

บรรณานุกรม

Aei, A. (2012). SWOT Analysis. Retrieved from

<http://adisonx.blogspot.com/2012/10/swot-analysis.html>.

กฎกระทรวงกระทรวงสาธารณสุข กำหนดค่าธรรมเนียมการออกใบอนุญาต หนังสือรับรองการแจ้งและการให้บริการในการจัดการสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยพ.ศ.2559,ราชกิจจานุเบกษา,133, 84 ก,(วันที่ 30 กันยายน 2559),26-32.

กรมควบคุมมลพิษ. (2548). คู่มือแนวทางและข้อกำหนดเบื้องต้น การลดและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย.

กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กรมควบคุมมลพิษ. (2551). คู่มือแนวทางการลด คัดแยก และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย สำหรับอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977)

กรมควบคุมมลพิษ. (2559). การบริหารจัดการขยะมูลฝอย. ปี 2559 – 2560. สืบค้นจาก

<http://www.pcd.go.th/download/file/waste/MindMap59-60.pdf>.

กรมควบคุมมลพิษ. (2559). แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564).

กรุงเทพฯ: แอคทีฟพริ้นท์.

กรมควบคุมมลพิษ. (2563). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย. สืบค้นจาก

<https://www.pcd.go.th/publication/14100/>.

กิตติ มีศิริ. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนเกตุไผเราะ 3,4,5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโท).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

จักรกริช กาญจนกิจ. (2556). การจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

จำลอง โพธิ์บุญ. (2551). องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 4(1), 27-65.

จำลอง โพธิ์บุญ. (2557). การประเมินด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.

ชัชชัย รัตนพันธ์ และคณะ.(2561). ความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลแร่ อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ชัยวิชิต พลหลา. (2559). แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- ดิษฐพล ใจซื่อ และคณะ. (2560). *สถานการณ์ขยะและการจัดการขยะที่ต้นทางในชุมชน อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม, 14(3), 38-46.*
- ทินกร ศรีลา. (2559). *การบริหารองค์การแบบสมดุลของเทศบาลตำบลน้ำแพร่พัฒนา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.*
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). *องค์การและการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.*
- ปภาวรินทร์ นาจำปา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอกองใหญ่ จังหวัดตราด. (สารนิพนธ์ปริญญาามมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.*
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย พ.ศ. 2560, *ราชกิจจานุเบกษา, 134, ตอนพิเศษ 267ง (1 พฤศจิกายน 2560), 2-8.*
- ปณณพัฒน์ ฤทธิ์เรืองเดช. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- พยอม วงศ์สารศรี. (2548). *องค์การและการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ครุสภา.*
- พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560, *ราชกิจจานุเบกษา, 134, 5ก (15 มกราคม 2560), 1-7.*
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, *ราชกิจจานุเบกษา, 109, 37 (4 เมษายน 2535), 1-43.*
- พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535, , *ราชกิจจานุเบกษา, 109, 38 (5 เมษายน 2535), 27-52.*
- พฤษพงษ์ วิสุทธิ์ดวงดุขดี. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- พสุ เดชะรินทร์. (2546). *Balance Scorecard รู้ลึกในการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- พัชรี สีโรรส และคณะ. (2546). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ.*
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (มปป). *องค์การและการบริหารองค์การ. นนทบุรี: โอเดซี พรินเตอร์.*
- พิเชษฐ วงศ์เกียรติ์จร. (2559). *แนวทางเพื่อการเรียนรู้ การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.*
- พริยา วัชรโรทัย. (2556). *การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- ไพบุลย์ แจ่มพงษ์, และ ศิวพันธ์ ชูอินทร์. (2560). *การจัดการขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลักษมี เกตุสกุล. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านทุ่งศรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

วรวิมล ดวงมาลา. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี*. (การค้นคว้าปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

วัฒนา พัฒนพงศ์. (2546). *BSC และ KPI เพื่อการเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แปซิฟิก.

วิชวรัช งามละม่อม. *ทฤษฎีการมีส่วนร่วม*. ปี 2559. สืบค้นจาก

http://learningofpublic.blogspot.com/2016/02/blog-post_79.html

วิเชียร วิทยอุดม. (2551). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนธการพิมพ์.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2555). *การบริหารจัดการและบริหารยุทธศาสตร์ของหน่วยงานของรัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.

ศิริรัตน์ ชุนทดคล้าย. (2558). *การบริหารจัดการองค์การตามทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สันชัย พรหมสิทธิ์. (2562). *การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 9(1), 67-81.

สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย. (2552). *การกำจัดขยะมูลฝอยแบบฝังกลบอย่างถูก*

สุขาภิบาล (Sanitary Landfill). สืบค้นจาก

http://infofile.pcd.go.th/waste/waste_sanitaryLandfill.pdf?CFID=1246611&CFTOKEN=39765367.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *รายงานวิจัยการติดตามผลการรณรงค์การให้การศึกษาและการมีส่วนร่วมแก่เด็กและเยาวชนให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการแก้ปัญหาขยะล้นเมืองและลดภาวะโลกร้อน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุภารัตน์ พุทธรักษา. (2549). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

- สุริยะ หาญพิชัย. (2561). การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลลำน้ำรายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. วารสารเทคโนโลยีสูรนารี, 12(1), 67-85.
- สุวิทย์ พญาประเสริฐ. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น,ขอนแก่น
- เสนาะ ดิยาว. (2544). หลักการบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง. (2563). สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง. สืบค้นจาก <https://bandonglocal.go.th/content-24.html>.
- อนิวัช แก้วจำนงค์. (2551). การจัดการเชิงกลยุทธ์. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- อภิชาติ กองเงิน. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลน้ำขุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิจัยการพยาบาลและการสาธารณสุข, 1(1), 55-64.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง
อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง
อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการ และผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว) อายุ ปี
ตำแหน่ง ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ปี
หน้าที่ความรับผิดชอบ
โทรศัพท์ E-mail:
ระดับการศึกษา
วันที่สัมภาษณ์

1. มีแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

2. มีการกำหนดเป้าหมายของโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายไว้อย่างไร

.....
.....
.....

3. โครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อปท. สามารถลดค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายได้หรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

4. รายได้จากการดำเนินโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อบท.

5. การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของท่าน มีประสิทธิภาพหรือไม่ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

6. ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือกับโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายมากน้อยเพียงใด

7. ประชาชนในพื้นที่มีความพึงพอใจต่อโครงการต่อโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายมากน้อยเพียงใด

8. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีนโยบายด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายหรือไม่ อย่างไร

9. รูปแบบการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างไร สภาพแวดล้อมของชุมชนดีขึ้นหรือไม่

10. การจัดสรรบุคลากรที่รับผิดชอบแผน/โครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมีความเหมาะสมเพียงพหรือไม่

11. มีการพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบแผน/โครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะหรือไม่ อย่างไร

12. มีการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือไม่ อย่างไร

13. มีการประชาสัมพันธ์โครงการ หรือณรงค์ให้ความรู้ด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายให้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างไรบ้าง

14. งบประมาณที่ใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเพียงพอหรือไม่ และได้รับงบประมาณจากหน่วยงานใด

15. มีการเก็บค่าธรรมเนียมในการดำเนินการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายหรือไม่ อย่างไร

16. ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง มีปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างไรบ้าง

17. ทรัพยากรอื่นๆที่ใช้ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย เช่น รถที่ใช้ในการเก็บขนขยะ ถึงขยะแต่ละประเภท เป็นต้น เพียงพอหรือไม่

18. มีหน่วยงานภายนอกที่ให้การสนับสนุนการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อบต.บ้านดง หรือไม่ หน่วยงานใดบ้าง (ถ้ามี)

19. มีนโยบายภาครัฐด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

20. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายในอะไรบ้างที่เป็นจุดแข็งที่ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อบต.บ้านดง ประสบความสำเร็จ (เช่น ผู้บริหาร บุคลากร โครงสร้างองค์กร การบริหารงาน องค์กร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์)

21. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายในอะไรบ้างที่เป็นจุดอ่อนของการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อบต.บ้านดง (เช่น ผู้บริหาร บุคลากร โครงสร้างองค์กร การบริหารงานองค์กร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การประชาสัมพันธ์)

22. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายนอกอะไรบ้างที่เป็นจุดแข็งที่ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อบต.บ้านดง ประสบความสำเร็จ (เช่น สภาพพื้นที่ ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก นโยบายของรัฐ)

23. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายนอกอะไรบ้างที่เป็นจุดอ่อนของการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของ อบต.บ้านดง (เช่น สภาพพื้นที่ ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก นโยบายของรัฐ)

24. ปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนของท่านมีหรือไม่ อะไรบ้าง

25. ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายที่เหมาะสมในพื้นที่ อบต.บ้านดงนี้ อย่างไรบ้าง

26. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)

ขอขอบพระคุณค่ะ

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน/ประชาชน ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน/ประชาชน ตำบลบ้านดง

อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจัดการ และผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว)

ตำแหน่ง ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ปี

โทรศัพท์ วันที่สัมภาษณ์

1. ในชุมชนของท่านมีปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ในครัวเรือนของท่านมีการคัดแยกขยะหรือไม่ อย่างไร ถ้ามี การคัดแยกขยะสามารถเพิ่มรายได้ในครัวเรือนของท่านได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. มีโครงการที่ส่งเสริมให้ครัวเรือนมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. ท่านและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่จะส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าว

6. ในชุมชนของท่านมีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างไรบ้าง (วิธีการเก็บรวบรวมขยะ, วิธีการกำจัดขยะ)

7. การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้มีการเก็บค่าธรรมเนียมในการบริการหรือไม่ ในอัตราเท่าใด เหมาะสมหรือไม่

8. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ หรือไม่อย่างไร

9. ในชุมชนของท่านมีการประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนหรือไม่อย่างไร

10. ท่านคิดว่าการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในครัวเรือนและชุมชนของท่านประสบความสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

11. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายในชุมชนใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อด้านบวกในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย (เช่น ผู้นำชุมชน การรณรงค์คัดแยกขยะ ความร่วมมือของคนในชุมชน ฯลฯ)

12. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายในชุมชนใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อด้านลบในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย (เช่น ผู้นำชุมชน การรณรงค์คัดแยกขยะ ความร่วมมือของคนในชุมชน ฯลฯ)

13. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายนอกชุมชนใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อด้านบวกในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย (เช่น ผู้บริหาร อปท. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการ ความต่อเนื่องของโครงการ เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ ฯลฯ)

14. ท่านคิดว่ามีปัจจัยภายนอกชุมชนใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อด้านลบในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย (เช่น ผู้บริหาร อปท. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการ ความต่อเนื่องของโครงการ เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ ฯลฯ)

15. ท่านคิดว่าการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงของท่าน มีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร

16. ท่านพบปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายตั้งแต่แหล่งกำเนิดในครัวเรือนและในชุมชนอย่างไรบ้าง

17. ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนของท่านอย่างไรบ้าง

ขอขอบพระคุณค่ะ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวเพ็ญภา คำมัจฉา

ประวัติการศึกษา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (อนามัยสิ่งแวดล้อม)

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ปีสำเร็จการศึกษา 2557

